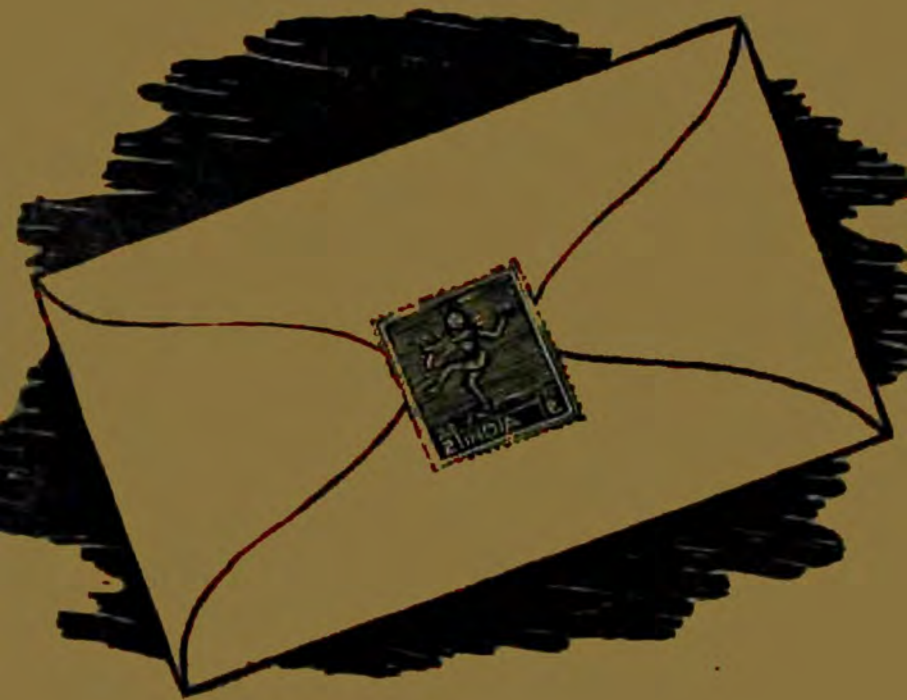
ମାଉସୀଙ୍କ ଚିଠି

ଓଡ଼ିଶା ପବ୍ଲିଶିଙ୍ଗ୍ ହାଉସ୍

ମାଉସୀଙ୍କ ଚିଠି

ଲେଖିକା—

ଶ୍ରୀମତୀ ବେଲା ଘୋଷ ଏମ୍. ଏ; ବି.ଟି

ବାଲେଶ୍ୱର

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରକାଶକ—

ଓଡ଼ିଶା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍

ବ୍ରହ୍ମପୁର : କଟକ : ସମ୍ବଲପୁର : ବାଲେଶ୍ୱର : ଜୟପୁର

୧୯୬୪

ଅତିରିକ୍ତ ଯଦ ମୂଲ୍ୟ— ଏକ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ସୂଚୀ ପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା

ସୂଚନା

ସ୍ୱାଧୀନ ଓଡ଼ିଶାର ପିଲାମାନେ—

ଆଜି ଆମ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ବୋଧ କରୁଅଛୁଁ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆମକୁ ରକ୍ଷିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ଆମେ ଯାହା କରିବୁଁ, ଯେଉଁ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବୁଁ, ତାହାହିଁ ହେବ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନର ଇତିହାସ ।

ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ଗଢ଼ିବୁଁ—ନୂତନ ପୃଥିବୀ । ତୁମେ ମୁଁ ଓ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ ହେବ ନୂତନ ଇତିହାସ । ଆମେ ସେହିଁ ସମାଜ ଗଢ଼ିବୁଁ, ଯେଉଁଥିରେ ରହିବ ସମତ୍ୱ, ସମାନ ।

ଯଦି ପୁଣି ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ଭୟଙ୍କର ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ନିହତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ଆମେ କଣ ତୁମ ନିଜ ଘର କୋଣରେ ବସି ରହିଥିବୁଁ ? କଦାପି ନୁହେଁ । ଘର ବାହାରକୁ ଆମେ ବାହାରି ପଡ଼ିବୁଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ କଣ୍ଠ ମିଳାଇ କହିବୁଁ "ଧ୍ୱଂସ ଆମେ ଚାହୁଁ ନା, ସୃଷ୍ଟି ଚାହୁଁ ; ଯୁଦ୍ଧ ଆମେ ଚାହୁଁ ନା, ଚାହୁଁ ଶାନ୍ତି ।"

ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ—ମନୁଷ୍ୟ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲା, ଏହି ପୃଥିବୀକୁ କିଏ ଗଢ଼ିଲା, ଏତେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ବୃକ୍ଷ ଲତା କିଏ ସୃଷ୍ଟି କଲା ଇତ୍ୟାଦି । ସେ ସବୁ ଖବର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଦରକାର ମନେ କରି, ମୁଁ ଅତି ସରଳ ଭାଷାରେ ଓ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିଅଛି ପୃଥିବୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ଇତିହାସ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏଥିରୁ କିଛି ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାର ତାହା ହେଲେ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହେବି ।

ଇତି

ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମାଉସୀ

ପୃଥିବୀର ବୟସ

ମନୁଷ୍ୟର ଧାରଣା ଶକ୍ତିକୁ ଅତିକ୍ରମ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମିବାର ବହୁତ ପୂର୍ବରୁ ପୃଥିବୀ ରହିଥିବାରୁ କହିହେବ । କାରଣ ଏପରି ଦିନ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଏପରି ତା' ପୂର୍ବରୁ ପୃଥିବୀ କହିବାକୁ କିଛି ନ ଥିଲା । ସେହି ଅନେକ ପ୍ରଥମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଏହି ପୃଥିବୀ ଜନ୍ମିଲା, ଜୀବନ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖା ଦେଲା ।

ପଣ୍ଡିତମାନେ ହିସାବ କରି ଦେଖନ୍ତି ପୃଥିବୀର ବୟସ ଦୁଇଶହ କୋଟି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ, କିମ୍ବା ଅଙ୍କରେ ଲେଖିଲେ ଦେଖାଯିବ । ଏହା ଏକ ସଂଖ୍ୟା—ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଆଠ କୋଟି—୧୫୦,୦୦୦୦୦୦୦୦ ! ଏତେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭଳି ଦେଖ । ଏତେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କଣ ଘଟିଥିଲା ତୁମେ କହି ପାରିବ ? ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଏଠି ଆସି ଥିଲ ସେ ସମୟର କଥା ଆଉ ଜଣା

ନ ଥିବ। ଏହା ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ, କେତେ ଦିନ! ଏତେ। ଏଥିରୁ ବର୍ଷ ଗଣିଲେ ତମର ଅଙ୍କ ଆଉ ଶେଷ ନ ହେବ। ଏତେ ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ଅ [illegible] ଥିବ ପଡ଼ୁ! ଆ [illegible] ଆଜିଠାରୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ—ତିନି ହଜାର। ଏହାକୁ ବର୍ଷ ଗଣିଲେ ଆଜ ଦେଶରେ ରଖି ଦେଉଥିଲେ! ଏହି ସମୟକୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅତି ନାହାନ୍ତି; ସେମାନେ ଏ ନମୁନାମାନେ ଆଉ ଅଣ ନାହାନ୍ତି। ଗୃହ ଆଉ ପୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ଚାରି—ପାଞ୍ଚ ହଜାର! ପୃଥିବୀର ମହାସାଗରର ଜୁଆର ପୂର୍ବଭାଗ ଅନ୍ଧ। ଏହି ସମୟରେ ଘଟଣା ପୃଥିବୀର ଶିଖ ଉଠିଲା ନାହିଁ। ପଶୁମାନେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭଳି ତାଙ୍କ ସମାନ ହେଉଥିଲେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଚାଲିଥିଲେ ଓ ମାଂସ ଅଥବା ଫଳ ଖାଉଥିଲେ। ପ୍ରାୟ ଆଉ ପୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ—ପଚାଶ ବର୍ଷ! ସେ ସମୟର କଥା ଥିଲ ଯତ୍ନ କି ଥିଲ ଜାଣି କେହିନାହିଁ ଜାଣ।

ଏବେ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଜାଣି ପାରୁଛି ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ତଳକୁ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଁ ପଥରମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଛନ୍ତି। ସେହିପରି ଏହାଠି ବର୍ଷ ଆଗରେ ମଣିଷକୁ ଅନୁମାନ କରି ନ ହେବ। ପଶୁମାନଙ୍କ ଖୁରୁଣାର ଚିହ୍ନ ଓଡ଼ା ଖଡ଼ ଦେଖାଛି। ପାହାଡ଼କୁ ଖୋଳିଲେ ମୂର୍ତ୍ତି। ଡିଲୁ ଦେଖିଲ ତଳକୁ ଗା ଉପରେ ନଦୀ ଜଳରୁ ଖାଡ଼, ଜୀବଜନ୍ତୁ ପଡ଼ିଲ ଥାନ, ଗଛପତ୍ର ଗଡ଼ି ଆସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ଏପରି ଦିନକୁ ଦିନ ହୁଏ! ମାଟି ଭିତରେ ଥିଲ ଜଳର ଫଳରେ, ଆଜି ଜଳ ପଥରରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି କଠିନ ପଥର, ଜଳ—ଭାରୀଖାନା ଇତ୍ୟାଦ।

ପୃଥିବୀର ବୟସ ଏବେ କେତେ ହୋଇଛି ଏହା ପଣ୍ଡିତମାନେ ଜାଣିଛନ୍ତି। ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠର ଏକ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ଅଛି

ତାହାର ନାମ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌' । ଏଥିରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବ ନିର୍ଗତ
ବାହାରେ । ସେହିପରି ଋଣାତ୍ମକ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଯୋଗ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌'
ନାମରେ କହାଯାଏ । ଏହାର ଠିକ ଓଲଟା ଧନାତ୍ମକ ପରମାଣୁ
ହୁଏ । ଯେଉଁ ଭାର ଗତି ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଏହି 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌'
ମିଳିଲା, ତାହାର ଓଜନ ଏକ ଲେଖ । ଆଜିକାଲି ପ୍ରୋଟନ୍‌
ଏକ ଭଗ୍ନାଂଶ ଏକ ଭାଗ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌' ମାନଙ୍କ ଓଜନରେ
୧ ÷ ୨୪୦୦୦୦୦୦୦୦୦୦ ଭାଗ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌' ଓଜନ ହେଲା
ନିମନ୍ତେ ପରିମାଣ ଜାଣୁଅଛୁ । ଏହି ପ୍ରୋଟନକୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ
ପୃଥିବୀର ବସ୍ତୁ ଗଠିତ ହେଲା । ପରମାଣୁର କେନ୍ଦ୍ରରେ, ପୃଥିବୀ
ଗୋଟିଏ ଚକଟିଲା ଭଳି, ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ସେଥିରେ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌'
ଥିଲା, ତାହା ଏକଜାତୀୟ ନୁହଁ । ସେଥିରେ ଆଉ ନା ଥିଲା ।
କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ମାଟି ଠିକ ସେଥିରେ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌' ମିଳୁଛି
ତର୍କରେ ଦିଆ ଯାଉଛି । ଏମାନେ 'ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌' ଶୂନ୍ୟରେ
ସ୍ଥାନ ପରିମାଣ ହେବି ପ୍ରୋଟନ ଓ ନ୍ୟୁଟ୍ରନ ଘେରି
ପୃଥିବୀର ବସ୍ତୁ ଗଠନ । ଏହିପରି ପ୍ରୋଟନରୁ ପରମାଣୁର
ଜାତି ପାଇଲେ ପୃଥିବୀର ବସ୍ତୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଗୋଟି ଗୋଟି,
ଗୋଟାଏ ଜାତୀୟ ତାହା ଗଢ଼ାଯାଇଛି ।

— —

ପୃଥିବୀର ଜନ୍ମ

ପୃଥିବୀର ମା ହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେ ପାଖ ୯୨,୦୦୦,୦୦୦
ମାଇଲ ଦୂରରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀକୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ପୃଥିବୀ
ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁଅଛି । ସେଥିପାଇଁ, ଏମାନେ ପରସ୍ପର

ଘୂରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆକର୍ଷଣ ବିକର୍ଷଣ ପାଇଁ ପୃଥିବୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚାରିପଟେ ଘୂରୁଅଛି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭଗବାନ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଅଗ୍ନି-ପିଣ୍ଡ । ତାହା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ତେର ଲକ୍ଷ ପୃଥିବୀ ରହି ପାରିବେ । ଏହି-ପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତପ୍ତ ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଗ୍ନିପିଣ୍ଡ ଆକାଶରେ ଅଛନ୍ତି ଓ ସମ୍ଭବତଃ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ନିଜ ନିଜ ପଥରେ । ଘୂରୁଥିଲେ ପୂର୍ବେ, ଏହିପରି ଅନେକ କୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ତାରା ଆକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଘୂରି ଘୂରି ଝଡ଼ି ଯାଇଛି ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିକଟରେ । ଏବେ ଗୋଟିଏ ଭୟଙ୍କର କାଣ୍ଡ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କଳ୍ପନାର ବାହାର । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାସ ଘଟିଲା । ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆକର୍ଷଣ ପାଇଁ ଏହାର କିଛି ଅଂଶ ଛିଣ୍ଡି ବାହାରି ଆସିଲା । ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଏହି ଛିଣ୍ଡା ଅଂଶଟା ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚାରିପଟେ । ଘୂରି ଘୂରି ଏହା ଅନେକ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଥଣ୍ଡା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରୁ ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡର ନାମ ପୃଥିବୀ । ଏହିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ପୃଥିବୀର ଜନ୍ମ ହେଲା ।

ଜନ୍ମହେବାର କେତେ କୋଟି ବର୍ଷ ପରେ, ତାହା ଅଜ୍ଞାତ । ତଥାପି ଏତିକି ଯାଇ ଜାଣିଛୁ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୃଥିବୀରେ ଏବଂ ଏହି ସୌର ଜଗତରେ ଜୀବ ଜନ୍ମ ହେଲା ତାହାର ଅନେକ ଯୁଗ ପରେ ଜୀବ ଦେଖାଦେଲା ନାହିଁ । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବ—ତାହାର ନାମ ମନୁଷ୍ୟ । ଆମ୍ଭେମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି, ତାହାରି ଉଦ୍ଭବ । ମନୁଷ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ଓ ତାହାର ବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜାଣି ହେବ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ପଢ଼ିବାକୁ । ଏହା ଜୀବ-ବିଜ୍ଞାନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ପ୍ରାଣର ଜନ୍ମ

ପୃଥିବୀ ଯେତେବେଳେ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେହରୁ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଥିଲା ଜ୍ୱଳନ୍ତା ଅଗ୍ନି-ପିଣ୍ଡ ମାତ୍ର। ସେଥିରେ ଜଳ, ମାଟି, ଗଛ, ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ କିଛି ନ ଥିଲା। ତା' ପରେ କ୍ରମେ ତାହା ବଦଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ଲାଗିଲା ଥଣ୍ଡା ହେବା ପାଇଁ। ଏପରି ବାହାରର ଅଂଶ ଥଣ୍ଡା ହେଲା। ସେଥିରେ ଦେଖାଗଲା ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଇତ୍ୟାଦି।

ପୃଥିବୀ ଜନ୍ମିବାର ପ୍ରାୟ ଶହେ କୋଟି ବର୍ଷ ପରେ, ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଗଲା ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥ—ତାହାର ନାମ ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍।

ଏହା କଣ, ବୁଝିବା ପାଇଁ ପୃଥିବୀର ଉପାଦାନ ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ହେବ। ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଜିନିଷ ଦେଖୁଛୁ। ଏହି ସବୁ ପ୍ରକାରର ଜିନିଷ। ପୃଥିବୀରେ ମୋଟ ୯୨ଟି ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ ଅଛି। ସେହି ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକର ନାମ—ଅକ୍‌ସିଜେନ୍, ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍, ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍, କାର୍ବନ୍ ଇତ୍ୟାଦି। ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଲୁହା ସୋଡ଼ିୟମ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷର କରୁ ନଥ ମୂଳ ପାଣି ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଅ, ଆ, ଉ, ଓ, ଇତ୍ୟାଦି ନାମ ଦିଆଯାଇଛି। ପୃଥିବୀର ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ। ଯେପରି ଧରାଯାଉ ଜଳ। ଜଳରେ ଦୁଇଟା ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍ ଓ ଏକଟା ଅକ୍‌ସିଜେନ୍ ଅଛି। ସେଥିପାଇଁ ଲେଖାଯାଏ H_2O, କିମ୍ବା $H+H+O=$ଜଳ। ଲବଣ$=Na\,Cl=$ଏକ ଖଣ୍ଡ ସୋଡ଼ିୟମ ଓ ଏକଟା କ୍ଲୋରିନ୍।

ସୃଷ୍ଟିରେ ସବୁ ଜୀବ ଦେହ ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ ଗଢ଼ା ଦେହଟି ମାଟିରୁ, ଅନୁପଣି ଉପାଦାନ । ଜୀବ ବିଦ୍ୟା ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ଏହା ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ । ଏଥିରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥମାନ ରହିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ଯେତିକି ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ବା ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅଛି; ସବୁ ସେହି ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ । ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ପ୍ରାଣର ବିକାଶ ହେଲା । ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଅଚେତନ ଥିଲା ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ ତନ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ା ପ୍ରଥମ ଜୀବ ଜାତ ହେଲା । ଏହା ଗୋଟିଏ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଏକ କୋଷୀୟ ଜୀବ, ଯାହାର ଆଖି କାନ, ମୁଣ୍ଡ କଣ୍ଠ ନଥାଏ । ଜଳ ଭିତରେ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ଚଳାଚଳ ଜଣାପଡ଼ି ଥିଲା, ଏହାର ନାମ 'ଏମିବା' ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଏକ କୋଷୀ ଜୀବର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଏମାନେ ବଢ଼ିଲେ, ପ୍ରକୃତିର ଅନେକ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମିଲେ । ଏହି ଜୀବ ଗୁଡ଼ିକରୁ ବିକାଶ ଲଭିଲେ । କେତେକ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଶୂନ୍ୟ ଜୀବ, ବହୁ କୋଷୀୟ ଜୀବମାନ କ୍ରମେ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିବା ଅନେକ ପ୍ରାଣୀର ଦେହ ଗଠିତ ଅଟେ । ସବୁ ପ୍ରାଣୀର ଦେହରେ ଅଛି ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତି । ପ୍ରୋଟୋ ପ୍ଲାଜମ ଅଛି, ବହୁ ପ୍ରକାର ଉପାଦାନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ମାନଙ୍କ ରହିଛି ପ୍ରାଣର ଲକ୍ଷଣ । ପ୍ରାଣୀମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଆଦି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଶ୍ୱାସ ନିଅନ୍ତି, ପୁଣି ଦେହର ଭିତରେ ସଞ୍ଚାର ଘଟେ, ଯାହା ଶରୀର ଚାଳନା କରିପାରେ, ଏବଂ ଶରୀରର ବୃଦ୍ଧି ଘଟେ ।

ଏହିପରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଉପରେ ଅନେକ ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ହେବା ଫଳରେ ଶେଷ ହେଲା ବୋଧହୁଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍; ଏହାହିଁ ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ପ୍ରାଣୀ ।

ତା'ପରେ ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ବିତିଗଲା ମହାକାଳ ବହିଗଲା । ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଦେଖି ଶିଖିବାକୁ ଲଭିଲେ । ବଦଳି ଚାଲି ଚାଲି ଆଜି ଆମେ ଦେଖୁଛୁଁ ନାନା ପ୍ରକାରର ଗଛ-ପତ୍ର, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ, ଜୀବ-ଜନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି । ଭାବିଲେ ଏପରି ଲାଗେ ! ଏହି ପୃଥିବୀର ଜୀବମାନଙ୍କରେ ସବୁ ବଦଳି ହୋଇ ଯାଉଛି । ହୁଏତ ଆମମାନଙ୍କ ଆଖି ଦେଖିବ ନାହିଁ, ଅନୁଭବରେ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଏଥି ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ବିବର୍ତ୍ତନ

ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଜିନିଷ ବଦଳିଯାଏ । କୌଣସିର ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ । କିଛି କିଛି ବଦଳ ଆମ ଆଖିରେ ପଡ଼େ, ଆଉ କିଛି କିଛି ଆମ ଆଖିକୁ ଦିଶେନାହିଁ । ପଥର ଦେଖାଯାଏ ସ୍ଥିର ଭାବରେ, ପାହାଡ଼କୁ ଦୃଢ଼ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ, ମାଟି ଘାଟ ଗଛ ପାଣି ବାୟୁକୁ ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦେଖାଯିବ ପାହାଡ଼, ନଦୀ, ସମୁଦ୍ର ସବୁ ବଦଳି ଯାଉଛି, ପୂର୍ବ ପରି ଆଉ ନାହିଁ । ଏହି ବଦଳ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଆଖିରେ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରାୟ ବଦଳ ଏହିପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅତି ଧୀରେ ଧୀରେ ହୁଏ, ଆଖିରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ମନେକର ଆଜି ଲଗାଇଲ ଗୋଟିଏ ଚାରା ବାଡ଼ି ପାଖରେ ବର୍ଷ ଅଳ୍ପ ଗଲାଣି । କେତେଦିନ ବର୍ଷ ପରେ ଦେଖାଯିବ

ସେଇନ୍ତୁ ପିଲାଟି ବଡ଼ ହୋଇ ଗଲେ ପଢ଼ା ଶିଖି ବହୁ ହେଲେଣି,
ଯେମିତି ପାଉଛନ୍ତି । ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରଯାନ ପଠା ଦେଖାଯିବ ସେ ଦୃଶ୍ୟ
ଦେଖାଇ ଦେଉଛି; ନାସା ନାଟ୍ଟୀମାନଙ୍କ ଗଢ଼ା ପଡ଼ି ରୋକାଣୀ
ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଏମାନେ ଗାଢ଼ ପାଣିରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲ୍ କପଡ଼ ଲୋକ
ପାଣିଟି କୋ ଆଖି ଛତ୍ରା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ, ପ୍ରତି ବୃତ୍ତିରେ
ପିଲା ଖେଳୁ ଖାଲି ବାରିଲ୍ଲାର ଥାକ ଏଇ ପୁଷ୍ଟ ଶେ
ଦ୍ୱାରିରେ ଅଣୁ ପଟ୍ଟ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୁନିଆରେ ଅଚ୍ଛି କଲ୍ପ ଦେଶ ରାଜ୍ୟଙ୍କୁ
ଦେଖାଯାଉ, ଗରିବଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟୁ । ଏମାନଙ୍କର ଚଳଣିରେ ନୂଆ
ଆଣ ପ୍ରଜା । ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରଭାବର ଜାତିଭଳି ବଡ଼ଲ ହୋଇ
ଯାଏ ପ୍ରାୟ ଜିଲ୍ଲାର ଗଣିଣା ହୋଇଥିଲା । ପୂର୍ବକାଳରେ
ଲୋକେ ନାକୁ ଥିଲା କାଣ୍ଡରାକ ଏଣ୍ଡିଆକୁ, ସେଥିରୁ ନାଗ
ପୋଷାକୁଥାଏ । ସେଥିରେ ଗୋଲ ଦର୍ଶ ଧନ ଏକୁ ଜନ୍ମମାନେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ବଣ୍ଟି ଭୂଲୁଥାନ୍ତି । ଶେଷରେ ଦେଶର ସେଥିରୁ ଜିବନ୍ତ
ନା । ପାଇଁ ଲେଖାଯାଉ ଲୋକମାନଙ୍କର ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଖୋଜାରେ
ଅଶିକ୍ଷା ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟମାନଙ୍କ ଶୁଣିଲେ, ଅଶ୍ରୁ ଆଣିବ
ଏଠି ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବାହାଘର ଦେଖା
ଯାଇଥିଲେ । ଆଜି ବାଲିରୁ ଲୋକମାନେ ସମସ୍ତ ଉନ୍ନୟନୋପାୟର
ବାହାର ଅଛନ୍ତି ।

ଦୁନିଆର କିଛି ଦେଶରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଦରିଦ୍ର ଲୋକ
ଅଛନ୍ତି । ସୋଭିଏତ ପ୍ରଭାବର କଥା ଦେଖିଲେ ଏମାନେ ସେହିପରି
ଦେଖା ଦେଇ ଏଠି ଏମାନେ ଜନ୍ମରେ ଗରିବଙ୍କ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ
ଏଥି ଦେଶରେ ଆଉ ଏପରି ଏଠି ହୁଏ, ଆମ ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ନାହିଁ ।

ମଣିଷ ତ ହଜାର ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିରହେ ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ କିପରି ଜଣାଗଲା ଯେ ସବୁ ଜୀବ-ଜନ୍ତୁ ବଦଳି ଯାଉଛନ୍ତି ? ଏ କଥାକୁ କିଏ ପ୍ରମାଣ କଲା ?

ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲାଥିଲା, ତାହାର ନାମ ଚାର୍ଲସ୍ ଡାରଉଇନ୍ । ପିଲାଦିନରୁ ସେ ପଶୁପକ୍ଷୀ, ଗଛ-ପତ୍ର, ପୋକ-ଜୋକ ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖିବାକୁ ଭଲପାଏ । ନାନା ପ୍ରକାରର ଜୀବଙ୍କ ରୂପ ଦେଖିଲେ ଥକି ଯାଏ । ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲି ବୁଲି ନୂଆ ଜୀବ ଖୋଜିବା ତାହାର ଅଭ୍ୟାସ ।

ଏକତିରିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏଇ ପିଲା 'ବିଗ୍‌ଲ୍' ନାମକ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ି ଗଲେ ସାରା ପୃଥିବୀ ବୁଲିବାକୁ । ଗୋଟିଏ ଦେଶରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ, ଏମିତି ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବୁଲି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରୀକ୍ଷଣ କଲେ ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ, ଗଛ ପତ୍ର, ପୋକ-ଜୁଆଁ ପଥର ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ନାନା ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ । ସେଥିରୁ ସବୁ ତଥ୍ୟ ନେଇ ଦେଖା-ଶୁଣି ପରୀକ୍ଷା କରି ସେ ଏକ ବହି ଲେଖିଥିଲେ । ସେହି ବହି ଦ୍ୱାରା ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା । ଡାରଉଇନ୍ ପ୍ରମାଣ କଲେ ଯେ, ସାଧାରଣଲୋକେ ମନେ କରନ୍ତି ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି, ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଭଗବାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଭଗବାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ବେଙ୍ଗ, ସାପ, କୁକୁଡ଼ା, ଗୋବର ପୋକ, ବୁଢ଼ିଆଣୀ, କଳାମାଛ ଇତ୍ୟାଦି । ସବୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର

ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ରେଣୀଟି ସମାନ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ପ୍ରାଣୀ ।

ପ୍ରକୃତ ଏହି ମତବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଡାରଉଇନ୍ ପ୍ରମାଣ କଲେ ଯେ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଗଛ ପତ୍ର ସବୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଅଧମ ପ୍ରାଣୀମାନେ ବଦଳି ବଦଳି ଅନେକବାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାଣୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଏକ ।

ଆଜିକାଲି ଏହାର ଅନେକ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଅଛି । ପୃଥିବୀ ତଳେ ପଥର ଅନେକ ପଶୁ ଏ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଦେହାବଶେଷ ରହିଅଛି, ଅନେକ ପ୍ରମାଣ ଓ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଅଛି । ତେବେ ସବୁ ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ କିଛି କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବୁଁ ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ

ତୁମ୍ଭେମାନେ ଜଙ୍ଗଲ କେତେ ଚିଡ଼ିଆଖାନାରେ ମାଙ୍କଡ଼ ଦେଖିଥିବ । ଶିମ୍ପାଞ୍ଜି କେଡ଼େ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ! ତାହାର ଚେହେରାରେ କ୍ରମ ଅଙ୍ଗ ଓ ଲକ୍ଷଣ ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟର ପରି ନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଶିମ୍ପାଞ୍ଜି ଓ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ତୁଳନା କର ଦେଖ, ତାହା ହେଲେ ଦେଖିବ ବହୁ ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଏକ ଥିଲେ । ତାହାପରେ ଶିମ୍ପାଞ୍ଜି ମନୁଷ୍ୟ ଅଲଗା ଅଲଗା ସର୍ଗ ।

ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଶିମ୍ପାଞ୍ଜିର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଥିଲେ ଏକ ପ୍ରକାର କେଶ-ମଣିଷ । ସେ ପ୍ରକାର କେଶ-ମଣିଷ ଅଳ୍ପ କାଳ ଯାଏ ଦେଖା ଯାଏ

ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ବଦଳି ବଦଳି କେତେ
କେତେ ମିଲିୟନ୍ ବର୍ଷରେ କେତେ ମଣିଷ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ତାହା
ହେଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆମର ଚେହେରା ଏପରି ଭାବ ବଦଳିବ । କିଏ ଜାଣେ !

ପୁଣି ଦେଖ ଗୋରିଲା ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ । ବେଶ ପ୍ରକୃତ
ମନୁଷ୍ୟର କୌଣସି ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ଦୁହିଁଙ୍କର
କଙ୍କାଳ ତୁଳନା କଲେ, ଅନେକ ବିଷୟରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି ।
ତାହାଙ୍କଠାରେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।
କିନ୍ତୁ ତାହା ଅତି ଦୂର ସମ୍ପର୍କ । ତୁମ ଅଜାଙ୍କର ଅଜାଙ୍କ ଭେଟ
ମୂଳ ଭାଇର ନାତିର ନାତି ସହିତ ତୁମର ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ
ସେହିପରି । ଅବଶ୍ୟ ଦୂର ସମ୍ପର୍କ, ତେବେ ସମ୍ପର୍କ ଯେ ନାହିଁ
ଏକଥା କହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ତୁମେ ଶୁଣିଲେ ଖୁସି ହେବ ଯେ ବହୁ ପୂର୍ବ କାଳରେ
ଗୋରିଲାମାନଙ୍କର ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମୂଳପୁରୁଷ ଏକ ଥିଲେ । ସେହି
ମୂଳ ପୁରୁଷ କିଏ ? ସେମାନେ ମାଙ୍କଡ଼ । ମାଙ୍କଡ଼ମାନେ ସୁନ୍ଦର
ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ପ୍ରାଣୀ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ
ପ୍ରାଣୀମାନେ ବଦଳି ବଦଳି ହୋଇଛନ୍ତି ଗିବନ୍, ଓରାଙ୍ଗ,
ଶିମ୍ପାଞ୍ଜି ଓ ଗୋରିଲା । ଏହାର ଅର୍ଥ—ଏହି ସବୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ ରହିଛି । ଦୂର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।
ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ଗୋରିଲାର ସମ୍ପର୍କ ଅତି ଦୂର, କିନ୍ତୁ ଗୋରିଲା ସହିତ
କୁକୁରର ସମ୍ପର୍କ ଦୂର ନୁହେଁ; ମନୁଷ୍ୟ ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଠାରୁ
ସେମାନେ ଦୂର ।

ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଝିଣ୍ଟିକା, ଓଲଟା ଏମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଓ
କୋଟି କୋଟି ଜୀବ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ଆମର ସ୍ୱଭାବ, ତାହାହେଲେ

ଚାରି ହଜାର ଲକ୍ଷ ଓ ତିନି ଥିଲା ! ଆଉ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଓ ତିନି ଥିଲା, କେତେ କେତେ କହିଲେ ଜାଣେ ! କେତେ କେତେ ଲୋକ ଅନେକ ସମୟରେ ଥିଲେ । ଆଜି ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଆଠ ସନ୍ତାନ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା କହିଲେ ଅନେକ ଲକ୍ଷ ଥିଲା । ଯାହାର ବଂଶରେ ରହିଥିବା ଲକ୍ଷ ଥିଲା । ମାତ୍ର କେତେ ଜନ୍ମରୁ ଜନ୍ମ ଜାଣେ ! ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା । ରେଳଗାଡ଼ି-ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଜି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏକ ମ ସମୟରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଥିଲା ।

ସେହି ସବୁ ଜୀବ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି; ସେମାନେ ଯେ ସମୟରେ ବା ଯେଉଁ ସମୟରେ ଥିଲା ଜାଣିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବନରେ ବିଶେଷ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଏମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଏକ ।

ପାହାଡ଼ରୂପୀ ବନ୍ଧୁ

ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ନାନା ପ୍ରକାର ପାହାଡ଼ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପାହାଡ଼ ଏକ ପ୍ରକାର ନୁହେଁ । ଏକ ପ୍ରକାର ପାହାଡ଼ ଅଛି ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତି ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ପାହାଡ଼ ନୁହନ୍ତି । ତାହାକୁ ଆଗ୍ନେୟ ପାଳେଲିକ ପାହାଡ଼ । ଏହି ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ଜାଣିବା ପାଇଁ, ଏଥିରୁ ଅନେକ ଖବର ମିଳେ ।

ଛଅ କୋଟି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପୃଥିବୀର ଉପରେ ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଥିଲେ ! ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଜଳଭାଗ ପରି ଜାଣି ହୋଇପାରେ, ସେହିପରି ଜଳଭାଗ ସେତେବେଳେ ଥିଲେ କି ! ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଉଛି ଯେ ଏହିପରି ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ୋଇବେ

ନଥିଲେ । ସେକାଳରେ ଥିଲେ, ଏହି ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଦେଖିବାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । ସେମାନେ ଥିଲେ ଶିଆଳ ପରି, ସେଇ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଖୁରା ନଥିଲା । ସାମନା ଗୋଡ଼ରେ ଥିଲ ଚାରିଟି ଆଙ୍ଗୁଳି ଓ ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ତିନୋଟି ଆଙ୍ଗୁଳି—ଏମାନଙ୍କର ନାମ ଇଓହିପ୍ପସ୍ । ଆକାରରେ ବିଲେଇ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନଥିଲେ । ଏସବୁ କେବେ କେମିତି ଜାଣିଲେ କିପରି ?

ତୁମେମାନେ ଜାଣ ନଦୀ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଛି ଓ ସେ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଏ ନାନାପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ—ମାଟି, ପଥର, ବାଲି, ଗଛ-ପତ୍ର, ଜୀଅନ୍ତା-ଜନ୍ତୁ, ମଲାଜନ୍ତୁ ଇତ୍ୟାଦି । ଯେଉଁଠାରେ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ରୋତ ନାହିଁ, ସେଇଠାରେ ନଦୀ ତଳେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଜମା ହୋଇଯାଏ ଓ ଏକ ଗୋଟିଏ ସ୍ତର ହୁଏ । ପୁଣି ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ତର ଜମା ହୁଏ । ଏହିପରି ସମୟରେ ବହୁ ପରେ ଦୁଇ ବିଶହଜାର ଏବଂ ସ୍ତର ଉପରେ ସ୍ତର ଜମା ହୋଇଯାଏ । ତଳର ସ୍ତରମାନଙ୍କ ଚାପରେ ତଳ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ପଥର ପାଲଟି ଯାଏ । ଏହିପରିଭାବେ ପଥରର ପାହାଡ଼କୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି ପାଲଲିକ୍ ପାହାଡ଼ ।

ପାଲଲିକ୍ ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ସେଥିରେ ଥାଏ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଥରର ସ୍ତରମାନ ସଜ୍ଜିତ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସରୁ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୁରୁ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରରେ ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ପ୍ରାଣୀ ଦେଖାଯାଏ । ପାଲଲିକ୍ ପାହାଡ଼ ଯେଉଁଠି ଥାଏ ନା କାହିଁକି, ବୁଝିବାକୁ ହେବ, ବହୁଯୁଗ ପୂର୍ବରୁ ସେଠି ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରାକୃତିକ କାରଣରୁ, ଭୂମିକମ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ସମୁଦ୍ର ଆଉ ନାହିଁ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଦେଲେ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ।

ସାତ ଲକ୍ଷ ପାଞ୍ଚ:ଓମ୍ଭତରେ ଭଳାଏ ପ୍ରସ୍ତର ବନ୍ଧୁର ନୃପାତ ଏହି ଓଷ୍ଟ୍ର ହୁଏ । ପାହାଡ଼ର ଉପର ଅଂଶରେ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତରମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧ ଚିକ୍ସ ଗୁପ୍ତ ଚାହାଡ଼ ଚଳେ ତା ପ୍ରସ୍ତରମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁର ଅଟେ । ଗଡ଼ିଏମାନେ ଏଥି ପ୍ରସ୍ତରମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁର ଚେଣ୍ଡ ନୃପାତ ନିହାତ କଲ ଓ.ସ୍ତ୍ର । ଦୃଷ୍ଟା ଲଗାଇ ଥରକୁ ଏର ହୁମ-ପ୍ରକାଶ ନପକ୍ଷୀ,ଚାକ୍ଷୀର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରାଣୀ କାଟ୍ଟି କହାଇ ଚାଲିଥିଲେ । ପାନୀ ବିକ୍ଷ ସୂର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟରେ କହିଲଗୁଲେ, ପୁଣି ବର୍ଷାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଜନ୍ମିଲେ । ଏଥିର ଥର ଏପରି ହୁମ ପ୍ରକାଶ ପରିଷ୍ଟ୍ର, ଏହା ଯଥା ଏକ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର କଥା ।

ଗାଲିଲିଓ ପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ମିଳେ, ଯାହାକୁ ଭଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚଲ୍ ବା ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ । ପତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚ, ମାଛ-ଶାମୁକା ଛିଦ୍ର-ଚୁନ ଏଥିରୁ ପଥର ପାଇଁଛି ଗାଉଛନ୍ତି । ଅନେକ ପ୍ରକାର ଘଷି ଦେଇ ପକ୍ଷ । କୁନ୍ତ ଏହା ଉଚ୍ଚ ପଥର । ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଗାତୁ-ରାଜ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଦେଖିଲ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ଗ୍ରାମକୁ ଯୁବାଙ୍କ ଭଦ୍ରଙ୍କ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ମାଟି-ତଳର କାଗଜ-ଗାମୁଛ, ଗଛ-ପତ୍ର ଲକ୍ଷଣରୁ ଜଣା ଯାଉଛି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ମହିଷାଙ୍କ ଓଳିପାଏ, ମଣିଷ ଦେହର ହାଡ଼ ହଳେ ମିଳୁ ନଥାଏ । ପୁଣି ଲୁହା ଖାଇଥିଲ ନଦୀର ଗୁହ ପଥର ନାହିଁ ବା କଣ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଦେଖାଯାଏ—ଏହାର ନାମ ପଡ଼ିଲ୍ ।

ଟିଣ-ଶିଙ୍ଗ, ଲୀଳ-ଚିତ୍ର ଖୋଦାଇ ହୋଇଛି, ଜୁଗଟା ? ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରାଣୀର ଅସ୍ଥି ଭୋଗମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି । ଯେତେ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ । ନଦୀ ଶର୍ଷରେ ତୋଳାଯାଇଥିଲେ ଏ,ହଳ ଜିନିଷ, ଦେଖାଯାଉଥିଲ ଭୋଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜମ୍ ସୃଷ୍ଟିପାଏ ଏବଂ କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଏହାର ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଫଳରେ କୋଷଗୁଡ଼ିକର ଗଠନ ଠିକ୍ ରହେ; କିନ୍ତୁ ଭିତରର ପାଣି-ପବନ ଦେଇ ପାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଆଜିକାଲି ପାହାଡ଼ରେ ଏହିପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରସ୍ତରର ଫସିଲ୍ ମାନ ଥାଏ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ପ୍ରସ୍ତରର ବୟସ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ଏଠାରୁ ତିନି ଶହ କୋଟି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମ ହୁଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଏକ ସେଲ ହେବା ଦ୍ୱାରା । ସେହି ପ୍ରଥମ ପ୍ରାଣୀର ବଂଶଧରମାନେ ଏପରି ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଣୀ ହୋଇ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଜୀବାଣୁ ଜଗତ

କେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ? ହାତୀଠାରୁ ଘୋଡ଼ା ଛୋଟ । ପୁଣି ଘୋଡ଼ାଠାରୁ ବେଙ୍ଗ ଛୋଟ । ବେଙ୍ଗଠାରୁ ମଶା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟ । ମଶା ଅପେକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଛୋଟ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ଦେହରେ କେତେ ଜୀବାଣୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହାମଧ୍ୟରେ ସାଧାରଣ ଦେହରେ ଅନେକ ରହିଛି ପାଞ୍ଚ ହଜାର, ଯାହାକୁ ସବୁଠାରୁ ଛୋଟ ପ୍ରାଣୀ କୁହାଯାଏ । ଅଣୁ ବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ସ୍ୱଭାବ ଜଣା ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ଫଟୋଚିତ୍ର, ବଡ଼ ବଡ଼ ଛାପ, ଫୋଟୋ ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ନିଆଯାଇ ପାରେ ।

ପୃଥିବୀର ବୟସ ହେଲା ଦେଢ଼ ଶହ କୋଟି ବର୍ଷ । ଏହାରି ମଧ୍ୟେ ଆଜିକାଲି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣୀର ଜନ୍ମ

ଜନ୍ମେ । ସୁତରାଂ ଏମାନେ ପହିଲେ ସମୁଦ୍ର ପାଣିରେ ପ୍ରାଣୀର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ସୁତରାଂ ସମୁଦ୍ରରେ ସେହିମାନେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରାଣୀ, ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟ, ସେଥିରେ କୋଟିଏ କୋଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତାହାର ପରେ ପୁଣି ଏମାନେ ସେମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ପରି କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ନଥିଲେ ।

ଏହି ଏକ-କୋଷିକ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ହାତ, ଗୋଡ଼, ମୁଣ୍ଡ, ଆଖି କିଛି ନାହିଁ, ତଥାପି ସେମାନେ ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ଚଳି ପାରନ୍ତି । ନିଜକୁ ଦୁଇଭାଗ କରି ବଂଶବୃଦ୍ଧି କରି ପାରନ୍ତି । ଏହାର ପରେ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଦଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନୂଆ ନୂଆ ପ୍ରାଣୀ ଦେଖା ଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଅନେକ କୋଷ । ଏହି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ହୋଇଗଲେ । କେତେକଙ୍କର ... ଅଷ୍ଟପାଦର ଭଳି ହୋଇଗଲା, କେତେକଙ୍କର ଶାମୁକା ଭଳି, କେତେକଙ୍କର ବହିରଙ୍ଗର ... ହୋଇଗଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ସମୁଦ୍ରର ଜୀବମାନଙ୍କ ଭିତରେ ... ଗଢ଼ି ଉଠିଲେ । ସେଥିରୁ ପରେ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ... ମିଳି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପଥର ଭିତରେ ମିଳିଛି ତାହା ପ୍ରଥମ ... ପୂର୍ବର ଜୀବ-ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର । ସେ ... ଏବଂ ତାହା ପରେ ଅନେକ କୋଟି ବର୍ଷ ପରର ।

ପ୍ରାଣୀ ଜଗତ

ପକ୍ଷୀମାନେ କେବଳ ମାଛଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟର ଅଧମ ପୂର୍ବପୁରୁଷ । ନିୟୁତ ନିୟୁତ ବର୍ଷ ଧରି ଦେଲେ ମାଛ ନିଜକୁ ବଦଳି ଦେଲା ଶରୀରରେ ପଣ୍ଡିତ ଚହାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମାଛ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲା ଓ କିପରି ପରିଣତ ହେଲା ?

ପ୍ରଥମରେ ଥିଲା ଏକ କୋଷିକ ପ୍ରାଣୀ । ପୁଣି ଅନେକ କୋଷ ମିଶି ବହୁ ବଡ଼ ପ୍ରାଣୀ ଦେହ ଗଠନ କଲେ । ପୁଣି ହେଲେ କେତେ ପ୍ରକାରର ପୋକ, ଜୋକ, ଚେଣ୍ଡା, ଶାମୁକା ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ 'ଟ୍ରାଇଲୋବାଇଟ୍' । ପଚାଶ କୋଟି ବର୍ଷ ଏମାନେ ଜଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ତଳ ବାଲିରେ ଘୁରନ୍ତି, ଭିଜା ତଳ ବାଲୁଅ ମଧ୍ୟରେ ରହନ୍ତି, ସେଇଠି ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଓ ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବଂଶ ନାଶ ହୋଇଯାଇଛି । କଙ୍କଡ଼ା ବିଛା ଓ ନୂଟିପଣୀ ଏମାନଙ୍କର ବଂଶଧର ।

ତା'ପରେ ଆସିଲେ ଅଷ୍ଟ୍ରାକୋଡର୍ମ୍—ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚୋପା, ବାଲୁଅ ମଧ୍ୟରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ଦେଖାଗଲା ମଗଜ ଅଛି ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ । ଏହି ମଗଜ ପାଇଁ ଏମାନେ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏମାନେ ଜନ୍ମିବାର ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ସାତ କୋଟି ବର୍ଷ ପରେ ଦେଖାଦେଲେ ମାଛ । ଏମାନେହିଁ ମାଛର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ।

ମାଛର ଶରୀରରେ ଥିଲା ମଗଜ ଓ ମେରୁଦଣ୍ଡ । ଆଜିକାଲି ବୁଦ୍ଧିମାନେ ଯେତେ ମେରୁଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ଦେଖୁଛ, ସମସ୍ତ

ମାଛମାନଙ୍କର ବଂଶଧର । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ମେରୁଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ହେଲା ମାଛ । ଉପ ଜଳର ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇଥିବାବେଳେ, ଏମାନେ ଓ ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଗଲା ଏବଂ ଏମାନେ ପାଞ୍ଚକୋଟି ବର୍ଷ ଜଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖାଗଲା ଉଦ୍ଭିଦ । ଫର୍ଣ୍ଣଜାତି ବୃକ୍ଷମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶହ ଶହ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ନୁହେଁ । ଏହିସବୁ ଉଦ୍ଭିଦ ବଦଳି ବଦଳି ହୋଇଛନ୍ତି ପଲ୍ଲବାଳୀର ଜନ୍ମ, ଫଳ, ଲତା, ଗୁଳ୍ମ । ସେତେବେଳେ ସ୍ଥଳରେ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ନ ଥିଲେ । ସ୍ଥଳଚର ପ୍ରାଣୀ ଦେଖାଗଲେ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ।

ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଜୀବଜନ୍ତୁ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖାଗଲେ, ସେମାନେ ମାଛର ବଂଶଧର । ଏମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀରେ କୁହାଯାଏ, ଏମାନେ ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳ ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ବେଙ୍ଗ ଓ ଡେଣ୍ଡା— ଜଳରେ ଓ ସ୍ଥଳରେ ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ ରହେ । ମାଛମାନେ ସ୍ଥଳରେ ବାସ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ଗାଲ ବଂଶଧର ବଦଳି ବଦଳି ହୋଇଗଲେ ଉଭୟଚର । ତାଙ୍କର ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଅଛି ଓ ସେମାନେ ସ୍ଥଳରେ ରହି ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ପାରନ୍ତି ।

ଉଭୟଚରମାନଙ୍କର ପର ଦେଖା ଦେଲା ପ୍ରାୟ ଅଧିକ ସରୀସୃପ କୋଟି ବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ । ପୃଥିବୀରେ ସେହି ସମୟରେ ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜୀବ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଂଶର ଅବଶିଷ୍ଟ ପରିବୃତ୍ତମାନେ—ଯେଉଁମାନେ ଆଜି ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ସେହି କୁମ୍ଭୀର, କଇଁଛ, ସାପ, ଟିକଟିକି ଇତ୍ୟାଦି । କାହାର ଦାନ୍ତ ଅଛି କାହାର ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ରକ୍ତ ଥଣ୍ଡା-ଅବସ୍ଥ

ଦନ୍ତ, ମସ୍ତିଷ୍କ ସରୀସୃପର ପଥ ଜଳରେ ସନ୍ତରଣର ଦରକାର ଦେଇନାହିଁ । ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରର ସ୍ଥଳଭାଗ ଗୁଡ଼ା ବୁଲି ପାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାହାର ଡାହାଣ ବେଳା ବାମଡ଼ାର ଚେଷ୍ଟା । ବାହୁରେ ଚେଷ୍ଟା ଏବଂ ଜମିଡ଼ାର ଚେଷ୍ଟା । ଏମାନେ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଧରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସରୀସୃପମାନେ ପକ୍ଷୀ-ମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ନୁହନ୍ତି । ଆଜିକାଲିର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଏକ ପ୍ରକାର ସରୀସୃପ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ।

ଏହି ସରୀସୃପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ଅତିକାୟ ଜନ୍ତୁ—ଡାଇନୋସର । ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜନ୍ତୁ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କେବେ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଅତି ଭୟଙ୍କର ହାତୀଠାରୁ ଅନେକ ଗୁଣରେ ବଡ଼ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଡାଇନୋସରର ନାମ—ବ୍ରଣ୍ଟୋ-ସୋରାସ୍ ୬୮ ହାତ ଲମ୍ବା କିନ୍ତୁ ନିରାମିଷଭୋଜୀ । କିନ୍ତୁ ଓଜନ ବହୁ ଟନ, ମନୁଷ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଡାଇନୋସରର ନାମ ଟାଇରାନୋସରସ । ଏହା ଛକଡ଼ାର ଓଜନ ୫୦୦ ମହଣ । ଦେହଟା ଏତେ ଲମ୍ବା ଯେ ପଛ ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗଛର ଡାଳ ଛୁଇଁ ପାରେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଡାଇନୋସର ହେଲା ଷ୍ଟିଗୋସରସ । ଠିକ୍ ଅଦ୍ଭୁତ ଏହି ଦେଖିବାକୁ । ଲମ୍ବାରେ ୧୯ ଫୁଟ, ପିଠି ଉପରେ ଯୋଡ଼ିଏ ପ୍ଲେଟ୍ କିନ୍ତୁ ଏହି ଶରୀର ତୁଳନାରେ ଅତି ବଡ଼, ଦାନ୍ତ କିନ୍ତୁ ମୂଳାପରି । ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ । ଏମାନଙ୍କ ଭଳି ମାଂସଭୋଜୀ ପ୍ରାଣୀ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କେବେ ନଥିଲେ ।

ଅନେକ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଘୁରିବୁଲିଲେ, ସ୍ଥଳରେ ରାଜତ୍ୱ କଲେ, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଏମାନେ ଲୋପ ପାଇଲେ

ଉଡ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସବୁ ମରିଗଲେ। ଯେଉଁ ରହିଲେ ତାଙ୍କର ଢୋଲର ପଡ଼ିଲା।

ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି, ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଦେଇ ବେଳେବେଳେ ହିମ-ପ୍ରବାହ ଆସିଥିଲା। ସେହି ହିମ-ପ୍ରବାହ ଯୋଗୁ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଏକାଠି ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସବୁ ପ୍ରାଣୀ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ମରି ଯାଆନ୍ତି। ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଏହିପରି କଟିଯାଏ। ପୁଣି କ୍ରମେ ଗରମ ଆସେ। ଜୀବନ ନାନା ଆକାରରେ ବିକଶିତ ହୁଏ। ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାୟ ଛଅ କୋଟି ବର୍ଷ ତଳେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ହିମ ପ୍ରବାହ ଆସିଥିଲା। ବଡ଼ ବଡ଼ ଜଳା-ଭୂମି ଶୁଖିଗଲା, ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଦେଖା ଦେଲା। ହିମ-ପ୍ରବାହ ଯୋଗୁ ସବୁ ଗଛ ଲତା ମରିଗଲେ। ସେପରିସ୍ଥଳେ ସେହି ସରୀସୃପ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହେଲା। ଜଳା ଭୂମି ଶୁଖି ଯିବାରୁ ସେମାନେ ରହିବାର ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ ନାହିଁ, ଉଦ୍ଭିଦ ମରିଯିବାରୁ ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ। ସୁତରାଂ ସବୁ ମରିଗଲେ—ରହିଲା କେବଳ ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତରୀଭୂତ କଙ୍କାଳ। ସରୀସୃପର ଯୁଗ ଶେଷ ହେଲା।

ସରୀସୃପମାନଙ୍କ ପରେ ଆସିଲେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜନ୍ତୁମାନେ। ସରୀସୃପମାନଙ୍କର ଭିତରୁ ଅନେକ ବଂଶଧରମାନେ ବଦଳି ବଦଳି ହୋଇଗଲେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ। ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭେଦ। ଏମାନଙ୍କ ରକ୍ତ ଗରମ ଅର୍ଥାତ୍ ବାହାରର ଥଣ୍ଡା ହେଉ ବା ଗରମ ହେଉ; ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ରକ୍ତ ସମାନ ଗରମ ରହେ। ଏହି ପୂର୍ବରୁ ଯେତିକି ସବୁ ପ୍ରାଣୀ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ରକ୍ତ ଥିଲା ଥଣ୍ଡା ଅର୍ଥାତ୍ ବାହାରେ ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ତାଙ୍କ ରକ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯାଏ

ବାହାରେ ଗରମଦେହରେ ବଞ୍ଚି ଗରମ ରହେ । ଏହିଥିରେ ବଞ୍ଚି ଅସୁବିଧା । ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ତୁଷାର-ପ୍ରବାହ ଅଧିକ ଥିଲା-ବଡ଼ ବଡ଼ ସରୀସୃପ ପ୍ରାଣୀମାନେ; ସେଥିରୁ ଅନେକ ଜାତି ଲୋପ ପାଇଲେ-ସରୀସୃପମାନେ ମଧ୍ୟ ମଲେ । ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବମାନେ ଅନ୍ୟ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲା ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିଲେ; କାରଣ ତାଙ୍କର ଦେହ ଗରମ ଓ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲୋମ ଥାଏ । ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସୁବିଧା ଏହି ଯେ ବଣ ବୁଲି ପାରନ୍ତି ଏମାନେ ଅଣ୍ଡା ନ ଦେଇ ଶାବକ ପ୍ରସବ କରନ୍ତି ଓ ଶାବକମାନଙ୍କୁ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ମା ମାନଙ୍କ ଦେହରେ ସ୍ତନ୍ୟ ଦୁଗ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସ୍ତନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଶାବକଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବ ଦେଖାଗଲେ ସେମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଥିଲେ—ଗୋଟିଏ ମୂଷା ପରି । ତାହାଙ୍କ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ—ଦାନ୍ତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରରେ ଏଥିରୁ ସୁନ୍ଦର ଅନେକ ବଂଶଧରମାନେ ପୃଥିବୀ ସାରା ବ୍ୟାପିଗଲେ । ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀମାନଙ୍କ ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ବଦଳି ବଦଳି ନାନା ପ୍ରକାର ଜନ୍ତୁ ହେଲେ । ଆକାଶରେ ବାଦୁଡ଼ି; ସ୍ଥଳରେ ସିଂହ, ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ଜିରାଫ୍; ଜଳରେ ମାଛ-ଶିଶୁ ପଶୁ ।

ପରେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଗଛ ଉପରେ ରହିଲେ । ସେମାନେ ବୃକ୍ଷବାସୀ ପ୍ରାଣୀ ହେଲେ । ପ୍ରାଣୀଜଗତର ପୁଣି ନାନାପ୍ରକାର ବଂଶଧର । ଗୋଟିଏ ଶାଖାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମାଙ୍କଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟ ଶାଖାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ବଣ ମଣିଷ । ବଣ-ମଣିଷମାନଙ୍କଠାରୁ ପୁଣି ନାନା ପ୍ରକାର ବଂଶଧର—ଓରାଙ୍ଗଉଟାଙ୍ଗ, ଶିମ୍ପାଞ୍ଜି, ଗରିଲା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ।

ଚତୁଷ୍ପଦରୁ ଦ୍ୱିପଦ

ଲେମୁର ଜାତି ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳ, ସେହିମାନଙ୍କର ବଂଶଧର ସେମାନେ ବଣ-ମଣିଷ, ଆମମାନେ ଏକ ପୃଥକ୍‌ଜାତିର ନାହାନ୍ତି । ସେହି ସବୁ ବଣ-ମଣିଷର ବଂଶଧର ମନୁଷ୍ୟ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।

ଆଦିମ ସବୁ ବଣ-ମଣିଷମାନେ ଥିଲେ ଗଛ ଉପରେ । ସେମାନଙ୍କ [illegible] ଲୋମ, ମୁହଁ ଓ ଗୋଟିଏ ଲାଞ୍ଜ । ପଛ ଗୋଡ଼ [illegible] ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ହାତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ଓ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ [illegible] କରୁଥିଲେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଆଗ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ [illegible] ଚାଲିବାକୁ ଶିଖିଲେ ।

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଗଛରେ ବାସ ନ କରି ସମତଳ ଭୂମିରେ ରହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଣୁ କରି ସେମାନେ ଚାରି ଗୋଡ଼ରେ ନ ଚାଲି ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରାୟ ଦଶ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏସିଆର ଅଞ୍ଚଳ, ସେହିଠାରେ ଥିଲା ଗୋଟିଏ [illegible] ଓ ସେଥିରେ ଥିଲା ଘନ ଜଙ୍ଗଲ । କୌଣସି ପ୍ରାକୃତିକ କାରଣରୁ—ଭୂମିକମ୍ପ ବା ଦାବାନଳ ପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ଜଙ୍ଗଲ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେଠାର ଅନେକ ବଣ-ମଣିଷମାନେ ଗଛ ଛାଡ଼ି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସମତଳଭୂମିରେ ରହିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସମତଳଭୂମିରେ ରହି ସେମାନେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲିବାକୁ ଶିଖିଲେ । ଆଗ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ, ଯାହା କି ପୂର୍ବରୁ ଚାଲିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ତାହା ବଦଳି

ହୋଇ ହୋଇ ଅନେକ ଅନେକ ବର୍ଷ ଅନ୍ତେ ଏହି ହୋଇଅଛି
ହେଲା ମନୁଷ୍ୟର ହାତ।

ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ କୌଣସି ଜୀବ ଜନ୍ତୁର ହାତ ନାହିଁ।
କେବଳ ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ଅଛି। ଆଜି ଯେ ମଣିଷ ହୋଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଦାବୀ କରୁଛି ତାହା କେବଳ ଏହି ହାତ ପାଇଁ। ସିମ୍ପାଞ୍ଜି ଓ ଗରିଲାର
ହାତ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ କିଛି ବନାଇ ପାରେ ନାହିଁ। ମନୁଷ୍ୟ
ହାତଦ୍ୱାରା ହତିଆର ବନାଇ ପୃଥିବୀକୁ ଜୟ କରିଅଛି। ପ୍ରଥମେ
ସେ ଏକ ପଥର ନେଇଥିଲା, ସେହି ମଣିଷ। ହତିଆର କଅଣ ଜାଣିଛ?
ଦା, କୁରାଢ଼ି, କୋଦାଳ, ହାତୁଡ଼ି, ଧନୁ-ଶର ଇତ୍ୟାଦି। ମନୁଷ୍ୟ
କିପରି ପୃଥିବୀକୁ ଜୟ କଲା? ପଶୁମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୟା
ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି। ଖାଇବାକୁ ମିଳିଲେ ଖାଇବେ, ନହେଲେ ଭୋକ
ଉପାସରେ ରହିବେ। ମନୁଷ୍ୟ ଏହିପରି ନିରୁପାୟ ବା ଅସହାୟ
ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ। ସେ ନିଜର ହାତ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କର
ସାହାଯ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରୁ ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କରେ, ଯାହା କିଛି ତାହାର ପ୍ରୟୋଜନ।
ହତିଆର ଦ୍ୱାରା ସେ ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ କରେ ମାଟିରୁ, ଘର-ଦ୍ୱାର
ବନାଇ ଥାଏ ରହିବା ପାଇଁ; ସମୁଦ୍ରକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ଷ୍ଟିମର
ବନାଇ ଅଛି ଉଡ଼ା ଜାହାଜ; ସୂତା ମାଡାଇ ବସ୍ତ୍ର ବୁଣିବା ପାଇଁ
ବନାଇ ଅଛି ନୂଆ ନୂଆ ପୋଷାକ—ଏସବୁ ମୂଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ତାର
ହତିଆର।

ସବୁ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ଅଧିକ। ସିମ୍ପାଞ୍ଜି ଓ
ଓରାଙ୍ଗ-ଉଟାଙ୍ଗ, ଏମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନୁଷ୍ୟ ତୁଳନାରେ
ଅଳ୍ପ। ସେମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ଏଣୁ ଯେ, କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଭଳି
ଦେହ ବଦଳା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ। କୌଣସି ଅନ୍ୟ ବଦଳ ହେବା

ସକଳ ଘଟଣ ଅନ୍ୟ ଅନୁଭୂତିର ସଙ୍ଗ ବଦଳି ହୋଇଯାଏ ।
ଏଣୁ ମସ୍ତିଷ୍କ ଯେତେ ଉନ୍ନତ ହେଲା ସେତିକି ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ତେଜ
ଓ ଏ ସତେଜ ଆକାର କ୍ରମିକ ଅନେକ ବଢ଼ିଗଲା । ସେମାନଙ୍କ
ମନୁଷ୍ୟ ଉଠିଲା ସେଥିରୁ ।

ଉପସଂହାର

ମୁଁ ସଂକ୍ଷେପରେ ମଣିଷମାନଙ୍କ କଥା କହିଲି; କିନ୍ତୁ ମଣିଷ
କୁହେ... ସମସ୍ତ କଥା କହି କହୁ ଅନେକ କିଛି କହିବାକୁ
ଅଛି । ଭଲ ମାନୁଷ ହେଲେ ଜଗତ୍ପତିର । ଏହା ଜନପ୍ରବର ହେଲେ
ଦଶପୁଷ । ଏହା ସନ୍ନ୍ୟସ ହେଲା ଦୁନିଆପ୍ରୀ । ଏହା ବସୁମତୀର
... । ଏଥିରୁ ଲାଗ ମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ର । ଏଥିର ତୁମେ
... ... କଥା—ଅର୍ଥାତ୍ ମଣିଷ ଜାତିର ପୁରାଣରୁ ଜନ୍ମ
... । ମଣିଷ ଧାର୍ମିକ ହେଲୁ । ଚପଳ ଅସଭ୍ୟରୁ ସୁସଭ୍ୟ ହେଲା ।
... ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଜାତିମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତିବାର୍ତ୍ତା, ସଭ୍ୟ-ଶାସନ ଓ
ସମାଜ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ମନୁଷ୍ୟ ପୃଥିବୀରୁ ଜୟ କଲା

ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀକୁ ଜୟ କରିଛି ।
ପଶୁମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ମନୁଷ୍ୟହିଁ
ରାଜତ୍ୱ । ବଳଦ ନିଜେ ହଳ ଟାଣେ, ଏବାଂ ବହନ, ଘୋଡ଼ା ଟାଣେ,
ହାତୀ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ବସି ବୋହି ନେଇଯାଏ; ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଟାଣେ,

ମଇଁଷି ଧାନ ଗାଡ଼ି ଟାଣନ୍ତି; ହାତୀ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠର ଗଣ୍ଡି ସବୁ ଟାଣିନିଏ; ତାହାହେଲେ ଏପରି କହିବା ଯେ ପଶୁମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ବଳଦକୁ ବା ଘୋଡ଼ାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ନିଆଯାଏ। ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଏ ପରିଶ୍ରମର ଅର୍ଥ କଣ। ଅବଶ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଠେଙ୍ଗା ଭୟ ଦେଖାଇନିଏ। କିନ୍ତୁ ତନ୍ତୀ ଯେତେବେଳେ ଲୁଗା ବୁଣେ, ବା କମାର ହାତୁଡ଼ି ପିଟେ, ଶିକାରୀ ଅରଣ୍ୟରେ ଯାଏ—ସେ ଜାଣେ ସେ କଣ କରୁଛି, କାହିଁକି କରେ ଏବଂ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଫଳ ହେବ। ଘଣାର ବଳଦ ଜାଣେ ନାହିଁ ସେ କାହିଁକି ଘଣା ଟାଣୁଛି। ଅବଶ୍ୟ ତେଲି ମନୁଷ୍ୟ, ସେ ଘଣା ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ବଳଦ ହକାଉଛନ୍ତି, ଘଣା ଚଳାଉଛନ୍ତି।

ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ ଅର୍ଥ ନିଜର ହାତ, ଗୋଡ଼, ଚକ୍ଷୁ, ବୁଦ୍ଧି ଆଦିର ଚାଳନା କରିବା। ଯୋଡ଼ିଏ ପାଗଳ ପଡ଼ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି କରି ବୁଲିଲେ ତାହାହେଲେ ତାକୁ ପରିଶ୍ରମ କୁହାଯିବ ନାହିଁ। ପଶୁମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ଏଣେ ତେଣେ ଦୌଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି; ତାହା ପରିଶ୍ରମ ନୁହେଁ। ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତିକୁ ବଦଳ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଉନ୍ନତ କରିବା।

ପଶୁମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ଏହି ଯେ ସେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସବୁ ଜିନିଷ ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଆଦାୟ କରି ନେଇପାରେ। କୃଷକମାନେ ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛନ୍ତି, ପଥର ବାନ୍ଧି ଘରଦ୍ୱାର, ରାସ୍ତା ବନାଉଛନ୍ତି, ସମୁଦ୍ର ପାରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜ ବନାଉଛନ୍ତି, ପାତାଳକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ଯୋଗାଡ଼ କରୁଛନ୍ତି। ଭୂତତ୍ତ୍ୱର ଗବେଷଣା ଯାହା କଳ୍ପନା କରିପାରି ନଥିଲା, ଆଜି ମଣିଷ ସେସବୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରୁଛନ୍ତି।

ପୃଥିବୀକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା ପରେ, ଜନ୍ତୁଗଣ ମାନେ ସେଥିରେ ଜୀବ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି ସେଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ । ଆଜିକାଲି ପୃଥିବୀରେ ଜୀବମାନେ ଅଛନ୍ତି । ଜନ୍ତୁମାନେ ବାହାରୁ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ଜୀବନ ରକ୍ଷା ଗଛ-ପତ୍ରରେ ଘର କରନ୍ତି । ମଣିଷ ପୃଥିବୀକୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ । ପୂର୍ବରୁ ଗଛ-ପତ୍ରରେ ଖାଇ, ବୁଲି, ଶିକାର କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ମଣିଷର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଜନ୍ତୁ ; ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଭଳି, ଅନେକ ଗଛର ଫଳ ଖାଆନ୍ତି । ଅଗ୍ନି ଜାଳି ଜାଣି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଅଗ୍ନି ଖୋଜି ପଥରରେ ଘଷି ପାଇଲେ, ଆଉ ପରିବାର ଖୋଜି ଖାଇବା ପାଇଁ ଘର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଶିକାର କରି ଖାଇ ରହୁଥିଲେ ।

ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଚାଷ କରି ପୋଷିଲେ ଜାଣିଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ପୋଷିବାକୁ ଶିଖିଲେ ଗାଈ, ଗଧ ଓ ଘୋଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି । ଜଣେ ନ ପାଇଲେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ପୁଣି କେହି ନ ଜାଣେ, ଚାଷକାମ ନ ଜାଣେ, କେହି ଜାଣି ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ପାଳନ କରି ଅନେକ ପୁରୁଷକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଶିଖିଲେ, ସେମାନେ ସେହି ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଉଛନ୍ତି ।

— —

ମନୁଷ୍ୟ ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରୁ ସଭ୍ୟ ହେଲା

ଆମ ଜାଣୁ ଥିଲୁ, ମଣିଷ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ସହିତ ରହେ; ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଓ ମଣିଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଜଙ୍ଗଲ ପାହାଡ଼

ବନ୍ଧୁଥିଲ, କାରଣ ତାହାର ନାଗଁ ଉପରର ଥିଲା ତାହା ଉଚ
କଳ୍ପ ଧରଣର । ସେଥିପାଇଁ କାରଣ କାଳ ବେଦୁଏ ନାହିଁ ।
କାରୁ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ସେ ନେଇ ଗୌରବମୟ ଅବସ୍ଥାନ
ବଞ୍ଚିଥିଲୁ ତାହା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଗାଥା । ସେମାନେ ଧନଦୀର ଅଧାର
ବନ୍ତିଥିଲ ଓ ଏକାଠି ପରସ୍ପର ବସୁଥିଲେ । ନିଜ ମନର କଥା
ଦଶ ଜଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହି ନପାରୁଥିଲେ, ଏକାଠି ଭାବ ବନ୍ଧନ ହେଉଥିବା
ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାର ପ୍ରଯୋଜନ ହେଲା ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ନବୀନ ପ୍ରକାର ବର୍ଷ ବିତିଗଲା ।
ପକ୍ଷୀମାନେ ଖାଇଥାଉଥିଲେ ଗଛ ଡାଳରେ ବସନ୍ତ, କୋକିଳ, ଶାମୁକା,
ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ମିଳୁଥିଲେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ପଥରର
ହତିଆର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାହାର ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଶିକାର
କରୁଥିଲେ । ବନରେ ଶୁଖିଲା ଗଛ ଘଷାଘଷି କରି ନିଆଁ ଜାଳିଲେ
ସେଥିରେ ମାଛ ବା ଶିକାର ପଶୁର ମାଂସ ପୋଡ଼ି ଖାଇ ଶିଖିଲେ ।
ଏହା ପରେ ନିଆଁ ଜାଳିବା ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଏହାପରେ
ଅଭ୍ୟାସ ପାଇଁ ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ସ୍ଥାନେ । ସେମାନେ ଆଗରେ
ପର ଏ ଜଣେ ନୂଆ ଜାଗା ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଜଳ ଶିକାର
ମିଳିବା ଏହି ସମୟରେ । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଏହିପରି
ସେମାନେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯାହା ପୃଥିବୀ । ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ପଥର ପରେ ହତିଆର ନାନା ପ୍ରକାର ମିଳିଲା । ସେଥିପାଇଁ
ସେଠାରେ ପାହା ମିଳନ୍ତି, ପକ୍ଷୀମାନେ ସେଠାରେ ନେଇ ଆସୁଥିବାର
ଜାଣିହେବ ।

ପରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହେଲା ପରେ । ଜନ୍ତୁ-ଜଳବାୟୁ
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଉନ୍ନତ ହେଲା, କ୍ରମଶଃ ସଭ୍ୟତାର ଗାଥା

ଯାଉ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ସାଗରର ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଓଟାଇଣି ନ ଦୂରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ରହି ନ ଶିଖିବାରୁ ସେମାନେ
ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାନ
ଅନେକ ଅଧିକ ହେଲା, ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟର ଉପାୟ
ବାହାର କରିପାରିଲେ, ଖାଦ୍ୟର ଚିନ୍ତା, ବାଟର ବାଧା ଦୂର
ହୋଇ ଗଲା ।

ମଣିଷମାନେ ସେମାନେ ଶିଖିଲେ ଆଉ କେତେ—ଯଥା,
ଘର ତିଆରି କରିବାକୁ । ଲୁଚିଲେ ତାଙ୍କର ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ।
ଏହି ଅବସ୍ଥା ଦୂର ହେଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ
ନୂଆ ବାଟ ଶିଖିଲେ । ଗୋଟିଏ ପଶୁପାଳନ ଓ ଅନ୍ୟଟି କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ।
ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋରୁ ଓ ମେଣ୍ଢା ପୋଷିଲେ ସେମାନେ
ଦୁଧ, ମାଂସ ଓ ଚମଡ଼ା ପାଇ ପାରିବେ ଜାଣି, ପଶୁପାଳନ ଆରମ୍ଭ
କଲେ । ଶିକାର ପାଇଁ ଆଉ ବେଶୀ ନ ବୁଲି ପଶୁପାଳନ କଲେ ।
ଏହି ମୂଳ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ନ ବୁଲି ସେମାନେ ଜମି
ଚାଷ କରି ଶସ୍ୟ ଫସଲ ଅମଳ କଲେ । ପ୍ରଥମାବସ୍ଥା
ଚାଷ କରିବା ବେଳେ ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଜାଣି ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ
ପାଣିପାଗରେ ସାମାନ୍ୟ ଫସଲ ଅମଳ କରି ପାରୁଥିଲେ । ଏହାପରେ
ଉଦରର ଖାଦ୍ୟ ପାଇବା କରୁକରୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ
ନୂଆ ଜିନିଷ ଆବିଷ୍କାର କଲେ—ଲୁହା । ଲୁହାର ହଳରେ ଯନ୍ତ୍ର
ବନାଇଲେ, ହଳ ଚଳାଇଲେ, ଜମିରୁ ଅଧିକ ଫସଲ ଅମଳ
ହେଲା । ପାହା ଦରକାର ଧାନ, ଗହମ । ମଣିଷ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ।
ଗାଁଗାଁ ହେବ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଉନ୍ନତି ହେଲା ।

ଭଳି ବହୁବାର ଘଷାଘଷି ପଥର ତ୍ରାସ୍ତ ତିଆରିବାକୁ ଶିଖିଲେ । ପଥର ଖାଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ଶେଷରେ ସତ୍ୟ ।

ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ପୂର୍ବ-ଯୁଗ

ପଶୁ-ପାଳନ ଓ କୃଷି-କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମଣିଷ କାଠର ଯୁଗରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକାର ଦ୍ୱାରା । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧିଥିଲେ । ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି କଣ ସେମାନେ ଜାଣି ନଥିଲେ । ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସବୁ ଶକ୍ତି, ସମୟ ବ୍ୟୟ ହୋଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଏକାଠି ମିଳିମିଶି ରହୁଥିଲେ । ଦଳର ସବୁ ଲୋକ ମିଳିମିଶି ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥିଲେ, ତାହା ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାଗ କରି ଖାଉଥିଲେ । ବାହାର ଅଦ୍ଭୁତ [illegible] ବା ଭାଗର ଶ୍ରେଣୀ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବଡ଼ ଲୋକ ବା ଛୋଟ ଲୋକ ଭେଦ ନଥିଲା—ସମସ୍ତେ ସମାନ । ରାଜା ନାହିଁ, ପ୍ରଜା ନାହିଁ, ମାଲିକ ନାହିଁ, ମୂଲିଆ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଏହାହିଁ ସମାଜ ସଙ୍ଗଠନ ତେଣୁ କହିହୁଏ ମୂଳାର ସାମ୍ୟ ଅଭାବ, ଦୈନ୍ୟ । ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ସମସ୍ତେ ନିଜ ମନ ମୁତାବକ ତପସ୍ୟା କରି ଚଳୁଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ସେବକ ରହୁଥିଲେ । ତେବେ ଏକା ପରିଶ୍ରମରେ ନାନା ଜିନିଷ କରୁ ନଥିଲେ । ବାସ ସ୍ଥାନ [illegible] ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାୟୀ ବାସ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ନ ଥିଲା ।

[illegible] ଜଗତରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ... ସେ ଦେଶ, ଦେଶ ମୂଳତ ଅର୍ଥାତ୍ [illegible] ବନ୍ଧୁ [illegible] । ଅମୃତ ବାନ୍ଧୁ [illegible] ଆସନ୍ତି ଚେ ବନ୍ଧୁ [illegible] । ଅମୃତ ବାନ୍ଧୁ [illegible] ପାଆନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ [illegible] ଗାଁ । ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଜୀବନ ଯାଉଛି, [illegible] କିନ୍ତୁ [illegible] ନାହିଁ, [illegible] ସଂସାରକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଆନ୍ତି—[illegible] ଗାଁର [illegible] ପ୍ରତି [illegible] ଥାଉଥିବ । ସେଥି ସେ ଦେଶ । [illegible] ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ି [illegible] ପ୍ରବାହର ସ୍ଥାନ ! ଅର୍ଥାତ୍ [illegible] ପାଇଁ [illegible] କରନ୍ତି ସେମାନେ ସ୍ନେହ [illegible] [illegible] ଶାନ୍ତି [illegible] ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ! [illegible] ନାହିଁ । [illegible] ଏଥି [illegible] ପାଇଥିବା । ଏବେ [illegible], [illegible] ଗ୍ରାମ [illegible] । [illegible] ଦିନ [illegible] କରନ୍ତି, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ [illegible] ଯାଆନ୍ତି [illegible] । [illegible] ଯାଏ ଆଉ ସେଇଠି [illegible], [illegible] ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାଉଛନ୍ତି ସମାଜ ଛୋଟ [illegible] ।

[illegible] ସ୍ଥାନ [illegible] ରହିଥିଲେ ବୋଲି [illegible] [illegible] ଅର୍ଥରୁ [illegible] ସ୍ନେହ [illegible], ଏଥର [illegible] । ସମସ୍ତେ [illegible] ଭଲନ୍ତି; ସମସ୍ତେ ଖାଆନ୍ତି, [illegible] । [illegible] ସେମାନେ [illegible] [illegible], [illegible] । [illegible] ଦେଖା ଦେଲା । [illegible] । [illegible] ଚାଲି [illegible] [illegible]—[illegible] ପରିବାର [illegible] । ତାଙ୍କର [illegible],

ମଲ୍ଲୀ, ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, କବି, ଲେଖକ ଇତ୍ୟାଦି ଥିଲେ। ଏହି
ଦଳଟିର ଲୋକେ ପ୍ରଭୂତ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିପାରୁଥିଲେ
ତାହା ହେଲେ ସମସ୍ତେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ରହି ମାଲିକର ନାମରେ
ରହୁଥିଲେ। ଏହିକ ଭାଗକୁ ଦେଖନ୍ତୁ, ଶୋଷଣ—ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ
ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି କରୁଥିଲେ। ଅଭାବ—ଅନ୍ୟାୟ, ଶୋଷଣ—ଅତ୍ୟାଚାର
ଏ ସବୁ ମୂଳରେ ରହିଛି ସମାଜର ବିଭାଜନ। ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜ
ଗୋଟିଏ ଦଳରେ ନ ରହି, ଦୁଇ ଦଳ ହେଲେ—ଗୋଟିଏ ଦଳ
ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ ଶୋଷଣ କଲେ।

ଗୋଟିଏ ଦଳରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ଲୋକ ରହିଲେ ଜଣେ ସର୍ଦ୍ଦାର
ରହୁଥାଏ। ସମସ୍ତେ ମିଶି ଠିକ୍ କରନ୍ତି ଅମୁକ ସର୍ଦ୍ଦାର ହେବ—
କିନ୍ତୁ ସେ ରାଜା ନୁହେଁ। ତାହାର ପଦ ସେମାନଙ୍କ ମନ ଉପରେ
ଏ ସର୍ଦ୍ଦାର ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ତାକୁ ବାହାର କରି ଆଉ
ଜଣକୁ ସର୍ଦ୍ଦାର କରନ୍ତି। ରାଜା ମଲାପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ହୁଏ,
କିନ୍ତୁ ସର୍ଦ୍ଦାର ମଲାପରେ ଏ ପୁଅ ସର୍ଦ୍ଦାର ହୁଏନାହିଁ। ଦଳର
ଆଉ ଜଣକୁ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଛାଯାଏ। ରାଜା ନିଜେ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି
ନାହିଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ସେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି
କରନ୍ତି। ସର୍ଦ୍ଦାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ପରିଶ୍ରମ କରେ ଓ ତାହାର
ଦାବିକୁ ଅନୁସାର; ତାଙ୍କଠୁ କମ୍ ଅଧିକା କିଛି ପାଏନାହିଁ। ସେମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଭାବ ପ୍ରବଳ ଥିଲା; ସମସ୍ତେ ସମାନ ଓ
ସ୍ୱାଧୀନ। ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣକ ଭାଇ ଓ ବନ୍ଧୁ।
ଗୋଷ୍ଠୀର ସମ୍ପଦ, ଜମିବାଡ଼ି, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ସବୁ ସମସ୍ତଙ୍କର
ମିଳିତ ସମ୍ପତ୍ତି, କେହି ନିଜର ବୋଲି ଦାବି କରୁନଥିଲା। ତାଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ଶୋଷଣ ନଥିଲା, ଅଭାବ ନଥିଲା। ଉତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି ଥିଲା

ଧରି ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ମେସିନ୍‌ଗନ ଧାଡ଼ୀ ପୋତାଡ଼ ବନ୍ଧୁକ ଓ ଅନ୍ଧାରକୁ ଦାଉଭିତେଉ ଗୁଳି ଗାଯନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଦଳ ଦାଗ ଏବା ସମୟର ନାଦୁହୁଲ । ଏହିସମୟ କ୍ଷୋଭରେ ପାଣ୍ଡୁ ମିସ୍ ଶୀତ ଦାଢ଼ିପୁଣି, ଏପଟକୁ ସେମାନେ ... ବନ୍ଦୁକୁ ହୁଲ । ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସବୁ ଛଡ଼ ପାଦାତ ... ସିଙ୍ଗ ... ସବୁ ... ଘଣ୍ଟାର ପର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବ ... ନମାଇ ଦାଉଛ ।

ମନୁଷ୍ୟ ହେଲା ମନୁଷ୍ୟର ଶତ୍ରୁ

... ଦୁଖିଙ୍କୁ ହେଉନ୍ତି ... ? ଜଗତର ନଟାଙ୍କର ... । ... ଗୁହାରେ ଅନେକ ... । ... ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଗୁହା ଦେଉଛ ନସି ରଖି ପାରେ ? ... ପକ୍ଷୀ ଦୋହେ ... ଚଢ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି । ... ନାଶି ଖାଣ୍ଡି ଭଲ ... ଦେବତାଙ୍କ ଦେଖି ଉଠିଲା । ସେହି ... ଦୁର୍ଗ ସହିତ ... ଶୁଣିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ... ଉଠେ ... ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ... ସେମାନଙ୍କ ... ।

... ବୁଢ଼ାବାଳିକା ... ଓ ... ଖୁଣ୍ଟି ... ଶିକାରୀ ସମାନ ସମାନ ... । ... , ... ଏସବୁ ... । କିନ୍ତୁ ... ଦୋହେ ... । ... ଚଢ଼ ... ।

ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜଗତର ଲାଭ ଉଠାଇ ନିଜେ ସୁଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଦଳେ ଲୋକ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଇବାକୁ ଓ ପିନ୍ଧିବାକୁ ପାଉ ନାହାନ୍ତି, ଆଉ କେତେ ଲୋକ ତାଙ୍କରି ଶ୍ରମରେ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସୁଖ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ରକ୍ତକୁ ପାଣି କରି, ମୁଣ୍ଡର ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି, ସବୁ ଜାତିଙ୍କ ଭୋଜନ ଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଗରିବ—ଶ୍ରମଜୀବୀ ଲୋକ । ଯେଉଁମାନେ ପରିଶ୍ରମ ନକରି ଲାଭ ଭୋଗୁଅଛନ୍ତି, ଲୁଟି ନେଉ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ବଡ଼ଲୋକ—ଭଦ୍ରଲୋକ, ଆଜିର ଭାଷାରେ ବୁର୍ଜୁଆ । ଏହାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ପରିଚୟ ।

ଦିନ କେତେ ଭଲ ହେଲା ସୁଦ୍ଧା । ମଣିଷର ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ସମାଜ ହେଲା । କୋଟିଏ ଦଳ ଦାବିପାଇ ଅନ୍ୟ ଦଳ ପାଖରେ ବାନ୍ଧି ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ କଠୋର ହୋଇ ନଥିଲା, ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳୁ ନଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାଉଥିଲେ । ଏବେ ବୁଝିଲେ ଲୋକଙ୍କୁ ମାରିବା ଠିକ ନୁହେଁ । ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ସଂଗ୍ରାମ ହେଲା, ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳିଲା ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁ କାମ କରାଇ ନେଲେ; ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ଏତିକି ଯାହା ଓ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଲେ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା; ଅଥଚ ଶାସକ ନିଜେ ହୋଇ ରହିଲେ ବଡ଼ଲୋକ ଓ ଭଦ୍ରଲୋକ । କଳଙ୍କ ଛଳନା ସବୁ ସମାଜର ବଡ଼ ରହିଲା ଯାହା ମଣିଷର ଚରିତ୍ର ଅଟେ । ଏଥିଭିତରେ ଦଳର ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ବାଣୀ ରହିଲା, ତାହା ହେଉଛି ସୁବିଧା ନେବା ପାଇଁ, ଶୋଷଣ ପାଇଁ ଦଳର ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ପୁଞ୍ଜିର ଜଗି, ଜମି ଓ ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ୱାଧ କରି ରଖିଲେ । ସେହିମାନେ ଭଲ ବେଶ ପାଇଲେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଜା ଭଲ ହେଲେନି, ସେମାନେ

ଚେତନା ରହି ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପାର୍ଟୀର ଉଦାରତା ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଣ୍ଟା ହେଲା—ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଧିକାର ସମାନ ।

ଶ୍ରମର ପ୍ରତି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ସମ୍ମାନ ତାହା ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଧନା ଅର୍ଜନ କରିବା ବା ଧନ ନିଜର ଉପରେ ଅଧିକାର ହୋଇ ରହିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଲା—ଏକଥା ଆଉ କେହି ଭାବିଲେ ନାହିଁ । ଧନ ଓ ଜୀବନ ହୁଏ ଥିଲା ଏକ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଘଟିଲା ଅନ୍ୟର ଶ୍ରମକୁ ନିଜର ଲାଭ କରିବାକୁ, ସେହି କାମନା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହେଉଥିଲା ଜୀବନଧାରଣ କରିବା, କେବଳ ସେମାନେହିଁ ଶୋଷଣ ହେଉଥିଲେ । ଧନ ଜମିବା ହେଲା ଉନ୍ନତିର ଲକ୍ଷଣ । ତାହାର କୌଣସି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ, ସୀମା ନାହିଁ, ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ପୂର୍ବେ ମନୁଷ୍ୟ ଲଢ଼ାଇ କରୁଥିଲା ପ୍ରକୃତି ସହିତ । ଏବେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ଲଢ଼ାଇ । ଯେଉଁମାନେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି, ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଯେଉଁମାନେ ଧନ ନ ରଖି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଶାସନ । ଆରମ୍ଭ ହେଲା ମଣିଷର ଶତ୍ରୁ ।

ସୈନ୍ୟ-ସାମନ୍ତ ଓ ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତ

ଆଦିମ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସୈନ୍ୟ-ସାମନ୍ତ ବା ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତ କେହି ନ ଥିଲେ । କେମିତି କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲେ ? କାହିଁକି ଏମାନଙ୍କ ଦରକାର ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲା ?

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେତେବେଳେ ଦଳବାନ୍ଧି ସମାନ ସମାନ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେନା-ସାମନ୍ତ ବା ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତ ଙ୍କର ଦରକାର ପଡ଼ୁନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଧନର ସଞ୍ଚୟ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆଉ ସମାନ ରହିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ଖୁବ ଶକ୍ତ ବା ବଳୁଆ ଥିଲା ବୁଦ୍ଧିଆ, ତାହା ବଦଳରେ ଅଧିକା ଲୋଭ, କଷ୍ଟ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଭାଗ ଲୁଟି ନେବାର ଇଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ତ ସେମାନେ ସହମତ, ସେଣୁ କଥା ମାନନ୍ତୁ, ତାହା ହେଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ କଣ କରିବ ? ସେଥିପାଇଁ ଗଢ଼ା ହୋଇଲା ନିୟମ, ଆଇନ-କାନୁନ । ସମସ୍ତେ ଏହି ଆଇନ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ, ଯଦି କେହି ନ ମାନେ ତା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା । କେବଳ ଆଇନ ଗଢ଼ିଦେଲେ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ—ସମସ୍ତେ ଯେପରି ମାନିବେ ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦରକାର । ସେଥିରୁ ଜନ୍ମିଲା ନାମ ଶାସନ—ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଆଇନ-କାନୁନ ସମସ୍ତେ ମାନିଲେ କି ନାହିଁ ଦେଖିବା ପାଇଁ, ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ, ଦଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ ଲୋକର ଦରକାର । ଏସବୁ କାମ ପାଇଁ ରଖାଗଲା କାଜି ପୁଲିସ, ସେନା-ସାମନ୍ତ, କଚେରୀ ଅଦାଲତ ଇତ୍ୟାଦି । ଶାସନ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ହେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ଶାସନ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚଳାଇବେ ସେମାନଙ୍କ ଖରଚ ଯୋଗାଇବାକୁ ହେବ, ତାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ସେମାନେ ଯାହା ରୋଜଗାର କରିବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଧନ ଅର୍ଜନ କରିବେ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଦେବ ଶାସକମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ସେହି ଅଂଶଟିର ନାମ ଖଜଣା ଟିକସ ।

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବୁଝନ୍ତି ମଜା କରନ୍ତି ଏହା ଅତି ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ ଦେଖାଯାଉଥିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ

ସ୍ଥୂଳ ଯନ୍ତ୍ର; ଅନ୍ତର ମାନବୀ ପାଇଁ ହେଲା ଶାସନ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅନ୍ତରଶୁଦ୍ଧିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ଦେଶର ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ମଙ୍ଗଳ ନୁହେଁ । ବହୁଂଶରେ ଅନ୍ତର ଥିଲା ସମାଜ ପାଇଁ । ତେଣୁ ବାହାର ସମାଜ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସମାଜ ଅଧିକା ଦୂରରେ ? ଅନ୍ୟାୟ ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜିତ ପଦାର୍ଥ ଲୁଟି ନେଇ ଭୋଗ କରିବା ଦ୍ୱାରା ହେଲା ସମାଜ । ଏହା ଲୁଟି ନେଇ ମାଲ ହେଉଛି ଅବା ନେଇ ନ ଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ନିୟମ କାନୁନ ତିଆରି ହେଲା ।

ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଥମ ଦିନରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ନିୟମ ଚାଲି ଆସୁଅଛି । ଦୁର୍ବଳ ଶରୀର କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ ଓ ସବଳ ଦଳର ସଶସ୍ତ୍ର ଲୋକମାନଙ୍କ ଲୁଟି ନେଇ ସୁଖ ଭୋଗ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଲୋକେ ସବୁ ଦିନ ଏହା ନ ମାନନ୍ତି ? ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ଧର୍ମ, ଶାସ୍ତ୍ର, ଶାସନ । ମୂର୍ଖ ଲୋକଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନିବାକୁ ହେବ, ନ ମାନିଲେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଦଣ୍ଡ । ଯେଉଁ ଲୋକ ତା ମନ ଲୋକଙ୍କୁ ମାନିବାକୁ ହେବ, ଯାହାର ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ହୋଇଥିବ ଲୋକ ପଦେସା ଯୁକ୍ତି ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ନେଲେ କଠିନ ଦଣ୍ଡ । ଏହିପରି ଅନେକ ଶାସନ ଗଢ଼ା ହେଲା, ସମାଜକୁ ନିରୁପଦରେ ରଖିବା ପାଇଁ । ଶୋଷଣ ପାଇଁ ହେଲା ଶାସନର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଅନେକ ମନ ଭୁଲାଣିଆ ମିଠା ମିଠା କଥାଦ୍ୱାରା ସତ ଲୁଚାଇ ରଖାଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହାହିଁ ଶାସ୍ତ୍ର-ଅନୁଶାସନ ଧର୍ମ-କାନୁନ, ସୈନ୍ୟ-ସାମନ୍ତ ଏସବୁ ପଛରେ ରହିଛି ମହାସତ୍ୟ—ଶୋଷଣକାରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଲୋକେ ଯେପରି ନ ମାନନ୍ତି, ସେଥିରେ ଦେଶମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ର ଚେଷ୍ଟା ରହିଥିଲା ନିତ ।

ଏହାର ନାମ ହେଲା ଶାସନ-ବାନ୍ଧଣା, ଭଜନ-କୀର୍ତ୍ତନ, ସଦାଚାରର ସେନାଂଶାମନ୍ତ୍ର ସମ୍ବାଦ ।

ଯନ୍ତ୍ରାମାର ସବୁଦିନ ଅଶ୍ରୁ ବନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ । ବାଳଣ ଅନ୍ତଃଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଓ ସୃଷ୍ଟି, ପୃଷ୍ଠିଯନ୍ତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ । ଜଣର ବାପକୁ କସାଇଁଙ୍କୁ ଚେମ୍ନଲ, ତାକୁ ହିଁରେ ଛିନ୍ତ ମଣିଷ ପ୍ରେମ ଦୁର୍ବଳ ଦନ୍ଧଣାନବାଲୁ ଦୂଏ, ଏଡେଯବ ଯେ ମିଷ୍ଟ ଗତି ଚଳାଇଦେବ ନାହିଁ । ସେହି ଦାନ୍ଦିଷ୍ଟା ଦସ୍ପତନା, ଯନ୍ତ୍ରଣାଗ୍ରସ୍ତମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଏଥି ବାନ୍ଦଣାର ନାମ ଧର୍ମ । ଉତ୍ତର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ମୂର୍ଖ ହେବ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦେଖାଦେଉଛି ଯନ୍ତ୍ରା-ପୂର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବଣିଜମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଛନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀର ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଏ ସବୁ କିଛି ନୁହେଁ । ସ୍ମୃତିମାନେ ଯଦି ଏ ଜୀବନରେ ସୁଖ ନ ପାଅ, ଦୁଃଖ ଯଦି ଅଧିକ ଭୋଗିବାକୁ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ମନ ଦୁଃଖ କରନା ନାହିଁ କାରଣ ଶତ୍ରୁଣାମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ଏହି ପୃଥିବୀକୁ । ଏଠାରେ ଯାହା କିଛି ଅଛନ୍ତି ସବୁ ମଙ୍ଗଳମୟ । ସେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସମାନ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ଜଣେ ସମ୍ପାରେ କେତେ ସୁଖ ଓ ଆଉ ଜଣକ ଭାଗ୍ୟରେ ଏତେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି ? ଯନ୍ତ୍ରା-ମୂର୍ଚ୍ଛାଗ୍ରସ୍ତମାନେ କହିଲେ ଆଗ ଜନ୍ମରେ ଯିଏ ଭଲକାମ କରିଛି ସେ ଏଥିର ଜନ୍ମରେ ସୁଖ ଭୋଗ କରୁଛି, ଆଗ ଜନ୍ମରେ ଯିଏ ମନ୍ଦକାମ କରିଛି, ଏ ଜନ୍ମରେ ସେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଛି । ଏହାହିଁ ଭଗବାନଙ୍କ ନିୟମ । ତୁମେ ସୁଖ ପାଉନାହିଁ, ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେଉଛି, ଏଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ଅନୁଭବ ପାଳନ କର । ସେହି ଅନୁସାରେ କର ! ସମସ୍ତଙ୍କ ଭଲ

କରିବ, ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତଙ୍କ ବଶ ମାନିବ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ଜନ୍ମରେ ଦୁଃଖ ସବୁ ଅଦୃଷ୍ଟ ପାଳନ କଲେ ପରଜନ୍ମରେ ସୁଖ ପାଇବ । ଦୁଃଖ ପାଇଲେ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବ, ଭଗବାନ ତୁମକୁ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ । ଦୁଃଖ ଅଦୃଷ୍ଟର ଫଳ ନିଶ୍ଚିତ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ତାଙ୍କର କରୁଣା ହେଲେ ତୁମର ମନର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେବ । ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରେ ଦୁଃଖ ଯିବ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ କରୁଣା ଭିକ୍ଷା କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚ କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତମାନଙ୍କ ଉପାୟ ଜାଣିବ ? ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରଚାର କଲେ ଯେ କେବଳ କଥାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ମନ ଭରେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ନଇବେଦ୍ୟ, କଦଳୀ—ସବୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଟଙ୍କା ଓ କିଛି ପଇସା ଦକ୍ଷିଣା ଲୋଡ଼ାଯିବ । ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତମାନେ ତାଙ୍କ ମନରୁ ଅନେକ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିଲେ—କହିଲେ ଏ ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି, ଏମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କର । ନଇବେଦ୍ୟ-ବ୍ୟଞ୍ଜନ—କଦଳୀ ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ, ସେ ସବୁ ଗଲା ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତଙ୍କ ପେଟକୁ, ଟଙ୍କା ସବୁ ଗଲା ତାଙ୍କ ଥଳିରେ । ଏଥିରେ ସାଧାରଣ ସାଧାରଣ ଅଜ୍ଞ ମଣିଷମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣ୍ଡା-ପୁରୋହିତମାନେ ଆଦାୟ କଲେ—ଶୋଷଣ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧର୍ମ, ଭଗବାନ ଏ ସବୁ ଅଦୃଷ୍ଟବାଦର ସହାୟତାରେ କି ଥିଲା । ଶୋଷକମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଏ ସବୁ କରନ୍ତି । ଭୁଲ ଧାରଣା ଲୋକଙ୍କର ଧାର୍ମିକ ଧାରଣା କେବେ ଏ କଥା ମାନିବ ? ତାହାର କାରଣ ଏଇ ଯେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ

ଦେଖାଗଲା ଅନାସ୍ଥପ୍ରତା । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ବସ୍ତୁତନ୍ତ୍ର କରୁ ଅଥବା ପାଇନାହିଁ, ତାହ କେବଳ ଅନ୍ୟ [illegible] ଚାଲିଯାଉ ଅଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବ ଏପରି ଦେଖାଯାଏ ସେମାନେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହାନ୍ତି । ପତ୍ନୀ-ପୁତ୍ରସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବସ୍ତୁତନ୍ତ୍ର ଜେବାଣି ଘର ଛାଡ଼ିଯିବ ପର । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଚଳାଉ ଅଛି, ଏ ସତ୍ୟର କାରଣ ଅନେକ ନୁହେଁ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା । ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଏହି ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଅନାସ୍ଥପ୍ରତା ଥିବାରୁ, ପତ୍ନୀ-ପୁତ୍ରସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ସେହି ମୂଢ଼ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନ, ଧର୍ମ, ପ୍ରାର୍ଥନା ଇତ୍ୟାଦି ଉପଦେଶ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅସ୍ତୁ, ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ତ ଏହିପରି ଭାବରେ ଧର୍ମ, ଭଗବାନ ଇତ୍ୟାଦି ଶିଖିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଭାବାନ ଲୋକମାନେ ତାହିଁକି ମାନିଲେ, ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଭଗବାନ ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ମାନିବାର କାରଣ ହେଲା ଭୟରୁ । ଏହି ଭୟ ଶାନ୍ତି ଅଧର୍ମ ହେଲା ପ୍ରକୃତି ଓ ନର-ବଳ । ପ୍ରକୃତିର ଧ୍ୱଂସ ଲୀଳା ସେମାନେ ସହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅସ୍ତ୍ର କେବଳ ଇଚ୍ଛା, ମଣିଷକୁ ମାର ତାହାର ଅସ୍ତ୍ର ଶକ୍ତି ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଯେମାନଙ୍କ ନିଜକୁ ବୁଝିଥିଲେ ରଖ ମୃତ୍ୟୁରେ ସବୁ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଛି ଆଉ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଠିଆ ଏହିପରି ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମିଶର ଦେଶର ପିରାମିଡ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଜଣାଯାଏ ଅନ୍ନ ଖାଦ୍ୟ-ପଦାର୍ଥ, ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା, ବାସନ-ପତ୍ର, ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି, ଦାସମାନଙ୍କର ଦେହ ରଖାଯାଇ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି-ମାନଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି, ଶୋଭା-ଅଳଙ୍କାର ମୂର୍ତ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି । ମୃତ ଲୋକର ପରଲୋକରେ ଏହି ସବୁ ଦରକାର ହେବ ବୋଲି ଲେଖା

ନେଇଲା ! କାରଣ ସେମାନେ ମନେ କରୁଥିଲେ ଆତ୍ମା ଅମର, ସୁତରାଂ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମଧ୍ୟ କବର ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଅନ୍ୟତ୍ର ସୁଖଭୋଗ କରିବ।

ଏହି ମଣିଷର ପାପର ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଯାଦୁ ଲୋକେ ମାୟାମନ୍ତ୍ର ବଳରେ ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ, ଯା ଫଳରେ ପଡ଼ିଲ ଦୁଃଖ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଭଗବାନ ଥାଆନ୍ତି, ତାହାଙ୍କଠାରେ ଜନ୍ତୁ ପୂଜା ହେଲା । ଏପରି କାହିଁକି ? ଶାସ୍ତ୍ର କହନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ ହେବ, ଚିରକାଳ ... ଦେବତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା । ସେମାନେ ଦେବତାଙ୍କୁ ମନେ କରୁଥିଲେ ଜଳ ଅଗ୍ନି—ଆକାଶ ପବନ ଇତ୍ୟାଦି, ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଯାହା ଭଲ ଦେଖାଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ପଦାର୍ଥରେ ସେମାନେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ; ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ପାରିଲେ ପଶୁ ବଳି ଦେଇ ପୂଜା କରୁଥିଲେ— ଯାହା ଜୀବନ ପାଇ ଭଲ ମଧ୍ୟ ଗାଈ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନାହିଁ ।

ଯାହାଁ ଉପରେ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ସେମାନେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ଏହି ମାଟିର ପୃଥିବୀ ଗୋଲ ନୁହେଁ—ଯଥା ଚଟୁଆ ମଣ୍ଡଳ ସମାନ ଥାଳି ପରି । ତାହାଙ୍କ ପାଖରେ ... ମନ ବଦଳାଇବ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ଏ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ... ଆକାଶ । ପାଣିରେ ଭେଳି ... ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ... ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ... ମାନଙ୍କର ... କାରଣ ଗୋଲମାଳ ... ନାହିଁ । ... ସେମାନେ ..., ପୃଥିବୀ ... ନାହିଁ । ତେଣୁ ... ପରେ ...

ଯାହା ହେଉଛି ବାରୁ ଭ୍ରମ । ପୃଥିବୀ ବଦଳ ହେଉଛି ଶୋଷକମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ଭାରଣ ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ମୂଳ ହେଉଛି ମୂଳ ଯାଉଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ ଯେ ପୃଥିବୀରେ କିଛି ବଦଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶୁଣିଲେ ଏହା କଥାଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ସାଧାରଣ ଲୋକ ସବୁ ସହଜରେ ବୁଝନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଠକ ହୋଇ ରହିବେ । କୌଣସି ଦିନ ସେମାନେ ଶୋଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ବା ଶାସନ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ବା ଅତ୍ୟାଚାର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ନୂଆ ଦୁନିଆର ସ୍ୱପ୍ନ

ପୃଥିବୀଟା ସ୍ଥାଣୁ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀକୁ ବଦଳ କରି ହେବ-ନାହିଁ । ଏହିସବୁ କଥା ଯଦି ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଅଧିକାରରେ ଏମିତି ଭୁଲା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିଲେ ।

ରଜା-ଜମିଦାର, ଶେଠ-ପୁଞ୍ଜିପତି ଏମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ବଦଳି ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଶ୍ରମିକ କୃଷକଙ୍କୁ ଅଧ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଶୋଷଣ କରୁଥାଏ, ଯାହା ହେଉଛି ନିଜ ଘରର ବହୁତ ସମ୍ପତ୍ତି ଜମା କରିବ । ସେଥିପାଇଁ ମାଲିକମାନେ ଚାହୁଁଥିଲେ ପୃଥିବୀର ଅବସ୍ଥା ବଦଳ ନ ହେଉ । ତାହାଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ଭୟ ।

ସହରରେ ଚୋଦଏ ଜଣ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ସବାରୀ ବସ୍ତି ଟାଣୁଥାଆନ୍ତି, ରାଜା ଘଣ୍ଟାରେ ଅନ୍ତ ପଞ୍ଚମରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ଚକ ଥିବା ଓଗର ଗାଡ଼ି ବଳଦ ଟାଣନ୍ତି, ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଜଣ ଲୋକଙ୍କ ପରିଶ୍ରମ ଦରକାର ନାହିଁ । ରାଜା ଯଦି ଏଥିରେ ଚଢ଼ି ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ତାହାହେଲେ ତେରଜଣ ଜଣ ଲୋକଙ୍କ ଶ୍ରମ ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗି ପାରିବ ଓ ଦୁନିଆର ଅଭାବ କିଛି ଅଂଶରେ ଦୂର କରାଯାଇ ପାରିବ । ରାଜା ଓ ମାଲିକମାନେ ତାହା ବୁଝୁନ୍ତି ନାହିଁ । ମିଶର ଦେଶର ମହାପ୍ରଭୁମାନେ, ଚକଥିବା ଗାଡ଼ି ସୃଷ୍ଟି ହେବାର ଦେଢ଼ ହଜାର ବର୍ଷ ପରେ ତାହା ବ୍ୟବହାର କଲେ ।

ରାଜା, ଭୂସ୍ୱାମୀ ମାଲିକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଏହିପରି ଥିଲା । ଦୁନିଆକୁ ସେମାନେ ବଦଳ କରିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଚଳାଇ ନୂଆ ନୂଆ ଆବିଷ୍କାର ସେମାନଙ୍କ ଅଗୋଚରରେ ଏମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ସେସବୁ ନୂଆ ଆବିଷ୍କାର ସବୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କାମରେ ଲାଗି ନଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ କେତେବେଳେ ମାଲିକମାନେ, କେତେବେଳେ ବା ଜମିଦାରମାନେ ଲାଭ ପାଉଥିଲେ । ମାଲିକମାନେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାର କଲେ ଯେ, ଦୁନିଆରେ ବଦଳ ବୋଲି କିଛି ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ । ଏହା ଅନାଦି, ଅନନ୍ତ ଓ ଶାଶ୍ୱତ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏହା ମାନି ନାହାନ୍ତି—ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଥିଲା ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଦୁନିଆ ଗଢ଼ିବାର ସ୍ୱପ୍ନ । ସେହି ଦୁନିଆରେ ଶୋଷଣ ନାହିଁ ଅତ୍ୟାଚାର ନାହିଁ ଅନ୍ୟର ଶ୍ରମରେ ଅର୍ଜିତ ଜିନିଷ ଲୁଟି ନେବାର ବାଧ୍ୟତା ନାହିଁ । ସେଠି ଲୋଭ ନାହିଁ, ହିଂସା ନାହିଁ, ଘୃଣା-ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ । ସେଠି ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସମାନ ଅଧିକାର ଭୋଗ କରିବେ । ସେଠାରେ ସମସ୍ତ ଲୋକ ହେବେ ଦାଉଦାଣ ଉପରୁତ ସ୍ୱପ୍ନ ।

ପଶୁ ଶିକାରର ଭଲ କେତେକ ଚିତ୍ରର ଉଦାହରଣ ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀନ
କାଳର ଗୁମ୍ଫା ଓ ଗୁହାମାନଙ୍କର କାନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ
ଏହା ନୂଆ ଦୁନିଆର ସ୍ୱପ୍ନ । ଏହି ସବୁ ଗୁମ୍ଫା କିଏ କେଉଁଠି
ଲେଖିଥିଲେ, ତାହା ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ମଣିଷର ଏଥି ଅଧାଂଶ
କେବଳ ଏହି ସବୁ ଚିତ୍ର ରହିଯାଇଛି । ବହୁ ବର୍ଷ ବିତି
ଯାଇଛି, ଏଥିପାଇଁ ସବୁରେ ମଣିଷ ମନରେ କୋଟିଏ ନୂଆ ଦୁନିଆର
ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖା ଯାଇଛି । ଏହି ପୃଥିବୀଟା ହେଲା ପ୍ରାକୃତିକର ଭରପୂର,
ଯେପରି ବସ୍ତୁର ଅଭାବର ନାହିଁ, ସେପରି ମଣିଷ ଲୋଭ
ରହିତ ନାହିଁ ।

ମିଶରର ସଭ୍ୟତା

ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ମିଶରର ସଭ୍ୟତା । ପ୍ରାଚୀନ ମିଶର କଥା ଶୁଣିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼େ—ତାହାର ବିପୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ଅଫୁରନ୍ତ କୀର୍ତ୍ତି । ମରୁଭୂମିର ବାଲି ଉପରେ ଆକାଶ ଛୁଇଁ ପିରାମିଡ଼, ଗୁହାମାନଙ୍କର ଧ୍ୱଂସ-ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଓ ଛଅ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ମଣିଷର ମୃତ-ଦେହ, ଯାହାକୁ କହନ୍ତି 'ମମି' ।

ମିଶର ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ନଦୀ ଅଛି । ତାହାର ନାମ ନୀଳ ନଦୀ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଦୂର ପର୍ବତରୁ ବରଫ ତରଳିଲେ ଏହି ନଦୀରେ ବନ୍ୟା ଆସେ । ବନ୍ୟା ସରିଗଲେ ନଦୀର ଦୁଇ କୂଳରେ ପ୍ରଚୁର ପଟୁମାଟି ଜମା ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ଏଠା ଜମି ଖୁବ୍ ଅଧିକ ଉର୍ବର ଓ ଏଠାରେ ବହୁତ ଫସଲ ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଯାଯାବର ମଣିଷମାନେ ଏହି ଉର୍ବର ଜମିର

ସକାଳ ଠାରେ ଦଳେ ଦଳେ ସେଠି ଆସି ଘରବାର କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଆସିଥିଲେ ଉତ୍ତରଦିଗରୁ,
କେହି ବା ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଓ କେହି କେହି ଏହିପରି ନାନା
ସ୍ଥାନରୁ । ଏମାନେ ସବୁ ମିଳି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଦଳ ବାନ୍ଧି
ଶାନ୍ତିରେ ବସ୍ତି ବା ଗାଁରେ ଏକାଠି ହେଲେ ।
ସେମାନଙ୍କୁ କୁହାଯାଉଥିଲା 'ଜେନସ୍' । ଗ୍ରୀକ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ସେମାନେ
ଏମିତରେ ଲଗାଇ ଚଳାଇବାକୁ ଶିଖିଲେ, ନଦୀ ପାଖରେ ବନ
ଜଙ୍ଗଲ ଗାଣି ଅଂଶାଇବା ଜାଣିଲେ ପୁଣି ଖାଲ ଖୋଳି ନଦୀ
ବାହାରର ପାଣି ସରବରାହ କରିବାକୁ ଶିଖିଲେ । ଗ୍ରୀସ ଦାମ ପାଇଁ
ନୂଆ ନୂଆ ନିୟମର ଗଢ଼ଣର ସବୁ ବନା ହେଲା । ରାଜ
ମଣ୍ଡଳର ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକଟା ଭାଗ ଦିଆଯାଉଥିବା ଗ୍ରାମର
ନ ହେଲାରୁ, ଗ୍ରୀସ ଜମି ସମ୍ପତ୍ତି ବାଣ୍ଟି ଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁ
ଜମି ସମାନ ଉର୍ବର ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ଭଲ ଜମି
ପାଇବା ଲାଗି ଅନ୍ତ-କଳହ ଲାଗି ଗଲା । ଯେଉଁମାନେ ଭଲ
ଜମି ପାଇଲେ ସେମାନେ କ୍ରମେ ଧନୀ ହେଲେ ଓ ଯେଉଁମାନେ
ଅନୁର୍ବର ଜମି ପାଇଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ଗରିବ । ଏହିପରି
ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧନୀ ଲୋକମାନେ ଋଣ ଦେଇ ସବୁ
ଶସ୍ୟ ଆଉ ଜମିରୁ ଆୟରେ ଭାଗ ନେଲେ ଏବଂ ଲୁଟରେ ଯାଇ
ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଏଥିରେ ଧନୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବେଶ ସୁବିଧା
ହେଲା । ଗରିବ ଚାଷ ଜମି ଯାହା ଥିଲା, ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲ
ଅନେକ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଯାହା ଅତିରିକ୍ତ
ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଲାଭ । ସେଥିରୁ ସେମାନଙ୍କର ହେଲା ସମ୍ପତ୍ତି ।
ଯିଏ ପରିଶ୍ରମ ନକରି, ଅନ୍ୟ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖଟାଇ
ସେମାନେ ଭୋଗ କଲେ । ଏହିପରି ଅନେକ ସମସ୍ତ କଥା
ହେଉଥିଲା, ଯାହା ହେଲା ଜମିଦାର, ଚାଷୀ, ମହାଜନ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମିଶର ଦେଶର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି 'ଫାରୋ' । ତାଙ୍କ ଘରେ ବହୁତ ସମ୍ପଦ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ହୀରା-ଜହରତ ଭରା ହୋଇଥିଲା । ସାରା ଜୀବନ ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭୋଗ କରି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ମନ ତୃପ୍ତ ହେଉ ନଥିଲା । ମରିଯିବା ପରେ ପୁଣି ଜୀବନ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରୁଥିଲେ, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ସେମାନଙ୍କ କଥାରୁ ଜଣାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୃତ ଦେହକୁ କେତେଦିନ କୌଣସି ଔଷଧ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖି, ପରେ ତାହା ଦେହରେ ତେଲ ଲେପି ଟାଣି ଗୁଡ଼ାଉଥିଲେ । ମିଶର ଦେଶ ଲୋକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, ଆତ୍ମାର ରକ୍ଷା ହୋଇ ଥିବାକୁ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ 'ମମିଫାଇ' କହନ୍ତି । ସେହିପରି ମୃତ ଦେହର ନାମ ହୋଇଗଲା 'ମମି' । ପରେ ତାକୁ ସେଇ ମୃତ ଦେହକୁ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ରାଙ୍କିତ ପଥର ବାକ୍ସ ଗୋଟିଏ କାଠ ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଏହାପରେ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ମୃତ ଦେହର ଯଦି ସଡ଼ି ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ । ବଡ଼ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ କବରଖାନା ତିଆରି କରାଯାଉଥିଲା, ସେହି କବରଖାନାର ନାମ 'ପିରାମିଡ୍' । ପିରାମିଡ୍ ଥିଲା ମଣିଷର ମରିବା ପରେ ରହିବା ପାଇଁ ଘର । ତାହା ମଧ୍ୟରେ ରଖା ଯାଉଥିଲା ସବୁ ଦରକାରୀ ସାମଗ୍ରୀ—ଖଟ, ପଲଙ୍କ, ବାସନ, ଅଳଙ୍କାର, ଖାଦ୍ୟପେୟ, ଏପରିକି ମୃତକର ବାହନ । କାରଣ ମୃତକ ତାହାରେ ଯେ ଦେହର ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ଉଠି ବସିବେ । ସେଥିପାଇଁ ଅସୁବିଧା ନ ହେବା ପାଇଁ ସବୁ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଚୋର-ଡକାୟତ, ଶତ୍ରୁମାନେ ପିରାମିଡ଼ ଭିତରକୁ ପଶି ନ ପାରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରି - ଦେଖା ଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ । ଲୋକମାନେ ମରିବା ପରେ ପୁଣି ଜୀବନ ପାଇବାର ଆଶା ନେଇ ସ୍ୱର୍ଗ-ବାସର ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ମିଳିବ ।

ଗଛବଚନଗରର ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଖଜାନା ଏକୁଟିଆ ଘରରେ ରଖା ଯାଉଥିବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା । ରାଜା-ପୁରୋହିତମାନେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ପିତ ଦେବ ପାହାଡ଼ ପାଖରେ ଥିବା ଅନେକ ଗୁହା ରହିଥିବ । ଯାହାକୁ ଲୋକେ 'ଗର୍ଭଗୃହ' କହୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ପରିଷ୍କାର ବଡ଼ିଘର, ଲୁହା-ଉପକରଣ, ତମ୍ବା-ମୁଦ୍ରା ଆଦି ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପୁରୁଣା ରହିଥିବ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ରହିବ; କିନ୍ତୁ ସେଥିମାନେ କେଉଁ ଯୁଗ ଜାଣନ୍ତି, ଅତୀତ ଦେଖିଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ଖଜାନା—ବଡ଼ ଗାଈ ବାଙ୍ଗରର ପଲ୍ଲବ ଭଳି, ରାଜାଙ୍କ ଜିନିଷ ସବୁ ଲୁହା-ଉପକରଣ ଓ ତମ୍ବା-ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ନିକଟ ରହିଥା ।

ପ୍ରାଚୀନ ମିଶର ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଏ ଏସବୁ, ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି । ସେଥିରେ ଦେଖାଯାଏ ଶିକାର ଖାଦ୍ୟ ପଶୁ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଚିତ୍ର ରଖି ନେଇଥିଲେ କିଛି ଦିନ ପରେ । ସେଥିରୁ ପରେ ଉପର ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ପିରାମିଡ । ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ରାଜାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର କଳାକାର ସାମଗ୍ରୀ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି । ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ରାଜାଙ୍କ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିର ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନର ଜୀବନରେ ଉପଯୋଗୀ ସାମଗ୍ରୀ, ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଅନେକ ଜିନିଷ ସମୁଦ୍ରରେ ହଜାଇ ସେମାନେ ରଖିଥିଲେ । 'ମମି'ମାନଙ୍କ ଦେହରେ ସେଉଁ ସବୁ ଜିନିଷ ରଖା ହୋଇଥିଲା,

ସେଥିରେ ଅନେକ କଥା ଏମାନେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଦୁଃଖର କାହାଣୀ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ।

ନୀଳ ନଦୀ କୂଳରେ ଯେଉଁ ଉନ୍ନତ ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା, ତାହାର ଭିତର ଖବର ଦେଲା ଏହା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ. ପୂର୍ବ [illegible] ପଛରେ ଲେଖା ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମଣିଷଙ୍କ ଭଗ୍ନ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ । ମଣିଷ ସଭ୍ୟତାଟା ପୃଥିବୀରୁ ଲୋପ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ତା' ମଧ୍ୟରେ ରହିଗଲା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅଶ୍ରୁ-ଭରା ମୂର୍ଚ୍ଛନା ।

ଗଙ୍ଗା ଓ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀ ତୀରର ସଭ୍ୟତା

ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି, ଆଦିମ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜାତି, ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ବଲ୍ଖ ଅଞ୍ଚଳ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଖୋଜି ଆମ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏହି ଜାତିର ନାମ ଆର୍ଯ୍ୟଜାତି । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆମ ଦେଶକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଦେଶରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ିବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତାକୁ କୁହାଯାଏ ବୈଦିକ ସଭ୍ୟତା ଓ ଯେଉଁ ସଭ୍ୟତା ପୂର୍ବରୁ ଥିଲା, ତାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଦ୍ରାବିଡ଼ ସଭ୍ୟତା । ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଭାଷାରୁ ଜନ୍ମିଛି ସଂସ୍କୃତ, ପ୍ରାକୃତ, ପାଲି ଏପରିକି ଆଜିକାଲିର ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ, ଗୁଜରାଟି, ମରାଠି ଇତ୍ୟାଦି । ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କ ଭାଷାରୁ ଜନ୍ମିଛି ତାମିଲ୍, ତେଲୁଗୁ, କନ୍ନଡ଼ ଓ ମାଲାୟାଲମ୍ । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ରହୁଥିଲେ ଉତ୍ତରରେ ଓ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ଦକ୍ଷିଣରେ ।

ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତା ଥିଲା ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ ଆଜି [illegible]

ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ମିଶର ଓ ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶର ଖୋଳିତ ସ୍ଥାନରେ ମାଟି ଖୋଳି ଖୋଳି ଏହି ସଭ୍ୟତାର ଚିହ୍ନ ସବୁ ମିଳିଛି । ଏହି ସଭ୍ୟତାର ନାମ ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋ ଓ ହରପ୍ପାର ସଭ୍ୟତା । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଏହି ସଭ୍ୟତା ମିଶରର ସଭ୍ୟତା ପରି ଅତି ପ୍ରାଚୀନ—ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ସଭ୍ୟତା ।

ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଯାହା ଜଣାଯାଏ, ସେଥିରୁ ମନେହୁଏ, ସମାଜରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଜାତି ଭାଗ ଭାଗ ଚଳାଇଲେ । କେହି ବିଦ୍ୟା ଶିଖି ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ, କେହି ଆଉ ଦେଶର ରାଜ୍ୟ ସେଥିରୁ ଶିକ୍ଷାର ରୋଜଗାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ, କେହି ପଶୁ ପାଳି ଚାଷ ବାଡ଼ି ଚଳିବ, କେହି କାଠ କାଟିବ, କେହି ଯଜ୍ଞ ଯାଗ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବ, କେହି ନାଚ ଗୀତରେ ରହିବ, କେହି ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବ, କେହି ଅନ୍ୟ ଏହି ଦେଶ ବର୍ଣ୍ଣର ଅଧ୍ୟୟନ ନିରୂପଣ କରିବ ଓ କେହି ତା ପୂଜା କରିବ—ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ଲୋକଙ୍କୁ ଜାତି ଭାଗ ଭାଗ କରି ଦେଲେ । ଏହି ଭାଗ ଦେବା ପାଇଁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ । ସେଥିରୁ ଏ ଜାତି ଭୂମିକା ଚାରୋଟି ଶ୍ରେଣୀ ରହିଲା । ସେଥିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ଆଉ ଶିକ୍ଷିତ ଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭୂମି ରକ୍ଷାର ଭାର ଥିଲା ସେମାନେ ହେଲେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଏବଂ ଯାହା ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ ବୈଶ୍ୟ । ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ କେବଳ ଏହି ଜାତିରେ କେବଳ ତିନୋଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା—ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ । ଶୂଦ୍ର ଜାତି ପରେ ଯୋଡ଼ାହୋଇ ଯାଇ ଚାରିଟି ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଶୂଦ୍ରମାନେ ଥିଲେ ସମାଜର ସେବା କରିବାରେ ନିୟୋଜିତ ପଛେ । ଶୂଦ୍ରମାନେ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ

ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଗତି, ଜାତିଭେଦ । ସେତେବେଳେ ଭାରତରେ ଜାତି ହୋଇ ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବନ୍ଦୀ ଓ କ୍ରୀତଦାସ-ମାନଙ୍କୁ ପାଳି ପୋଷୁଥିଲେ । ଭାରତର ଜନତା ହେବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ରୀତଦାସ ବୋଲି କୁହାଗଲା, କାରଣ ତାଙ୍କ ଶ୍ରମରୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ପାଇ ଧନ ସମ୍ପଦ ବଢ଼ାଉଥିଲେ । ଋଗ୍ବେଦ ଶେଷରେ ପୂର୍ବ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ତ ଯୋଡ଼ାଗଲା, ତାହାର ନାମ ପୁରୁଷ-ସୂକ୍ତ । ସେହି ସୂକ୍ତର ପୂର୍ବ ବନ୍ଦୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଥିଲା, ତାହା ବଦଳି ଯାଇ ସମାଜରେ ତଳ ସ୍ଥାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଜାତିରେ କ୍ରୀତଦାସ ବୋଲି କୁହା ଗଲା । ଏହି କ୍ରୀତଦାସମାନେ ହୋଇଗଲେ ଶୂଦ୍ର । ଏହି ସମୟରୁ ଦେଖାଗଲା ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ କହିଲେ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ସୃଷ୍ଟି—ଜଗତର ସ୍ରଷ୍ଟା ଏକ ବିରାଟ ପୁରୁଷ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତି ବାହାରେ ସୃଷ୍ଟି ଜାତ । ଅସଲ କଥା ପୂର୍ବରୁ ସମାଜମାନେ ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥାରେ ମିଳାମିଶି ଏକ ସଙ୍ଗ ରହୁଥିଲେ । ସେହି ଦଳ ଏଣିକି ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । କହାଯାଏ ଶେଷକୁ ଶାସକମାନେ; ସେଥିପାଇଁ ସେହି କଥାରେ ଜଣେଇ ଦେଉଥିଲେ ଯେ ବିରାଟ ପୁରୁଷର ମୁଖରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହାତରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଗୋଡ଼ରୁ ଶୂଦ୍ର ଓ ଜାତି । ପରିଶ୍ରମର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସେମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମରୁ ଲାଭ ଉଠାଇ ଧନୀ ହେବେ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନେ ଅଶ୍ରାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲେ ଶକ୍ତିରୁ ଲଢ଼ ଦେଖାଇବେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଏହି ଜାତିଭେଦ ଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମ୍ପଦ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧନର ଲାଭ ପାଇଁ ଝଗଡ଼ା ଗୋଳମାଳ ହେଉଥିଲା ।

ପରଶୁରାମ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନାଶନ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଥିଲେ, ପୁଣି କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାଶନ କରିବାକୁ ପଣ କରିଥିଲେ । ଶେଷରେ ଆପୋଷିଏ ମୀମାଂସା ହେଲା । କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଳ-ପ୍ରଭାବରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମ୍ମାନିତ ହେଲେ, ପୁଣି ସେମାନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜାମାନେ ଦେବଶକ୍ତି ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର, ସୁତରାଂ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବେ । ନୋହିଲେ ବିପଦ ।

କିନ୍ତୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର କଣ ଦଶା ହେଲା ? ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଠୋରରୁ କଠୋରତର ଜଘନ୍ୟ-କାନୁନ ସବୁ ଗଢ଼ାଗଲା । ସେହି ସବୁ ଆଇନ ରଚକ ଥିଲେ ଆମ ଗୌତମ, ମନୁ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଆଦିଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖାଯାଏ । ମନୁ ଆଇନକଲେ, ଶୂଦ୍ରମାନେ ଖାଇବେ ଅଇଁଠା ଖାଦ୍ୟ, ପିନ୍ଧିବେ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା ଓ ଶୋଇବେ ଛିଣ୍ଡା ମସିଣାରେ । ଏହି ଆଇନର ନାମ ମାନବ ଧର୍ମ । ଗୌତମ ଆଇନ-କଲେ, ଶୂଦ୍ର ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ହାତ ଉଠାଏ ତାହାହେଲେ ତାହାର ହାତ କାଟି ଦିଆଯିବ; କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଦି ଶୂଦ୍ରର ହାତ-ଗୋଡ଼ କାଟି ପକାଏ, ତାହା ଦୋଷ ବୋଲି ଧରାଯିବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅନେକ ଆଇନ ହେଲା ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ।

କେତେ ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ସବୁ ଆଇନ ଚାଲିଲା ଆମ ଦେଶରେ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ କଷ୍ଟ ଜନିତ ସମ୍ପଦ ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭୋଗକଲେ । ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା, ବିଦେଶୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଲୋଭରେ ଭାରତ ଏ ଦେଶ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଶକ, ହୁନ, ମୋଗଲ ପଠାଣ

ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଜାତି ଆସିଲେ । ଲୁଟି ନେଇଗଲେ ଆମଦେଶର ସମ୍ପଦ, କେତେକ ଜେତା ପୁଣି ସଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଗଲେ ।

ଗ୍ରୀସ୍‌ର ଗୌରବ

ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶ ଏକ ଗୌରବମୟ ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ । ଏହା ପୃଷ୍ଠରେ ତାଙ୍କରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ରଚନା କବିତା, ନାଟକ ଆଦି ଏ ଯୁଗର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ସେହି ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଜ୍ଞାନ କଥା ଆଜି ଅନେକ ଚାଲିଛାର ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ସ୍ଥାପିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ କ୍ରୀଡ଼ା, ସଙ୍ଗୀତ କ୍ରୀଡ଼ା, ବ୍ୟାୟାମ କ୍ରୀଡ଼ା, ଗଣିତଜ୍ଞ କ୍ରୀଡ଼ା—ସବୁରେ ସେମାନେ ଥିଲେ ମସ୍ତ । ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶରୁ ସେମାନେ ପୃଥିବୀରେ ପରିଚିତ କରିଥିଲେ । ପାରସ୍ୟ ଦେଶର ବିଶାଳ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ତାଙ୍କ ଦେଶ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜୟ କରି ପାରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦେଶର ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଦୂର ଦୂର ଯାଉଥିଲେ ନୌକାରେ ଚଢ଼ି ଅନେକ ଦୂର ଦେଶକୁ ଯାଉଥିଲେ; ବାଣିଜ୍ୟ ପାଇଁ । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନଙ୍କରେ, ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଇଦେଲେ ଯେ ରାଜା ନଥାଇଲେ ପ୍ରଜା କିପରି ଦେଶ ଶାସନ କରିପାରିବେ । ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହରଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ପୃଥିବୀ ଇତିହାସର ପ୍ରଥମ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସହର । ସହରର ସବୁ ଲୋକେ ହାଟ ବଜାର ନିକଟରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଜମା ହୋଇ, ସମସ୍ତେ ମିଶି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ; କିପରି ସହରରେ ଶାସନ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ ।

ଆମ ଦେଶ ବା ମିଶର ଦେଶ ପରି ଗ୍ରୀସ ଦେଶ ସମତଳ-ସୁଫଳ ଦେଶ ନୁହେଁ—ଛୋଟ ଅନୁର୍ବର ଦେଶ, ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେବେ ବି ତାଙ୍କର ଅପରୂପ ଶିଳ୍ପ, ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ! କିପରି ସେମାନେ ଜ୍ଞାନ ରାଜ୍ୟରେ ଏତେ ମନ ଦେଲେ ! ବସ୍ତୁଜାତ ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଏତେ ସମୟ କୁଆଡ଼ୁ ପାଇଲେ ! ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଓ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଏତେ ଗୁଣ ଦେଖାଇଲେ କିପରି !

ବାସ୍ତବରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ଥିଲା ଅସାମାନ୍ୟ, କାରଣ ଛୋଟ ଅନୁର୍ବର ଦେଶରେ ବାସ ହେଉ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ଯାହା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ଘର-କରଣା କାମରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପଶୁ-ପାଳନ, କୃଷି-ପାଟ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଲଢ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାମ ନିଜେ କରୁ ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଚୁର ଅବସର ଥିଲା ସୃଷ୍ଟି ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ । ତାହାହେଲେ ସେ ସବୁ କାମ କିଏ କରୁଥିଲା ! ଏ ସବୁ କାମ କରୁଥିଲେ କ୍ରୀତଦାସମାନେ । ଗ୍ରୀକମାନଙ୍କ ମତରେ କ୍ରୀତଦାସମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଜଣେ ବଡ଼ ଗ୍ରୀକ୍ ପଣ୍ଡିତ, ଆରିଷ୍ଟଟଲ୍, କହୁଛନ୍ତି ଯେ କ୍ରୀତଦାସମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ କାମ ହେଉଛି ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି କେବଳ ପରିଶ୍ରମ କରିବା । ଏହି କ୍ରୀତଦାସ ସେମାନେ ପାଇଲେ କୁଆଡ଼ୁ ! ଗ୍ରୀକମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଅନେକ ଜାତିଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହରାଇ ଦଳ ଦଳ ଲୋକ ବନ୍ଦୀ କରି ଆଣିଥିଲେ । ସେହିମାନେ ହେଲେ କ୍ରୀତଦାସ ।

ଗ୍ରୀକ ସଭ୍ୟତାର ମୂଳରେ ରହିଛନ୍ତି ଯେଉଁ ଦାର୍ଶନିକମାନେ, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଅଛି ଗ୍ରୀକ ସଭ୍ୟତାର ଭିତ୍ତି । ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦୀପ ଜଳି ଲିଭିଗଲେ ଯେପରି ସଭ୍ୟତା, ଦୂରୁ ତାକୁ ଚକାର ବର୍ତ୍ତି ଦେବ । ପ୍ରଦୀପ ଜଳିବା ପାଇଁ ତେଲ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ସେହିପରି ଗ୍ରୀକ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଦୀପ ପାଇଁ ତେଲ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କ୍ରୀତଦାସଙ୍କ ଜୀବନ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ତେଲ ଜଳି ଶେଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କ କଥା କେହି କହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଜିବି ସେହି ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଅଛି ଗ୍ରୀସର ଅତୁଳନୀୟ ଗୌରବମୟ ସଭ୍ୟତା ।

ରୋମର ଦମ୍ଭ

ରୋମ୍ ନଗରରେ ଜଣେ ମହା ପଣ୍ଡିତ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେ କହୁଥିଲେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଅସ୍ତ୍ରର ଅନୁରୂପ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଅଛି; ପୂର୍ବେ ଲୋକେ ମାଂସ ଅଳ୍ପ ଖାଇ ବୃଦ୍ଧବୟସ ଦନ୍ତ ଦାନ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କଣ୍ଟା ଖାଇ ନ ପାରିଲେ ଦୁଃଖ, ଖାଇବା ତାହାର ପାଇଁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ମଣିଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହିପରି କଥା ପ୍ରଚଳିତ । କେହି ଖଟିବେ, କେହି ଖାଇବେ କିନ୍ତୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଦାନ୍ତ ହେଉନାହିଁ । କେହି କେହି ତପ ଚର୍ବଣ କରିବେ ନାହିଁ, କେବଳ ଗାଳିବେ । ଏଥିରେ ବାହାର ଅନ୍ୟାୟ ହେବାର କାରଣ ନାହିଁ । ଯାହା ଯୋଗାଇବେ କି କୁହନ୍ତି, ସେ ଏବେ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କାରଣ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ସେ ପାଉଛନ୍ତି ।

ଚୀନ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କ୍ରୀତଦାସ ପ୍ରଥା ଥିଲା । ଏହି ଉଠିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର ଥିଲା, ତାହାର ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଥିଲା କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କ ଉପରେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କ୍ରୀତଦାସ ପ୍ରଥା ଠାରୁ, ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର କ୍ରୀତଦାସ ପ୍ରଥାରେ ସାମାନ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦାସ୍ୟା ଭିନୟ ହେଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀମାନେ ସ୍ୱୟଂ ସିଦ୍ଧରେ ଜୀବିକ ମାଲିକ (ଜମିଦାର) ମୁକ୍ତ ହୋଇ ହୋଇଥିଲେ, ସିଂହ ଉପର ମାଲିକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ନୂତନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୃତ୍ତିରେ ସେମାନେ ଜମି ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ-ଗ୍ରାସର ବିଚାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ବାନ୍ଧି ରଖୁ ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖା ପଢ଼ା ଶିକ୍ଷାରୁ ପୃଥକ ରଖୁଥିଲେ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ମାନୁଷ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତେ । ସ୍ୱାମୀମାନେ କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ସ୍ୱୀକୃତି ଦ୍ୱାରା ମାନୁଥିଲେ । ଏହିପରି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଭେଦ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଦାସ-ପ୍ରଥା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ସମାନ । ଚୋରୁ, ଡକେଇ, ଜମିଦାର ଓ ମାଲିକଙ୍କୁ କିଣିବା ଓ ବେଚିବା ଓ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେବା—ଏହି ପ୍ରଥା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଧର୍ମ ।

କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ଦେଇ, ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶିଳ୍ପ, ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ସାଧନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀମାନେ ଏଣେ କଣ କରୁଥିଲେ ? ସେମାନେ କେବଳ ଦେଶ ଶାସନ କରି ଭୋଗ ଓ ମଦ୍ୟ ସେବନ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀ କେବଳ ପତ୍ନୀକୁ ଜଣାପାଏ ସେତେ ସେ ସଂସାରରେ ସମାନୁଭୂତିର ଭୂତ ଶୁଭ ସୁଖଥିଲ । ଅନେକ ଭୂମି, ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ନାଗରୁ ଓ ଦେଶାନ୍ତରର ଜାହାଜ । ସୁଖୀ ଦେହ କେହି ଯନ୍ତ୍ର

ତାଙ୍କର ଆଇନ-କାନୁନ ସବୁ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ଭଲ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ନିଷ୍ଠୁରତାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଲା ଦଣ୍ଡବିଧି, ଓ ଆଇନ-କାନୁନ ହେଲା ଅଧୀନରେ ରହିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦେବାର ଉପାୟ ।

ରୋମାନ କ୍ରୀତଦାସମାନେ କେବଳ ମୁହଁ ବୁଜି ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହୁ ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ କହୁଥିଲେ— ଅତ୍ୟାଚାର ସହିବୁ ନାହିଁ, ମେଣ୍ଢା କୁକୁରଙ୍କ ପରି ସହ୍ୟ କରିବୁ ନାହିଁ, ଘୋଡ଼ା-ଗଧଙ୍କ ପରି ଖଟିବୁ, କୁତ୍ସିତ ପେଟ ଅନନ୍ତ ଅପମାନିତ କର, ତାହା ଆଉ ହେବାକୁ ଦେବୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନେକ ଥର ବିଦ୍ରୋହ କରି ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଲୁଟି ଆଣିଥିବା ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିର ଭାଗ ପାଇଁ ରାଜାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାରପିଟ ଲଢ଼େଇ କରୁଥିଲେ । କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ ଓ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାର ଅଭାବ—ଏହି ଦୁଇ କାରଣରୁ ରୋମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେଇ ହେଲା ରୋମର କ୍ଷୟ ।

ସାମନ୍ତ-ପ୍ରଥା

ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପତନ ହେଲା, ଗ୍ରୀସ୍ ଭାଙ୍ଗିବାର ପାଞ୍ଚ ଶହ ବର୍ଷ ପରେ; ତାହା ସହିତ ଶେଷ ହେଲା ଦାସ-ପ୍ରଥା । ଅନେକ ଲୋକ ଦେଖିଲେ କ୍ରୀତଦାସ ରଖି ଆଉ ଲାଭ ନାହିଁ କାରଣ ସେମାନେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ଏକଜୁଟ ହେବାକୁ

କାଟିଦେଲେ । ଏହି ଗୋଟିଏ କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜମିଜମାର ଫସଲର ଅଂଶପାଇଁ ଚଷିବାକୁ ମନ କଲେ, ସେଥିରୁ ଅଳ୍ପ ପରିଶ୍ରମରେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଦାସ-ପ୍ରଥା ଅଚଳ ହୋଇ ଉଠିଗଲା । ଧନୀଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ଜମିଜମାର ଭାଗ କରି, ପ୍ରତି ଖଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚାଷୀ ବସାଇଦେଲେ । ଚାଷୀ ନିଜ ପାଇଁ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଜମି ରଖି ବଳକା ଜମିରେ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କୁ ରଖିଲେ । ନିୟମ ହେଲା ଯେ ଚାଷୀମାନେ ବରାବର ଏକସ୍ଥାନରେ ମାଲିକମାନଙ୍କ ଜମି ଚାଷ କରିବେ କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କାହାକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଚାଷୀମାନେ କେବଳ ତାଙ୍କ ଭାଗ ଫସଲ ପାଇବେ । ତଥାପି ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ନଥିଲେ । ମାଲିକଙ୍କ ହୁକୁମ ନ ନେଇ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇପାରୁ ନଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ କୁହାଯାଉଥିଲା ଭୂମିଦାସ (Serf) ।

ସେଥିରେ ଯାହା ହେଉ ହେଲାପରେ, ଇଉରୋପର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଗଲା ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଫ୍ୟୁଡ଼-ସିଷ୍ଟେମ୍-ଜମିଦାରୀ । ଏମାନେ ଦେଶମାନ୍ୟ ବାଛିପାଇ ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଚାପିଗଲେ । ଏହି ମିଶ୍ରଣ ଫଳରେ ସାରା ଇଉରୋପରେ ନୂଆ ନୂଆ ଜାତି ଦେଖାଗଲେ—ଯେପରିକି ଫରାସୀ ଜାତି, ଇଂରେଜ, ଜର୍ମାନ ଇତ୍ୟାଦି । ନୂଆ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଗଲା ସେହି ପୁରୁଣା ବ୍ୟବସ୍ଥା—ରାଜାମାନେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦରବାରୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଜମି; ଭୂମିଦାସ ଓ ସାନ ସାନ ଖଣ୍ଡ ଜମି । ରାଜାଙ୍କର କ୍ଷମତା ଭୂମିଦାସମାନଙ୍କର ବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ।

ଏକ ପକ୍ଷରେ ଭୂମିଅଧିକାରୀଗଣ, କେତେ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭୁ ଚଳାଉଥିବା ଦାମ୍ଭିକ; ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରମଜୀବି—ସାଧାରଣ ଜନତା । ବହୁ ଅନୁଚର ପାଳୁଥିଲେ । ସେ ପାଇଁ ବଡ଼, ସେମାନେ ମହାରଥୀ ତାଙ୍କ ପରେ ସାନ ସାନ ଭୋଗ-ଖଣ୍ଡ, ଜମିଦାର, ଜାଗୀରଦାର ଇତ୍ୟାଦି । ଇଂରାଜୀରେ ଯଥାକ୍ରମେ Earl, Count, Baron ଇତ୍ୟାଦି । ସେହିପରି ସେହିପରି ଅଞ୍ଚଳର ଭୂମିଅଧିପତିଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଥାଇ କୃଷି ଚଳାଉଥିଲେ, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଜମିଦାର ଜାଗୀରଦାର; ସେମାନଙ୍କ ତଳେ ଗାଁରେ ବଡ଼ ଜମିଦାର, ଶୁଣି ଦେଇଥିବା କିଛି ସାମନ୍ତ ମହାଜନ । ଏମାନଙ୍କ ତଳେକୁ ଥାଇ, ଆଗକୁ ଥାଇ, ସବୁ ବଣ୍ଟନ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଥିଲା ।

ଏମାନେ ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ ଧନ ଅର୍ଜନାରେ କେମାନଙ୍କୁ ପୋଷଣ କରିବା ଅଧିକାର ଦେଉଥିଲେ । ସେ କାଳର ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଭଲ ଆଜିର ପ୍ରଜାପୀଡ଼ନର ସ୍ଥାନ । ଶ୍ରମମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଲାଭ ଥିଲା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧିକାରରେ ଭାଗ ରହିବା, ଅନ୍ୟଥା ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ନ ରହନ୍ତି ଓ ନିଜ ଅବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ନ ଥିଲା । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞର ପଦ ରହିଥିଲା କରୁଥିଲେ, ଗୁରୁ ନାସ୍ତିକ ଲୋକ ସମାଜ ବହିଷ୍କାର । ଧର୍ମଯାଜକମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ବଡ଼, ତାଙ୍କ କ୍ଷମତା ପାଉଥିଲା ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ସମାଜ ଓ ବଡ଼ ପ୍ରଭାବ ।

ଦାସ ପ୍ରଥା ପରେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ର ନୂଆ ଧାରା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା, ଯାହାର ନାମ ସାମନ୍ତ-ପ୍ରଥା । ଦାସ-ପ୍ରଥା ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ ଦାସମାନଙ୍କ ... ... ଭୂମିଅଧିକାରୀଙ୍କର ପରିଚୟ । ସେହିମାନେ ... ... ଉପରେ ... ...

ପ୍ରକାର ଅନେକ-ଜୋତନ । କେବଳ ଗଛର ଡାଳରେ ଲୁଚିବା ନାହିଁ, ପାରେ ଚିନ୍ତା ଦରକାର । ଏଣୁ କୌଣସି ଭୂମିଦାସ ଅଥବା ଏ ମାନେ ଆଜ୍ଞାପାଳନରେ ବଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା ପରଦା-ପାଳନ । ଏହି ସବୁ ଚିନ୍ତା ପାଳକମାନଙ୍କର ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି, ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଆକ୍ରମଣ 'ନାଇଟ୍' ବା ବୀର ପୁରୁଷ । ସେମାନେ ଦେବତାଙ୍କ ଦର୍ପ ଚିହ୍ନ, ଭାଗ୍ୟର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ, ଦେଶର ଉପରେ ରାଜା ଦେଉଥିଲେ ଭୂମି ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି, ଶିବ ବଳ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟାଚାରୀ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ-ସଙ୍ଗରେ ଲୋକ ପାଉଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ନିଜେ ମାନବ ସୁଖ ପାଉଥିଲେ ।

ଏହି ସବୁ ବୀର ପୁରୁଷମାନେ, ସକାଳେ ଉଠି ପ୍ରାର୍ଥନାପୁସ୍ତକ ମାନଙ୍କର ପାଠ କରୁଥିଲେ, 'ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ନାଶ କରିବା ହେଉଛି ମୋ ଜୀବନର ବ୍ରତ' । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ଭୂମିଦାସ-ମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଦେଇ ନେଉଥିବା ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଖଜଣା ରହୁଥିଲା, ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥରର ଦୁର୍ଗ ତୋଳା ହେଲା । ଏହି ସବୁ ଦୁର୍ଗରେ ଜମିଦାରମାନେ ଓ ନାଇଟ୍‌ମାନେ ସୁଖରେ ରହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଭୁଲିବ ନାହିଁ—ସାମନ୍ତ ଯୁଗର ସମସ୍ତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, ଭୂମିଦାସମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମରେ, ଯାହାକି ସେମାନେ ଭୋଗିଥିଲେ କେବଳ ଅଭାବ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ।

ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସହରର ସଭ୍ୟତା

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୂର୍ବ କାଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ନଥିଲା, ଥିଲା ଗ୍ରାମ, ଦୁର୍ଗ, ଖେତ ଓ ଭୂମିଦାସମାନେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥରର

ଦୁର୍ଗନ୍ଧର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳ ସଭା, ଜମିଦାର ଓ ସେବ ସୃଷ୍ଟିକାରୀମାନେ । ଗାଁଙ୍କ ମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ପାଦକ ପୁଞ୍ଜିସ୍ୱତ୍ୱ-ପାଦ୍ୟ-ତୋଳି । ସେକାଳ କର୍ମଚାରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିର ସଭ୍ୟତା ଏକ୍ସପର୍ଟ ଥିଲ ।

... ସମୟ ବଦଳି ଦେଖିଲ । ସାମନ୍ତ ଯୁଗରେ ସମସ୍ତେ ସୁଖ ପଥରେ ମନ ଦେଇ ଥିଲେ, କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ବା ଚାଷରେ କାମ ପାଇଁ ... ନଥିଲେ, ... ଶିଳ୍ପ ... ଯନ୍ତ୍ରରେ ଚାଷରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଓ ଚାଷରେ ଭିତରେ ମନ ଦେଲେ । ... ତନ୍ତି, ବଢ଼େଇ, ମିସ୍ତ୍ରୀ, କମାର, କୁମ୍ଭାର ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ପ୍ରକାରର କାରିଗର । ଏମାନେ ତିଆରି କଲେ ନାନା ପ୍ରକାର ଜିନିଷ । ସେ ସବୁ କାମ ହେଲା ହାଟ ବଜାରରେ । ଏମାନଙ୍କ କାମ ଓ ଚାଷୀମାନଙ୍କ କାମରେ ଅନେକ ତଫାତ୍ ଅଛି । ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମର ଉତ୍ପନ୍ନର ଭାଗ ମିଳେ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅଂଶ ଯାଏ ଜମିଦାର ହାତକୁ, ଅବଶିଷ୍ଟ ଯେ ନିଜ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରଖେ; କିଣା-ବିକା କରିବା ପାଇଁ ତା ପାଖରେ କିଛି ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ କାରିଗର ପାଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜିନିଷର ଅଧିକ ଅଂଶ ଯାଏ କିଣା-ବିକା ପାଇଁ; ଅଳ୍ପ କିଛି ସେ ନିଜେ ବ୍ୟବହାର କରେ । ତନ୍ତି କର ଗୋଟିଏ ଲୁଗା ତିଆରି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଥାନ ସଂଗ୍ରହ କରେ ଯେଉଁଥିରୁ ଦାମ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ଜମିଦାର ହାତକୁ, ବାକି ଦାମ ଅନେକ ବୃଥା ନାହିଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ରଖିବା ନିଜଣ ଫେରେ, ଦାମ ହେଉ ଜିନିଷ କିଣିଲ; ସେଥିରୁ ଅଧିକ ଯେ ନିଜ ପାଇଁ ରଖି, ବାକି ସବୁ ବିକି ଦେଇ ଦେଲ । ଏହି ଜିନିଷ କିଣା; ନିଜ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ତନ୍ତୀ ନ କର, ମଧ୍ୟ ବିକି, କିଣିବା ପାଇଁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି, ତାହାକୁହିଁ ତାହାକୁ ପଣ୍ୟ କୁହାଯାଏ । କାରିଗରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ତେଣୁ ଫସଲ ଘରୁ ହାଟ ବଜାରରେ ବିକି ହେଲା । ବିକି ହେବ ଲାଗି । ବାହାରେ ନେଇ ବେଶି ଦରରେ ବିକିବାକୁ ସମସ୍ତ ଜାଣି; ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଘରୁ କମ ଦରରେ କିଣି ନେଇ ହାଟ ବଜାରରେ ବିକିଲେ । ଏଥିରୁ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ବେଶୀ କିଛି ଲାଭ କଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ହେଲା ।

ବ୍ୟବସାୟ ଧନର ହେବାର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ ଥିଲା । ସାମନ୍ତ ଯୁଗରେ, ରାଜା-ମହାରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କୁହନ୍ତି ଫିୟୁଡାଲ୍ ବା ସାମନ୍ତ ରାଜ୍ୟ । ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ଲଢୁଥିଲେ, ପୁଣି ଦେଶର ଭିତରେ ରାଜ୍ୟବିସ୍ତାର ଲାଗି ଲଢୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଶ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ହାତରେ, ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ସବୁ ଏକ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ଗୋଟିଏ ହେବାରୁ ହେବ । ନାନାଦେଶ ଅଧିକୃତ ହେଲା ପରେ, ଅନେକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଭଲ ପ୍ରକାର । ପୁଣି ଦେଶର ଶାସନ ଭାର, ସାମନ୍ତ-ଶାସନ ବଦଳରେ ପୁଣି ସମ୍ରାଟ ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଶାସନ ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ହେଲା । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ଆଉ ବଣିଜ ବଢ଼ିବା ପାଇଁ ମିଳିଲା ସୁଯୋଗ । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଯାଇଲେ ଅନେକ ଦେଶକୁ, ସେମାନେ ଏଥି ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ସେ ସବୁ ଦେଶର ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ । ସାମନ୍ତ ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବିକି ପ୍ରଚୁର ଲାଭ କଲେ ।

ସାମନ୍ତ ଯୁଗରେ ରାଜା ଜମିଦାରମାନେ ଧନୀ ଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ନଗଦ ଟଙ୍କା ପଇସା ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅଧିକ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ଧନ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି, ସେଥିରୁ ମିଳେ ଜମିର ଫସଲ । ନଗଦ ଟଙ୍କା ମିଳୁଥିଲା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ । ସେମାନେ ଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଜମି ବାଣ୍ଟିଦେଇ

ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କଲେ । ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିଲା ନଗଦ ଟଙ୍କା ।

ଝଗଡ଼ା ବଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଏଥିରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲାଭ ହେଲା ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କର । କୃଷକମାନଙ୍କୁ ନଗଦ ଟଙ୍କା ଦେବାର ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । ସୁତରାଂ କୃଷି ଜମିର ଫସଲ ବଜାରରେ ଅଳ୍ପ ଦାମରେ ବିକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । କୃଷକମାନଙ୍କ ହାତରେ ଯେଉଁ ନଗଦ ଟଙ୍କା ଦେଖାଗଲା, ତାହା ପୁଣି ଜମିଦାର ଓ ସାହୁକାର ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଫେରି ଆସିଲା । କୃଷି ଫସଲ ବଦଳରେ ବ୍ୟବସାୟୀ ପାଖରୁ ଆସିଲା ନଗଦ ଟଙ୍କା, ସେଥିରୁ ପୁଣି ଖଜଣା ଦେବା ଜମିଦାରଙ୍କୁ । ଜମିଦାରମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭୀ ହେଲେ । ସେମାନେ ଭୋଗବିଳାସ ସୌଖିନ ଜିନିଷ ଆଦି କିଣିବାକୁ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ପୁଣି ଟଙ୍କା ଖୋଜି ପାଇଲେ । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ ଚଡ଼ା ସୁଧରେ ଟଙ୍କା ଧାର ଦେଉଥିଲେ । ଜମିଦାରମାନେ କରଜ ସବୁ ଶୁଝି ନ ପାରି ଶେଷରେ ଜମିଦାରୀ ବିକିଲେ । ସେମାନେ ଖଜଣା ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କୃଷକମାନଙ୍କୁ ଦରିଦ୍ର କରିଦେଲା, ତାଙ୍କର ଜମି ସବୁ ବାନ୍ଧି ନେଇଗଲା, ତାହା ଦେଶରେ ଦରିଦ୍ରତା ବଢ଼ି ଚଳିବା ଭୟଙ୍କର ହୁଏ । କୃଷକମାନଙ୍କର କି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ? କୃଷକମାନେ ସହରରେ ମଜୁରି ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସହରକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ଅନ୍ନ ଅଭାବ ଦୂର କରିବାର କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଜମିଗଲା, ସେମାନେ ଅନ୍ୟାୟରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିଦେଇ ପାରି, ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ, ଯାହାର ପାଇଁ ତାହାର

ଅନ୍ୟ ଦେଶର ଖବର ଆଣିବାକୁ, ଓ ତଥ୍ୟ ଅନୁସାର କହିବାକୁ । କଲମ୍ବସ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କଲେ, ଭାସ୍କୋଡାଗାମା ଭାରତକୁ ଆସିବାର ପଥ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବସାୟର ଅନେକ ସୁବିଧା ହେଲା ।

ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଜିନିଷ ସବୁ ଦେଶର ବଜାରକୁ ଯାଇ ପାରିଲା । ପୂର୍ବେ ଭାରତର କେତେ ଜାତିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଜର ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି, ସେ ସୂତା କାଟନ୍ତି, ରଙ୍ଗ ଦିଅନ୍ତି, ସବୁ କରନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଦେଖିଲେ, ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଯଦି ସବୁ କରେ, ସମୟ ଅଧିକ ଲାଗିବ । ସେଥିପାଇଁ କାମ ଭାଗ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ଯିଏ ସୂତା କାଟିବ, ସେ କେବଳ ସେହି କାମଟି କରିବ ଅନ୍ୟ କାମ ନୁହେଁ । ଯିଏ ତନ୍ତ ଚଳାଇବ, ସେ କେବଳ ଲୁଗା ବୁଣିବ । ଯିଏ ରଙ୍ଗ ଦେବ ସେ କେବଳ ତାହାହିଁ କରୁ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜିନିଷ ଅଧିକ ହେଲା । ଏହି କାରଣ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ କାମ ... ଭାରତର ... ନାହିଁ । ... ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ... ପାରିବ ନାହିଁ । ... ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ... କାମ ... । ... ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଗଲା । ... ଭାରତର, ... ଥିଲା ... । ... ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ, ... ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ... । [illegible]

ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ହେବ; ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ବଡ଼ କାରବାର-ମାନେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ଯନ୍ତ୍ର-ସଭ୍ୟତା

ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଦୁନିଆରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା । ପୁରୁଣା ସଭ୍ୟତା ବଦଳିବାର ଲେଖାଯାଇ ବାହାରିଲା ନୂତନ ସଭ୍ୟତା—ଯନ୍ତ୍ର-ସଭ୍ୟତା । ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ସଭ୍ୟତା ସେ ଦେଶମାନଙ୍କ ଧନ ତିଆରି ଛଡ଼ିଲ । ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାମାନଙ୍କ ଚିମ୍ନିମାନଙ୍କରୁ ବାହାରୁଛି କଳା ଧୂଆଁ, କଳର ଘର୍ଘର-ଝଣ-ଝଣ ଶବ୍ଦ । ମଣିଷ ଗଢ଼ ସହରରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା, ଯାହା ପୂର୍ବେ କେହି କଳ୍ପନା କରି ନ ଥିଲେ ।

ମଣିଷ କାହିଁକି ଚାହିଁଲା ଏହି ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା ? ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦରକାର । ଜମି କିଣିବା ପାଇଁ, ଘରଦ୍ୱାର ବନାଇବା ପାଇଁ, କଳକବ୍ଜା ଓ ଅନ୍ୟ ସାଜ ବନାଇବା ପାଇଁ, କଞ୍ଚାମାଲ କିଣିବା ପାଇଁ, ମୂଲିଆମାନଙ୍କୁ ମଜୁରି ଦେବା ପାଇଁ, ତିଆରି ମାଲ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦରକାର । ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦରକାର, ନ ହେଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା ଚାଲୁ ରହିବ କିପରି ।

ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଏତେ ଟଙ୍କା କୁଆଡ଼ୁ ପାଇଲେ ? ବ୍ୟବସାୟୀ ଏକ ବା ପରିବାର ଦ୍ୱାରା ଏତେ ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରିହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମିଶି କମ୍ପାନୀ ଗଠନ କଲେ । ତାହା କେଉଁ ପ୍ରକାର ? ଯୌଥ କମ୍ପାନୀ ବୃଦ୍ଧି । ଓଲନ୍ଦାଜ, ଫରାସୀ, ଇଂରେଜ,

ନବୀନ୍, ସ୍ପେଣ୍ଡର୍—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଶାନ୍ତ ଭାବେ ନବାଗତ ।
ଏମାନଙ୍କର ନିଜର ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା ଥିଲା ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟଙ୍କର ପ୍ରେରଣା-
ଦାୟକ ସାହିତ୍ୟ ଅବସ୍ଥାର କୌଣସି ଧାର ଥିବାରୁ ସେମାନେ ତାହାକୁ
ଦେବତା-ମନ୍ଦିରର ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାର ଭଳି ଭାଙ୍ଗିଥିଲେ । ଉଦାହୃତ
-ସ୍ୱ ନେତାମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଧା ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତି ନେଇ
ନିଜ ଦେଶର ନୂଆ ଜଳ, ସ୍ୱାଧୀନ ଗତି ପାଇଲେ ଓ ଦେଶ ସଙ୍ଗେ
ଆତ୍ମାଭିମାନ ଦେଖାଇଲେ ।

ଏହାର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛୁ । ଗତ ଯୁଦ୍ଧ
ଆରମ୍ଭରେ ଯେଉଁ ଦେଶ ପ୍ରକୃତିର ଲୀଳାଭୂମି ଦେଖି ଅନେକ
ଭାରତୀ ଲେଖକ ଗଲେ । ଏଣ୍ଟି ଗୀତ ଅଡେନ, ଇଶରଉଡ୍,
ସ୍ପେଣ୍ଡର ଅଟନ୍ତି, ପରେ ଆସିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସବୁ ଗାନ୍ଧୁ
ଭିନ୍ନ ଥିଲେ ସଂସ୍କୃତମାନେ । ସେମାନେ ବହୁତାଙ୍କୁ ଅଧି,
ଯେମାନେ ନୂତନ ଅରଣ୍ୟ ଭାବେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ
ସାହାଯ୍ୟର ଦେବା ଖାଲି ବୁଝାଇଲେ ନାହିଁ କେବଳ । ଗତ ଏହି
ଦେଶ ସମସ୍ତ ନିଜ ପାଇଁ ନ ପାଇଲେ, ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କ ଦେଶର
ରାଜନୀତି ବାଉଁଶ ସବୁ ଦେଖାଯାଏ ନ ଥାନ୍ତା ।

ସଂସ୍କୃତ ଲେଖକମାନେ ଦେଶପ୍ରେମରେ ଯାଇ ଦେଖିଲୁ ଅଧିକରେ,
ସ୍ପେନ୍‌ରେ ଏ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ଶୁଣି ସମ୍ମାନିତ ହେଲେ । ସେହିପରି
ଦେଶରେ ତାହା ଗ୍ରୀ. ଫ୍ୟାସିବାଦ ସହିତ, ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ
ଦେଖାଇବ ନିଜର ସହରରୁ ବାଣୀ ତା ସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା ।
ସଂସ୍କୃତମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂର୍ବ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯାହା ଦେଖିଲେ
ସେଥିରୁ ସମସ୍ୟା ଅଧିକ, ଅଧା ଅତି ପୁରୁଣା, ତାହାର କଥା ଶୁଣି
ନାହିଁ । ଅତଏବ ସଂସ୍କୃତମାନେ ସେହିପରି ଭାବେ ଦେଖିଲେ ନୂଆ
ସମ୍ଭାବ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ଥିଲା । ଉନ୍ନତିର ଓ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭାବକୁ

ଦାସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଦାସବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆସି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ି ପାରିଥିଲେ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଟି ନେଇ ଗଲେ ।

ଦାସବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଏ ଦେଶରେ ଏପରି ଅନେକ ଜନ୍ତୁ ଅଛି ଯାହା ଠାଏଁ ଚେଷ୍ଟାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଲଢ଼ି ହୋଇ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିପାରିବ । ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ଦେଖିବାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଙ୍କୁ ହେବ । ଦେଖିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ପଶୁମାନ ଉପର ଲଗା ପଞ୍ଜ ହାତା, ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଏପରି ଆଉ କେଉଁ ଜନ୍ତୁ ଦେଖି ନଥିଲା, ଯାହା ସେ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କ ଦେଖିବାରେ ନଥିଲା । ଆଉ ଗରମ ଦେଶରେ ପଶମ ଲଗାର ସୁନ୍ଦର ନଥିଲା । ସେ ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦରକାର । ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସେଥିରେ ଲାଭ ନଥିଲା । 'ସେମାନେ ଦେଶରେ ପଶୁ ବାହାରୁ ଆଣେ । ମାରଗିଙ୍କୁ, ଭଲ୍ଲୁକ ବଣ, ଜିବ୍ରାଦାନ୍ତ ଲୁଣ ସେମାନେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ନେଇଗଲେ । ବଦଳ ଆଫ୍ରିକା, ଅମାନୁଷ ଅସଭ୍ୟ—ଅନ୍ଧାର ମହାଦେଶ ହେଲା । ଦେଶ ପାଇଁ ନୃତ୍ୟ । ଦେଖୁ ଛାଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ହେବା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ତାହାର ଚୋରାର ଅଂଶ ସେମାନେ ସବୁ ଆଫ୍ରିକାର ନିଷ୍ଠୁରତା ଜାଣନ୍ତି । ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯିବା ବାହାରେ ସୋନାର ଖଣି ଖୋଲିଗଲେ । ଲୋକେ ଦେଖ । ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଦିନ ଧରିଥା, ବ୍ୟବସାୟରୁ ବସ୍ତ୍ର ବଦଳ ଚଳିଲା ବ୍ୟବସାୟରୁ ଅର୍ଥ ମିଳିଲା । ସୁ ବ୍ୟବସାୟରୁ ବସ୍ତ୍ରର ନିଷ୍ଠ ନାମ ନଥିଲା ।

ଯେଉଁ 'ଯନ୍ତ୍ର ଏକ ସମସ୍ତ ଜମା ହେଲା ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପାହାଡ଼' ପର । ତାହାକୁ ମୁଷ୍ଟି ଭର ସେମାନେ ଗଢ଼ିଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା ସବୁ । ପୁରୁଣା କାରିଗରମାନେ ନିଜର ହାତ-ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ତିଆର କରୁଥିଲେ, ଏବେ ସେ ସବୁ କାରଖାନାରେ ତିଆର ହେଲା । ଏହାକୁ କୁହାଯାଏ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବ । କେବଳ ଦେଶରୁ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ଦେଶର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଅଶ୍ରାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ଶିଳ୍ପ-ବିପ୍ଳବ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଡାରଉଇନ୍‌ଙ୍କ ପରିଶ୍ରମ କରିଲି ଲୁଟାଇଲେ, ତେବେ ସେମାନେ ପରିଶ୍ରମକଲେ ବାହାର ଏକ ଉପାୟ । କେବଳ ଏହି ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ଶିଳ୍ପ-ବିପ୍ଳବ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, ଯତ ସେମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାରେ ଖଟି ଖଟି ପରିଶ୍ରମ କାମରେ ଲଗାଇ ନଥିବେ ଶ୍ରମିକମାନେ । ଏହି କାମ ପାଇଁ ଦରକାର ଥିଲା ପ୍ରଚୁର ମୂଳଧନ । ଏହି ଦେଶ ନ ଥିବା ପୂର୍ବରୁ ପଧ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପରିଶ୍ରମ ସହ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ କାରଖାନା ଖୋଲି ସେମାନେ ତାହା କାମରେ ଲଗାଇ ପାରି ନଥିଲେ, କାରଣ ତାଙ୍କ ହାତରେ ପୁଞ୍ଜି ନଥିଲା । ପଲାସୀରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ୧୭୫୭ରେ, ଶିଳ୍ପ-ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ୧୭୭୦ରେ ।

ଧନ-ତନ୍ତ୍ର

ଏହି ବଡ଼ ସହର ସବୁ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କାରଖାନା ସବୁ ବସାଗଲା । ଏହି ସବୁ କାରଖାନା-ମାଲିକର ଲୋକେ ହେଲେ ଧନିକ । ଏହି ନୂଆ ସମାଜର ନାମ ହେଲା ଧନତନ୍ତ୍ର ଏହି ଧନିକମାନେ ଯାହା କରିଦେଲେ, ଏହି ପ୍ରତିପତ୍ତି ଶ୍ରମିକ

ମିଳିଛିଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନିଷ ପାଇ ଦୁଏ ଦାଣ ଘଡର ହୋଷ,
ମିଳିଛେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦାଣ ପଦର ପୋଡା ଲୁଣ । ବୁଝିଦୁଏ ।

ବନ୍ଧୁ ! ଏ ବ୍ୟାପ୍ତ ଏବେ ଏକ ଭାରଖାନା ଗଢା ହେଲା । ଅଦ୍ଭୁତ ଷଣ୍ଢା ଖରଚ କରି ସିଆ ଘଞ୍ଚ, ଲିଖା ଲଦ୍କାଇ, ଇଞ୍ଜିମାନ ଘଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡାରେ ହେଲା । ଏବେ ଏଞ୍ଜିନର ଚାଲିଲା ନାହିଁ, ଦରକାର ନାହିଁ । ମଣିଷର ଶ୍ରମ, ତାହା ବ୍ୟତୀତ ଭାରଖାନା ଗୃହି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏମିକ କୁଆଡୁ ମିଳିବ ? ଝଙ୍କାର ଝଙ୍କାର ଦରକାର ।

ଚଉଠଦାନ ସାଲଗ୍ର-ପ୍ରଥା ଥିଲା, ଲୋକେ ଜମିଦାରଙ୍କ ହୁକୁମ ଛଡା ନିଜ ଗାଁ ଛାଡି କୁଆଡେ ଯାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ନାଗଦା ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ସେଥିରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ନ ହେବାରୁ, ସେମାନେ ଜମି ସବୁ ଛଡାଇନେଲେ ଓ ବ୍ୟସ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ଗୃହମାନଙ୍କର ଆଉ କିଛି ସମ୍ବଳ ରହିଲା ନାହିଁ । ଏଥିରେ ବ୍ୟବସାଦାରମାନେ ଖୁସି ହେଲେ, କାରଣ ଏହି ସବୁ ଲୋକ ଦାୟ ହୋଇ କଳ କାରଖାନାକୁ ଆସିବେ ।

ବ୍ୟବସାଦାରମାନେ ଲଗାଇଲେ ମଣିଷର ଶକ୍ତି ଅଭଣ୍ୟାଳ । ଚଉଠଦାନ ଅନ୍ତେ ଗୃହମାନେ ନିଜ ଦାମ ଉଦ୍ଧାର ବଢା ରଖିବ ରହିବେ । ଏମାନଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ମଜଦୂରୀ ବୃଦ୍ଧି ସୁଖ ଦୟା ଓ ସ୍ୱଜାତିନୁଭୂତି ନୁହେଁ । ଏହାର ଉପକାର ମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗାଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସହରକୁ ଆଣି କଳ-କାରଖାନା ରେ ଯୋଗାଇଦ ।

ମାନବବାଦୀଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ଅଛ ଗତିର ପରିଣାମ—ଏହି ଅବସ୍ଥା ଭୀଷଣ ଗତି ଉଠିଲା ଗୋଟିଏ ନୂଆ ସଭ୍ୟତା, ଯାହାର ନାମ ଧନତନ୍ତ୍ର । ସାମନ୍ତ-ପ୍ରଥା ଶାସକଙ୍କଠାରୁ ଧନପତିଙ୍କୁ ଅଧିକ ଦେଲା ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନର ଶକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା । ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଘୁରି ଚାଲିଗଲା, ଏହାର ନାମ ନବଜାଗରଣ ବା ରେନେସାଁସ । ପୂର୍ବ ଯୁଗରେ ଧର୍ମର ମୋହ ମଣିଷର ମନକୁ ଅନ୍ଧ, ପଙ୍ଗୁ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ କରି ରଖିଥିଲା । ଏବେ ସେ ମୋହ କଟିଲା । ଲୋକେ ଭାବିଲେ ପରକାଳର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଲାଭ ନାହିଁ । ଅତଏବ ପୃଥ୍ୱୀ ସତ୍ୟ ଜଗତ, ଜୀବନ ସତ୍ୟ, ବାସ୍ତବର ଅନୁସାର ଉପାଦ । ପୂର୍ବେ ଯାଜକମାନେ ଧର୍ମ ବାଣୀ କହୁ ଥିଲେ, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସେହି କଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ସେ ସବୁ ଧର୍ମ ବାଣୀ ଜ୍ଞାନ ଓ ମୁକ୍ତି ଓ ଆଦର୍ଶ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ସେଇ ପଥକୁ ପୁନରୁଦ୍ଧାର କରାଗଲା । ନୂଆ ନୂଆ ଆଶା, ନାଟକ, ଦର୍ଶନର ବନ୍ୟା ଖେଳିଗଲା ।

ପଣ୍ଡିତମାନେ କହୁଥିଲେ ଆଜ୍ଞା ଓ ପରକାଳ କଥା ଛାଡ଼ି ଇହକାଳ ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଦରକାର । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନଙ୍କୁ ପଠନପାଠନ କରାଗଲା ଓ ପ୍ରଚାର କରାଗଲା—ଏହାର ନାମ ମାନବବର୍ଦ୍ଧନ । ଇଉରୋପରେ ଏହି ସମୟରେ କାଗଜ ତିଆରି ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଛାପାଖାନା ବସିଲା, ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଅନେକ ବହୁତ ହେଲା ।

ଦେଖାଗଲା, ବିଜ୍ଞାନର ନୂଆ ନୂଆ ଆବିଷ୍କାର । ଭୂଗୋଳ, ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଜ୍ଞାନ ଚମତ୍କାରିକତା, ଖଗୋଳ-ବିଜ୍ଞାନ ଉପାଦ । କପର୍ନିକସ, କେପ୍ଲର, ଗାଲିଲିଓ, ଲେଉଫଲାର, ନିଉଟନ୍;

ନେଉଟନ୍, ହାର୍ଭେ ଇତ୍ୟାଦି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବେଳେ ନୂଆ ନୂଆ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ପ୍ରକୃତ ଦୁନିଆର ସେତିକାଳେ ପ୍ରତିପକ୍ଷ—ରାଜା-ଜମିଦାର, ପୁରୋହିତ-ପାଦ୍ରୀ ଏମାନେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ଅନେକ ଦେଇଥିଲେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ, ଫାଶି ବା ଜୀବନ୍ତ ଦଗ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନର ଗତି ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନଥିଲା । ବଣିକ—ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଦରକାର, ବିଜ୍ଞାନ ନ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ନୂଆ ଉନ୍ନତି ହେବ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ସବୁବେଳେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲେ ।

ଏ ଯୁଗଟିର ହେଲା, ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଦେଶପ୍ରେମ ଓ ଜାତୀୟତାବୋଧ । ଜାତୀୟତାବୋଧ ଅର୍ଥ କଣ ? ନିଜ ଦେଶ ଓ ନିଜ ଜାତି ପାଇଁ ଯେ ଗର୍ବ ବୋଧ କରିବା, ଦେଶର ସମ୍ମାନକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖିବା । ଇଂରେଜମାନେ ଭାବିଲେ, ଆମେ ଇଂରେଜ ଏବଂ ଆମମାନଙ୍କ ଜାତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି । ଫରାସୀମାନେ ଭାବିଲେ ଫରାସୀ ଭଳି ଜାତି ଦୁନିଆରେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ଜର୍ମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାମନ୍ତ ଯୁଗରେ ଏ କଥା କେହି ଭାବି ନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ନାନା ଜାତିର ରାଜା-ଜମିଦାର-ମାନେ ମିଳି ମିଶି ରହୁଥିଲେ । ସମସ୍ତ ଇଉରୋପରେ ସେତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଧର୍ମର ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭାବ । ସେଥିପାଇଁ ରାଜା ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଜାତି ବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଜାତିର ଲୋକ ବୋଲି ଗଣା ଯାଉଥିଲା । ସାମନ୍ତ ଯୁଗର ଅନ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜା-ଜମିଦାରଙ୍କ ଶାସନର ଅବସାନ ଘଟିଲା । ନୂଆ ଦଳେ ଲୋକଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିଗଲା—ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ସଉଦାଗରେ । ଗୋଟିଏ ଦେଶର ବ୍ୟବସାୟୀ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ବ୍ୟବସାୟୀ

ଶଲ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରତିପାଳିତ । ସେମାନେ ଦେଶକୁ ଶିଖାଇଲେ ବିଦେଶର ମହିମା ଓ ତାଙ୍କୁ ଭାଷା, ଶିଳ୍ପ, ଶିଳ୍ପପାଠ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ନିଜ ଦେଶର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତି, ବ୍ୟବସାୟ, ବାଣିଜ୍ୟ ଆଦି ଛାଡ଼ିବା ମୂଳରେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଦେଶ-ପ୍ରେମ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା ।

କି ଅଦ୍ଭୁତ ଏହି ଧନ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସଭ୍ୟତା ! ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଏହା ନିକଟରେ ମ୍ଳାନ ହୋଇଯାଉଛି । ଅଳଙ୍କାରର ଭିତରେ କଳକାରଖାନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଗରରେ ମିଶରର ପିରାମିଡ୍ ବା ରୋମାନଙ୍କର ପ୍ରାସାଦ ତୁଳ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା ସବୁ ଦେଶରୁ ଦେଶକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପେଟ ଭରିବାକୁ ଅନ୍ନ ପାଣି ନାହିଁ କାରଖାନାରେ ସେମାନଙ୍କର କି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଅଛି ? ତାର ଉପରେ ସେହି ଦୁର୍ଯୋଗ ଥିଲା ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ଏତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏତେ ଲାଭ ଏତେ ଉତ୍ପାଦନ—କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଶ୍ରମିକର ଅଂଶ ନାହିଁ । ସେ ଦୁର୍ବଳ ଦେହ ପୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ; ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ପିନ୍ଧିବେ, ଖାଇବାପାଇଁ ଘର ନପାଏ । ଜୀବନଧାରଣ ପାଇଁ ନ୍ୟୁନତମ ପ୍ରୟୋଜନ ଯାହା, କେବଳ ତାକୁ ମିଳେ । ମୂଳଧନ ଦେଖାଯାଉଛି ଧନ କେବଳ ଏକାଠି ହେଉଛି ଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କଷ୍ଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ।

ଧନ ଉତ୍ପାଦନରେ ଦେଖାଗଲା ଉତ୍ପାଦନର ନୂଆ ନୂଆ ଉପାୟ—କଳକାରଖାନା ଇତ୍ୟାଦି । ଉତ୍ପାଦନର ମାଲିକ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ନୁହେଁ; ପୁଞ୍ଜିପତି । ପୂର୍ବେ ଯାହାର ଯାହା ତିଆରି କରୁଥିଲା ତାହାର ମାଲିକ ଥିଲା ସେ ନିଜେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାରଖାନାରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ବଦଳରେ ମଜୁରୀ ପାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କିଛି ପଇସା ମିଳେ ।

ମାଲିକ ଜଣେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲୋକ, ସେ ନିଜେ ଖଟେ ନାହିଁ, ନଗଦ ପଇସା ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖଟାଇ ନିଏ । ମୋଟ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ କମ୍ । ମନେକର ତିନି ଜଣ ଲୋକ ମିଶି ଗୋଟିଏ କାରଖାନା କରିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଠି କାମ କରୁଛନ୍ତି ତିନି ହଜାର ଶ୍ରମିକ । ମାଲିକଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ଦୃଷ୍ଟିପଥ କଣ, ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଗଦ ଟଙ୍କା ଲାଭ କରିବା । ମନୁଷ୍ୟର ଅଭାବ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ କଳ-କାରଖାନା ବସାଇ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲାଭ—ମୁନାଫା ।

ମନେକର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାରଖାନା, ଯେଉଁଠି ଅନେକ ଲୁଗା ତିଆରି ହେଉଅଛି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଅଣ ? ସାଧାରଣ ଲୋକ ଯେପରି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବେ ବୋଲି ? ନା, ସେ କଥା ନୁହେଁ । ମାଲିକର ଲାଭ ହେବ ବୋଲି, କାରଖାନା ଚାଲୁଛି । ମାଲିକ ହିସାବ କରି ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ତିଆରି ହେଲେ ତାହାଙ୍କ ବେଶି ଲାଭ ହେବ । ଲୋକମାନଙ୍କର ମୋଟା ଲୁଗା ଦରକାର, ଲୁଗା ଅଭାବରେ ଲୋକେ କଷ୍ଟ ପାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମାଲିକ ହିସାବ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ସରୁ ଲୁଗା ତିଆରି କରି ବାହାରକୁ ପଠାଇଲେ, ଅଧିକ ଲାଭ ହେବ । ତାହା ହେଲେ ସେ କଣ କରିବ ? ଏଠାର ଅଭାବକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି, ସେ ଲୁଗା ରପ୍ତାନି କରିବ । କାରଣ ମୁନାଫା କରିବାକୁ ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମନେକର ବଜାରରେ ଲୁଗା ନାହିଁ, ଲୁଗା ଦର ବଢ଼ିଗଲା । ଏଥିରେ ମାଲିକଙ୍କର ଲାଭ ଅଧିକ । ସେଥିପାଇଁ ମାଲିକ ଠିକ୍ କଲେ ଉତ୍ପାଦନ କମାଇବାକୁ ହେବ । ପୂର୍ବେ ହଜାର ଖଣ୍ଡ ତିଆରି ହେଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ୭୦୦ ଖଣ୍ଡ ତିଆରି ହେବ । ତାହା ହେଲେ ବଜାରରେ ଅନଟନ ଲାଗି ରହିବ, ଲୁଗାଦର ଯଥେଷ୍ଟ ଚଢ଼ିବ, ଲାଭ ଅଧିକ

ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର କଷ୍ଟ ବାଢ଼ିବ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ମାଲିକ ବାବୁଙ୍କ, ମୁଁ ଏହି ଶୁଣିବି—ଲୋକଙ୍କର କଷ୍ଟ ଦେଖି କି ଚାଲିବ କଣ ? ଏଥିପାଇଁ ପରା ଉଚ୍ଚ ଦାମ ଦେଉଅଛନ୍ତି, ସବୁ ମାଲିକଙ୍କ ଲାଭ ନିମନ୍ତେ । ଅର୍ଥ—ତାହାହିଁ ଦୁଃଖ ଅଧିକ ଭୂଲ କରିବା ପାଇଁ ... । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ବାହାରି ଯୋଗ ... ଶେଷ ... ଅଛନ୍ତି ।

ମାଲିକ ଦାମ ଠିକ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ... କରନ୍ତି । ... କିଣାପାଏ କୃଷକମାନଙ୍କ ପାଖରୁ । ଶ୍ରମିକ ... କିଣିବାକୁ ... ତାଙ୍କ ... ଦାମ ... । ସବୁ ବଜାରରେ ନଗର, ମାଲିକ ଶ୍ରମିକ ... ଜଣାନ୍ତି ... ମାନଙ୍କୁ ... ଦେଉଛନ୍ତି । ... ଶ୍ରମିକମାନେ ... ହୋଇ ରହନ୍ତି, ପୁଣି ... ମାଲିକ ... । ... ଲୋକଙ୍କ ... କିଣିବାକୁ ଦାମ ... । ସାଧାରଣ ... ଓ ... ଶ୍ରମିକ, ଏ ଦୁଃଖ ... । ... ଦାମ ... । ... ସବୁ ... । ... ଲୋକଙ୍କ, ଧନ-ଦଉଲତ ... ମାଲିକ ... ଚାହାନ୍ତି । ... ମାଲିକମାନେ, ... ଅଧିକ ... । ... ସମାଜର ... ।

... ମାଲିକ ... । ... ଧନ-ଦଉଲତ ...

କିଣଣ, କଗାମାଳ କରଣ, ଅବା ଶ୍ରମିକ ନାଳର ରକ୍ତରୁ ପାଣି କରି
ପରିଶ୍ରମ କଲେ । ତେବେ ମଣିଷ କପଡ଼ି ହୁଏ ଏମ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିବାକୁ
ଗଲେ, ସ୍ତୃତିକୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ମୂଲ୍ୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝାଯାଏ ।

ଅନେକମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ କାରଣ
ଅନେକ ନ ହେଲେ କେହି କିଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅନେକ ଅଧିକ ଦାମରେ
କିଣିବା ହେଲେ ଅଲ୍ପ ଦ୍ରବ୍ୟର ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଦେବାଳ
ଦାମରେ ଲାଗିବ । ତଥା ନୁହେଁ, ଜଣା-ଶୁଣା, ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟ ଦାମରେ
ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ସକାଳରେ ଦୁଇ ପଇସା ଦେଇ ମୁଁ ଗୋଟିଏ
କଲମ କିଣିଲି । କଲମଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଲେଖେ, ସେହି ଲେଖା ଓଜା
ମୁଁ ପଇସା ପାଏ, ତଣ୍ଟିରେ [illegible] ଧନ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ପଇସା
ଦ୍ୱାରା ଏଠେ [illegible] ଦୁଇପାଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଉ ଜଣେ ଦୁଇ ପଇସା
ଦେଇ ଗୋଟିଏ କଲମ କିଣି ତାହାର ପିଲାକୁ ଦେଲା, ପିଲା
ସେହିକ୍ଷଣି ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିପକାଇ ଦେଲା; ତାହାର ଦାମରେ ଆସିଲା
ନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପଇସା ଦେଇ କିଣିଥିଲା । ତାହାହେଲେ
ଦାମରେ କିଣିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ତାହା ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ ନୁହେଁ ।
ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ତାହାହିଁ ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ । ଜଣେ
ଲକ୍ଷ-ପତି ବଡ଼ ମରୁଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଶୋଷରେ ପାଣି ମାଗିଲା । ପାଣି
ନ ମିଳିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ରହିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ପାଣିର ମୂଲ୍ୟ
ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ । କିନ୍ତୁ ଗାଁରେ ପାଣିର
ମୂଲ୍ୟ କି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ହୋଇପାରେ ?

ଗୋଟିଏ କଲମର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇ ପଇସା, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ମନର
ମାନସ ମୂଲ୍ୟ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଏହାର ଭାଗ୍ୟ କ'ଣ ?
କାରଣ କଲମ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଯେତି ଅଳ୍ପ ପରିଶ୍ରମ [illegible]

ହୁଏ । ଜଣେ ଲୋକ ଦିନକରେ ଗୋଟିଏ କଲମ ତିଆରି କରିପାରିବ ଯାକୁ ମଟର ଗାଡ଼ି ତିଆରି କରିବାପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକର, ଅନେକ ଦିନର ପରିଶ୍ରମ ଲାଗିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ, ଲୁହାଠାରୁ ଏଲୁମିନିୟମ୍‌ର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ ଥିଲା, କାରଣ ତିଆରି କରିବାକୁ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଲୁମିନିୟମ୍ ତିଆରି କରିବାର ସହଜ ଉପାୟ ଅବିଷ୍କାର ହେଲାଣି ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଅନେକ କମିଯାଇଛି ।

ମନିଷର ପରିଶ୍ରମ ସମୟର ଓଜନ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ, ତାହାହେଲେ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟ ଠିକ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ, ଲୁହାପାଇଁ ପାରେ ଏତେ ପରିଶ୍ରମର ଦରକାର । ଆମେ ଏପରି ସମୟରେ ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଣ୍ଠ, ସେଥିପାଇଁ ଅନୁପ ଲଗୁଛି । କଲମଟିର ଦାମ ଛଅ ପଇସା ନ ହେଉ, ଲୁହାପିଣ୍ଡ ଏକ ମିନିଟର ମେହନତ ବା ପରିଶ୍ରମ । ଏହାର ଅର୍ଥ, କଲମ କାରଖାନାରେ ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ମିନିଟରେ ଗୋଟିଏ କଲମ ତିଆରିକରି ପାରେ । ସେହିପରି ମଟର ଗାଡ଼ିର ମୂଲ୍ୟ ଲୁହାପାଇ ପାରେ ଶହେ ଘଣ୍ଟାର ପରିଶ୍ରମ ।

ସୁତରାଂ ବୁଝା ଯାଉଛି ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟ । ମନେକର ଗୋଟିଏ ଲୁହା-କଲ ଗୃହ । ଏଥିପାଇଁ ମାଲିକକୁ ନଗଦ କିଛି ଖରଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କଞ୍ଚାମାଲ କିଣିବାକୁ ହେବ, ତେଲ-କୋଇଲା କିଣିବାକୁ ହେବ, ମୂଲିଆମାନଙ୍କୁ ମଜୁରି ଦେବାକୁ ହେବ । କଳ-କବ୍ଜା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଖରଚ ଅଛି । କଲର ମାଲିକ ତାଙ୍କ ଖାତାରେ କେଉଁ ହିସାବ ଲେଖିରେ, ତାହା ଟିକିଏ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ଲେଖା ଯାଉଅଛି । ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଲୁହା ତିଆରିକରିବା ପାଇଁ ମୋଟ ଖରଚ ହେବ—

ଚୁଲା (ବଖା-ଘାସ୍)	୧୫୦୦	ଘଣ୍ଟାର	ପରିଶ୍ରମ
ମେଲ୍-ଖୋଳେଇ	୨୫୦	"	"
କଳ-ଖଣ୍ଡା ଜଳମ ଇତ୍ୟାଦି	୨୫୦	"	"
ମୂଲ୍ ମଜୁରିଙ୍କର ମଜୁରି	୧୫୦୦	"	"
ମୋଟ	୩୫୦୦	"	"

୫୦୦ ଏକର ଜମି ଚାଷଯୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଖରଚ ପଡ଼ିଲା ୩୫୦୦ ଘଣ୍ଟାର ପରିଶ୍ରମ, ବଦଳରେ ମିଳିଲା ସେହି ଜମିର ଦାମ ହେବ ୫୦୦୦ ଘଣ୍ଟାର ପରିଶ୍ରମ । ମାଝିଙ୍କ ଖାତାରେ ଲେଖା ହେଲା——

ମୋଟ ଆଦାୟ	୫୦୦୦	ଘଣ୍ଟାର	ପରିଶ୍ରମ
ମୋଟ ଖରଚ	୩୫୦୦	"	"
ମୋଟ ଲାଭ	୧୫୦୦	"	"

ମାଝି କହୁଚି, ମୁଁ ଟଙ୍କା ଖରଚ କଲି ଯେତେ, ସେଥିପାଇଁ ଲାଭ ହେଲା । ଟଙ୍କା ତ ଜିନୁଷ ମଞ୍ଜି ନୁହଁ, ମାଟିରେ ପକାଇ ଦେଲେ ଗଛ ହୋଇ ଫଳ ଧରିବ । ତାହାହେଲେ ଲାଭ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲା ? ବଖା ଘାସରୁ ? ଯଦି ୧୫୦୦ ଘଣ୍ଟାର ପରିଶ୍ରମ ଦେଇ ଚୁଲା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ, ଯାହା ଦେଲେ, ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ସେତିକି ରହିଲା । ମେଲ୍-ଖୋଳେଇର ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ରହିବ । କଳକବ୍ଜାର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ମଜୁରଙ୍କର ୧୦,୦୦୦ ଘଣ୍ଟା ପରିଶ୍ରମର ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ହିସାବରେ ଜମା ଗଲା । କିନ୍ତୁ କଳ ତ ହାତବାଳ ଖୁଣ୍ଟି ନାହିଁ । ଖୁଣ୍ଟି ଖୁଣ୍ଟି ଅଧିକ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଶେଷରେ ଅଚଳ ହୋଇ ରହିବ । କଳର ଗୋଟିଏ ପରମାୟୁ ଅଛି । ମଜୁରର ଏଥି ଦିଆଯାଉଥିବା ପରମାୟୁ ହେଲା

୧୦,୦୦୦ ଟଙ୍କା । ସୁତରାଂ ଏକ ଯୋଡ଼ା ଗୁଳିକ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଯେତେ କମିବ, ବଢ଼ିବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଅଂଶୀଦାରରେ ଯେଉଁ ଲାଭ ହେଲା, ତାହା ଏକ-ଯୋଡ଼ା ଗୁଳିକା ପାଇଁ ନୁହେଁ । କେବଳ ଏକଖାଲାର ଲାଭ ହେଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅପୂର୍ବ ଶେଷରୁ ଲାଭ ? ଏହା ମାଲକୁ ନୁହେଁ, ତେଲ-ଖୋଲକାରୁ ନୁହେଁ, ଏକ-ଏକକାରୁ ନୁହେଁ—ତାହା ହେଉଛି ଠିକ ଅନ୍ୟ ମୁକ୍ତାମାନଙ୍କର ଅଭାବ । ସୁତରାଂ ଯେଉଁ ପାଉଣ୍ଡ ମୁକ୍ତାମାନଙ୍କ ଅଭାବ ଦ୍ୱାରହିଁ ମାଲିକର ଲାଭ ହେଲା । ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ଏହି ଘଟଣା । ମୁକ୍ତାମାନେ ନାଶ ହୋଇ ଯେଉଁ ଅଭାବ କରନ୍ତି, କେବଳ ଅଭାବ ବଳାତରେ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଏ ।

ମନେକର ମାଲିକ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତାକୁ ଭାଗରେ ଲଗାଇଲେ । ଏବ ଠିକ୍ ହେଲା, ତାହାର ଅଭାବ ପାଇଁ ସେ ପାଇବ ଧନକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା । ଏହି ଦୁଇ ଟଙ୍କା ତାକୁ ଦେଇ ଗଲା, ଯେପରି ସେ ଖାଇ ପିଇ ବଞ୍ଚି ରହିବ । ମୁକ୍ତାମାନେ ତାହା ବଞ୍ଚି ନ ରହନ୍ତି, ତାହାହେଲେ କାରଖାନା ଚାଲିବ କିପରି ? କାରଖାନା ତ ମନକୁ ଚାଲିବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ତାହାର ଅଭାବ ପାଇଁ ତାହାକୁ ନ୍ୟୁନତମ ସମ୍ବଳ ଗୋଟିଏ ମଜୁରୀ ଦିଆଯାଏ; ତହିଁରୁ ଅଧିକା ଗୋଟିଏ ବି ନୁହେଁ ।

ମୂଲଧନ ଗଲା କାରଖାନା ଭିତରକୁ, କାମ ଚଲା । ତାହାର ପ୍ରଥମ ଅଭାବ ଟଙ୍କା ଅଭାବ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ମଜୁରୀ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ବାକୀ ଧନଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଅଭାବ ତାହା ପାଇଁ ସେ କିଛି ପାଏନାହିଁ । ପୁଣି କାରଖାନାରେ କାମ ଚାଲୁଥିଲା, ଲାଭ ହେଲା— ଯାହା ପାଇଲା ମାଲିକ ।

ମନେକର, କଥା ହେଲା, ଜଣେ ମୁକ୍ତା ଦଶ ଘଣ୍ଟା ଅଭାବ ତଳ ଧନକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ମଜୁରୀ ପାଇବ । ଦୁଇଟଙ୍କା

ମଜୁରୀ ଅର୍ଥ କେଉଣ ? ମୂଲିଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଜିନିଷ ତିଆରି
ହେବ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ । ସେହି ଜିନିଷ ତିଆରି କରିବାକୁ ପାଞ୍ଚ
ଘଣ୍ଟା ସମୟର ପରିଶ୍ରମ ଲାଗେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ମୂଲିଆ ଦଶ ଘଣ୍ଟା
ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ପାଉଛି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ପରିଶ୍ରମର ଅର୍ଥ ।
ବାକି କି ? ବାକି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ପରିଶ୍ରମରେ ଯାହା ଆୟ ହେଲା
ତାହା ସବୁ ପାଉଛି ମିଲ୍ ବାଲା—ମାଲିକ । ଅର୍ଥାତ୍ ଲାଭ ।

ମାଲିକ ଯେତେବେଳେ ମଜୁରି ଠିକ୍ କରେ, ସେତେବେଳେ
ପରିଶ୍ରମର ଅସଲ ଦାମ ନ ଦେଇ, ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୂଲ୍ୟ ଦିଏ ନାହିଁ
—ସେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପରେ କିଣି ନେଇ ଖାଇପିଇ
ବଞ୍ଚି ରହିପାରିବ, ସେଥିରୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯୋଗାଇ ନ୍ୟୂନତମ ମଜୁରି ଠିକ୍
କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୂଲିଆ ତାହାର ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା, ତାହାର ନିଜର
ମଜୁରୀଠାରୁ ଅଧିକ ଅଧିକ ଜିନିଷ ତିଆରି କରିଦିଏ । ତାହାହିଁ
ମାଲିକର ଲାଭ ।

ଲାଭ ପାଇଁ ମାଲ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଏହି ଧନତାନ୍ତ୍ରିକ ସଭ୍ୟତା ।
ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ଉନ୍ନତି, ପ୍ରଗତିର ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ
ପୁଞ୍ଜିପତି ମାଲିକମାନଙ୍କର । ବଡ଼ ବଡ଼ କଳକାରଖାନାମାନଙ୍କରେ
ହୋଇଥାଏ, ସେଠି ପାହାଡ଼ ପରିମାଣ ଜିନିଷ ଜମା ହୋଇଯାଏ ।
ମାଲିକମାନେ କାହା ପାଇଁ ଏତେ ଜିନିଷ ତିଆରି କରନ୍ତି ?
ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ପଇସା ତ ନାହିଁ, କିଣିବ କିଏ ? ସବୁ
ଜିନିଷ ଏଣୁ ବେଳେବେଳେ ଗୋଦାମରେ ସ୍ତୂପୀକୃତ ହୋଇ ପଡ଼ି ପଚିବ, ବିକ୍ରି
ହେବ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମାଲିକମାନେ ଅଧିକ ଦାମ ସବୁ ଜଗି
ରଖନ୍ତି । ଦେଶର ଲୋକ ଅନ୍ନ ଅଭାବରେ ହାତରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି,
ଅଥଚ ମାଲିକମାନେ ଗହମ ଓ ଚାଉଳ ସମୁଦ୍ରରେ ପକାଇ ଲଗାଇ
ପୋଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ଦେଶର ଶିଶୁମାନେ ଦୁଧ ଅଭାବରେ ବଞ୍ଚାଳଣ

ଫେରିଙ୍ଗି ଅଥବା ମାଲିମାନେ ଜାହାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିଣ-ଦ୍ୱୀପ ସମୁଦ୍ରରେ ଚଳାଚଳ କରୁଥିଲେ । ଅନେକଦିନ ପରେ ଭାରତ ଏବଂ ଚୀନ ଦେଶରେ ଏହିପରି ... ଲୋକ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ।

ସେହି ଅଣ୍ଡାମାନ ମାଲିମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲାଭ ପଣ୍ୟ ବଣ୍ଟନ କରିବା ପାଇଁ । କାଏ ନେବ ଏହି ସବୁ ପଣ୍ୟ । ସବୁ ଦେଶ-ବିଦେଶ ଦେଖିଲେ ଏହା ଅବସ୍ଥା । ପ୍ରଥମ ଏହି ସବୁ ଦେଶ ଅନୁସାରେ, ଧନ-ଜନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥାଏ ନାହାନ୍ତି, ସେହି ସବୁ ଦେଶକୁ ପଣ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରାଦି ବିକ୍ରୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ସେହିପରି ଇଂରେଜ ମାଲିମାନେ ତାଙ୍କର ପଣ୍ୟ ସବୁ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଏହି ଦେଶରେ ଏମିତେବେଳେ ଅଧିକ କଳ କାରଖାନା ନଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଏଥିରେ ସୁବିଧା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟମାନେ ଦେଖିଲେ ବଜାରରେ ବିଳାତ ମାଲ ଯନ୍ତ୍ରାଦି କିଣି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଅଚଳ ହୋଇଯିବାରୁ, ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଦେଶରେ ପ୍ରଥମ ବିଳାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବର୍ଜ୍ଜନ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଯନ୍ତ୍ରମାନେ ବସାଇ କରିବାକୁ, ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ସୁବିଧା ଅଧିକ ବାହି ପଡ଼ିଲା । ସେତେଲ ବଜାର ଦଖଲ କରିବା ଦରକାର, ଦେଶଟାକୁ ଅଧୀନରେ ରଖିବାକୁ ହେବ, କାରଣ ଦେଶବାସୀ କେବଳ ଜାତୀୟ ସେନ୍ୟ ରୋଧ କରିବାର । ତେଣୁ ଏହା ଭାରତବର୍ଷ ସେମାନେ ନେଇ ଗଲେ । ଜାପାନ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା ଚୀନ ଦେଶ ନେବା ପାଇଁ । ଚୀନ ନେଇପାରି ନାହିଁ, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ସୁବିଧା ଥିଲା । ସେମାନେ ଏହା ଯନ୍ତ୍ରାଦି କାରଖାନା କରି ନେଇ ଗାଡ଼ିଆନ୍ତି ଦେଶକୁ । ପୁଣି ସେଠି ପଣ୍ୟ ଥିବା ସେହି କରି ଅଧିକ ଦରରେ ବିକ୍ରିଯାନ୍ତି ।

ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶର ଜମିଦାର ବା ସାମନ୍ତମାନେ ବିଦେଶୀ ଶାସନ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, କାରଣ ବିଦେଶୀମାନେ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ କଳ-କାରଖାନାର ଉନ୍ନତି ଚେଷ୍ଟାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ। ଯଦି କଳକାରଖାନାର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ତାହାହେଲେ ଧନ-ଜନ ବଢ଼ିବ। ଧନ-ଜନ ବଢ଼ିଲେ ସେମାନେ ବିଦେଶୀୟ ଧନ-ଶାଳିତ ଜାତିମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବେ। ଦେଶରେ କଳ-କାରଖାନା ବଢ଼ିଗଲେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ହେବ। ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠି କଳକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିଛି, ଧନ-ଜନ ବୃଦ୍ଧିତ ହୋଇଅଛି ସେଠି ଜମିଦାର-ମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ହୋଇଅଛି। ଏଥିପାଇଁ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶରେ ଜମିଦାରମାନେ ବିଦେଶୀ ଶାସନ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି। ବିଦେଶୀ ସରକାର ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ଦିଅନ୍ତି। ଫଳରେ ଦେଶର ଉନ୍ନତି ହୁଏ ନାହିଁ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ସବୁ ଦେଶରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆରମ୍ଭ ହେବା। ଧନ-ଶାଳିତ ଦେଶମାନେ ନିଜର ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କଲେ। ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶମାନ ... ପୁଣି ଲୋଭାଏ ସୀମା ଅଛି ... ଧନ-ଶାଳିତା ଯେଉଁଠି ଆଗ ଦେଖା-ଦେଇଛି, ସେଉଁଠି ବା ... ଦେଖାଦେଇଛି। ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଆଗ ଦେଖାଦେଲା, ସେମାନେ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶର ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରି କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ। ସେଥିପାଇଁ ଧନ-ଶାଳୀତ ଦେଶମାନେ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଜାତର ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶ ସବୁ ଭାଗ କରି ନେଇଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ଧନ ଶାଳିତା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି। କଳକାରଖାନାର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି, ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି। ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଦେଶରେ ଧନ ଶାଳିତା ଦେଖାଦେଲେ ସେ ଦେଶର ମାଲିକମାନେ କଣ କରିବେ? ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶ ସବୁତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦଖଲରେ ଅଛି। ତାଙ୍କ ମାଲ ବିକ୍ରି

ଯନ୍ତ୍ର କେଉଁଠି ଅଛି କହିବ ? ଏମ୍ପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପତ୍ରିକା ଧନ-ଜନ ଦେଇ ସୃଷ୍ଟି ନିଜ ମତରେ ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି ।

ଚିତ୍ର ଦେଖନ୍ତି ସାଧାରଣ ଲୋକେ । ମାଲିକମାନେ ଚିତ୍ର ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ପଢ଼ନ୍ତି ତାହାର ଫଳାଫଳ ମାଲିକଙ୍କ—ମାଲିକର ଲାଭ । ତାହା ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଧରାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମାଲିକମାନେ ଅନେକ ମିଛା-କଥା ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି, ଯେପରି ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ଅଧିକ ଆସିବେ । ଅଧିକାଂଶ ଖବରକାଗଜ ହେଲା ମାଲିକମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି । ସୁତରାଂ ଖବରକାଗଜର ମାଲିକମାନେ, ଅନେକ ଅନେକ ମିଛ କଥା ଲେଖି ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି । ଖବରକାଗଜରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ଛାପନ୍ତି ଯାହା ଦେଖନ୍ତି ଲୋକେ ହିତକଥା—ଅମୁକ ଅମୁକ ଦେଶର ଅମୁକ ଅମୁକ ମାଲିକଙ୍କର ଲାଭ ବା ଲୋକଙ୍କର ଅନ୍ନ ଅଭାବ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ନିଶ୍ଚୟ ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଆୟୋଜନ କରୁଛନ୍ତି । ପାଠ୍ୟ ପଢ଼ି ଦେଖନ୍ତି !

ପୁଣି ଦେଖିଲେ ମାର୍କିନ୍‌ଦେଶର ଅର୍ଥ ଯୋଗାଏ ଯୁଦ୍ଧ ଅସ୍ତ୍ର । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଜିନିଷ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ । ବନ୍ଧୁକ, କମାଣ, ମଟର ଗାଡ଼ି ଏବଂ ପ୍ଲେନକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ସୈନ୍ୟ-ମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ପିଆ, ପୋଷାକ ଇତ୍ୟାଦି ଦରକାର । ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଭ ପାଇଥାନ୍ତି ମାଲିକମାନଙ୍କର ଟଙ୍କା ଭର୍ତ୍ତି ହୁଏ ।

ଯୁଦ୍ଧରେ ବହୁତ ଲୋକ ମରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମାଲିକ ଲୋକ ପାଆନ୍ତି ? ଧନୀ-ଘରର ପିଲାଏ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ଅଧିକ କଥା ହେଲା ଧନୀଙ୍କର ଲାଭ ବା ମୁନାଫା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗୁ କରାଗଲେ, ମାଲିକର ଲାଭ । ସେଥିପାଇଁ ଧନୀମାନେ

ନିଦାଘଦାନ, ଛୋଟିଏ ଘୁଞ୍ଚ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ, ପୁଣି ଆଉ ଛୋଟିଏ
ଦୁଃଖ ଆୟୋଜନ କରିବାର କି ଦାରୁ : ସାଧାରଣ ଜୀବନ ।

ସମାଜ ତତ୍ତ୍ୱ

ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ—ଗ୍ରାମର କୃଷକ ଓ ନଗରର ଶ୍ରମିକ, ଏମାନେ କଣ ନିଜର ସର୍ବନାଶର ଆୟୋଜନ ଦେଖି ଅଛି ମୂଢ଼ ହୋଇଛନ୍ତି ? ନିଶ୍ଚୟ ନୁହେଁ । ତାହାହେଲେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା ମନୁଷ୍ୟର ସଂସାରର କଥା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏମାନେ କହୁଛନ୍ତି "ଦୁନିଆର ଶ୍ରମିକ ଏକ ହୁଅ ।" ଖୋଲିଦିଅ ଶିକୁଳି ଛିଣ୍ଡା ଖୁସିର ଆଜ କରଣି ଅଛୁ ! ଉତ୍ପାଦନର ଯନ୍ତ୍ର ଉପାଦାନ ଉପରେ, ମୁଷ୍ଟିମେୟ କେତେଟି ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକାର ହିଁ ଏହି ସର୍ବନାଶର କାରଣ ହେଲା; କେତେକ ତାହା ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ । ଉତ୍ପାଦନର ଉପାଦାନ ଉପରେ ଜଣଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମାଲିକ ହେବ ଦେଶ, ଦେଶର ସବୁ ମଣିଷ । ସେମାନଙ୍କ ହେବ ଦେଶର ସମ୍ପତ୍ତି, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ନୁହେଁ । ତାହାହେଲେ ଉତ୍ପାଦନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ । କେଉଁ ଜାତି କେବେହେଲେ ବା କୋଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥ ଅର୍ଜନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଉତ୍ପାଦନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବ ମଣିଷର କଲ୍ୟାଣ କରିବା, ମନୁଷ୍ୟର ଅଭାବ ଦୂର କରିବା । ପୁଞ୍ଜିବାଦ ହେଉଛି ଦର୍ପ ଧନ ଗର୍ବିତ ଦୁଃଖ ଦେଉଛି ମୁନାଫା ଲୋଭ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଶୋଷଣର ଅଧିକାର ରଖିଅଛୁ, ତାହାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ପାଇଁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଏ ସବୁ ହେବାକୁ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ କରି ପାରିବ । ମାନ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ନୁହେଁ—ଉତ୍ପାଦନ ହେବ ଜୀବନ ପାଇଁ । ଏହାର ନାମ ସମାଜ ତନ୍ତ୍ର । ଏମାନେ

ସମାଜରେ ଅଦ୍ଭୁତ ମହିମ ମନେକରିଥିଲା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଜ, ନବୀନ ସ୍ଥିତ ଏବେ ପୂର୍ବଠାରୁ ଉନ୍ନତ ହେବ । ପ୍ରତି ଜନ-ଜନଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ସମାଜରେ ସମାନ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭାବନା ଏଥିରୁ ନାରୀ ଶ୍ରମ ପୂର୍ବକୁ ଫେରିନି । କିନ୍ତୁ ଏ ସ୍ୱର୍ଗ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନି, ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ବ ଦା [illegible] ଦେଖିନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ପୂର୍ବର ପରିଣତି କଣ ? ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ବେତନ ହ୍ରାସ, ଖାଦ୍ୟ ଓ ଅଭାବ ଘଟେ । ସବୁ ଶ୍ରମିକ ଠିକ ମିଳେ ନାହିଁ, [illegible] ବେକାରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼େ ଓ କୁହାଯାଏ । ପୁଞ୍ଜିପତି-ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମେ । ଏହି ସ୍ଥିତିରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା । ମାଲିକମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀ, ଜାହାଜ ଆଦି ଅଧିକାରୀ ନିଜ ହାତରେ ରଖନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା [illegible] ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ । [illegible] ମାଲିକମାନେ କଣଣ କରିବେ ? ସେମାନଙ୍କର ପତନ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ।

ଏବେ କି ଘଟିବ ପରେ ତେବେ ପାଇବ ? [illegible] ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ରୁଷ ଦେଶରେ—୧୯୧୭ ମସିହା ବିପ୍ଳବ । ସେ ଦେଶର ଶ୍ରମିକମାନେ ଏକତ୍ର ହୋଇ [illegible]—ମାଲିକଙ୍କ ଅଧୀନ ମାଲିକର ଶୋଷଣ, [illegible] ମାଲିକର ଶାସନ, [illegible] ଶ୍ରମିକଙ୍କ [illegible] ହେବ, [illegible] ସବୁ [illegible] । [illegible] ସେମାନେ [illegible] ସ୍ଥାପନ । [illegible] ନାମ [illegible]—ରୁଷ ବିପ୍ଳବ । ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଦେଶ [illegible] । [illegible] ପୃଥିବୀ [illegible] । [illegible] ଶ୍ରମିକମାନେ ଏମିତିକା [illegible] ଦେଖି [illegible], ସେମାନେ [illegible], [illegible] ସୃଷ୍ଟି [illegible] । [illegible] ହେଲା ।

ଜୁଲୁମ ହେଲ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ନାଶ । ତାହା ଆମ ପକ୍ଷ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶ ନଥିଲ । ଆମର ଦଶା କଣ ହେବ ? ଆମେ କଅଣ ଅଚଳ ରହିବୁଁ ?

ଆମେ ଜାଣୁ ପାରୁଁ । ଆମ ପ୍ରତିବେଶୀ ରାଜ୍ୟ ଚୀନ— ମହାଚୀନକୁ ଦେଖ । ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଷ ପର ତଥା ଏକ ବିଶାଳ ଦେଶ । ଏହି ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଓ ଅନ୍ୟ ଏକ ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୀନର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ତାଙ୍କ ଦେଶର ସାଂସ୍କୃତିକ ଲୋକେ ଅବହେଳା ଶୋଷକମାନଙ୍କ ହାତରେ ପିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦେଶର ଜମିଦାର ଓ ସାମନ୍ତମାନେ ଧନବାନ ଲୋକମାନଙ୍କର ତୋଷାମଦ ହୋଇ ଦେଶର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଦେଉ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚୀନ ଦେଶର ଲୋକେ ଜାଗି ଉଠିଲେ, ଏକତ୍ର ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଶେଷ ହେଲା ଶୋଷକମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି । ୧୯୪୯ ବର୍ଷ ପାଇଲା ସ୍ୱାଧୀନ ଏହି ଚୀନ ଦେଶ । ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ କୋଟି ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ସେଠାରେ । ଆଜି ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନ, ବସ୍ତ୍ର, ଶିକ୍ଷା, ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସମ୍ମାନ ଦେବା ପାଇଁ ନୂତନ ଆୟୋଜନ ହୋଇଅଛି ।

ଆମ ଦେଶର ସାଧାରଣ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ଜାଗିଲେଣି, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର ହେବ ନିଶ୍ଚୟ । ଆମ ଦେଶର ଶାସନ ପଦ୍ଧତି ଓ ସରକାର ହେଉଛି ଅହିଂସା ଶାନ୍ତି—ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ଭାରତ ଓ ଚୀନ ଉଭୟ ପଥ ।

ଉପସଂହାର

ଭୁଲମାନଙ୍କୁ ଗଣ ସଭ୍ୟ ବୋଲି ଆମେ କହୁଥିଲି । ଜଙ୍ଗଲର ଗଛ ଲୁଗାକୁ । ପଣିଷର ଗଛ ଛେଳି ଛେଳା ଶୁଆର, ତମାଖୁ ଓ ସମ୍ଭାଳିବ ଗଛ । ଏହା ଜଙ୍ଗଲ ଶୁଣିବାର ଭଲ ନୁହେଁ ।

ଝଙ୍କା ଓଡ଼ ପାଣ୍ଡୁ ଲୁଚିଗଲାଣି ସେଥିର ଅନୁଭୂତି ଦୂରରୁ ଗନ୍ଧ
ଶୁଣୁଛି, ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ନୁହେଁ । ଏ ଗନ୍ଧର ସନ୍ଦେଶ ବୁଝନ୍ତୁ
ପନ୍ଥ । ବାରମ୍ବାର ଚାଲି ଆସି ପାସ କରନ୍ତି, ଏତ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧାର
ଆଖି ଝାଉଁ, ଅସଜ୍ଞା ଅଳି ଯାହାଙ୍କି ମୋ ମନ୍ଦିରର ରତିଧାରର ନୂତନ
ଲାଗୁ । ଅନେକ ଦିନ ଯାହାର ଦାଗ ଅନ୍ତରରେ ଥାଉ, ତାହାଙ୍କ ମନରେ
ଦୂରନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଅନାମ ଚିତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଗନ୍ଧ
ଶୁଙ୍ଘିବା ପାଇଁ ଘର କୋଣରେ ବସି ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥଚ ବାର
ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି—ପୃଥିବୀର ସୌରଭ ନୂଆ ବୁଝିବା ପାଇଁ ।
ମନ୍ଦିରର ଭୋଗ ମେଳା—ସମୁଦ୍ରର ଲୋଣି । ଏସବୁ ଗନ୍ଧର ନାହିଁ
ତୁଳନା, ମୁଁ କହେ ଅଳ୍ପ ସମସ୍ତ । ସେଥିପାଇଁ ପଢ଼ ଅନେକ ଦେଶରୁ
ଏଥି ଗନ୍ଧର ନାନାଦିକ୍ ଜାଣି ସେଦ୍ୱାର ଦେଖାନ୍ତି ବୁଲିଲ୍ଲ, ତାହା
ଶିଖାଇ ଅନେକ ଭୁଲ ଦେଖ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଘଣ୍ଟା ବାଜେ
ଦେଖାନ୍ତି ସ୍ମୃତିରୁ କି ନାହିଁ ଗନ୍ଧ-ବାସନ୍ତ ପଡ଼ିଗଲେ ଖାଲି ପଡ଼ିଛି ।
ଜଗତ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମର ଓ ସାଉଁଳ ମାନସରୁ ରେଣୁ ମନୋଯୋଗ
ଚିନ୍ତେଇ-ଚିନ୍ତେଇ କରୁଛୁ ଏଠ ଗୁଡ଼ିଏ ଦେଖିଲୁ ଗନ୍ଧର ଅନେକ
ଅଦ୍ଭୁତ । ପୁଣି ସୌରଭର ପରାଗର ଅନ୍ୱେଷଣ ଚାଲିଛୁ ।
ସେଥିରେ ଛୋଟମୋଟ ଅଣିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ—ଚନ୍ଦନର ଭଣ୍ଡାର,
ଲକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ ଲୋକ ମଧ୍ୟରେ । ତୁମେ ଓ ମୁଁ, ସେମାନେ ଜାଣିଲେ
ଏତା ନାହିଁ ବା ନାହିଁବା, ଏହା ଅଜଣା ବନ୍ଧୁ ଶୁଣି କଣ
ଲୁଚି ରହିଛି ଭାବିବା ? କିଛି ନାହିଁ । ଅନେକ ଘର ଖୋଜନ୍ତୁ
ବାହାରି ଆସନ୍ତି, ଯେମନ୍ତେ ସମୁଦ୍ରର ଅଦ୍ଭୁତ ମିତ୍ର, ସମସ୍ତଙ୍କର
ଜାଣନ୍ତି—ଏସବୁ ଅନେକ ସ୍ମୃତି ନା, ଦୂର ଅନେକ ସ୍ମୃତି ନା—
ଅନେକ ସ୍ମୃତି ଥାଉ ।

— —

ବ୍ରହ୍ମପୁର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରେସରେ ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ । ୧୯୫୦